

Vilniaus universitetas

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

VIEŠOSIOS POLITIKOS ANALIZĖS MAGISTRO PROGRAMA

JOKIMAS TAMULIONIS

II kurso studentas

**KAPITALIZMO ĮVAIROVĖS ĮTAKA PIRMŲJŲ COVID-19 PANDEMIJOS
METŲ REZULTATAMS: LIETUVOS IR SLOVĖNIJOS ATVEJŲ
LYGINAMOJI ANALIZĖ**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: Prof. dr. Ramūnas Vilpišauskas

Vilnius, 2022 m.

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „Kapitalizmo įvairovės įtaka pirmųjų COVID-19 pandemijos metų rezultatams: Lietuvos ir Slovėnijos atvejų lyginamoji analizė“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Jokimas Tamulionis

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Tamulionis J. Kapitalizmo įvairovės įtaka pirmųjų COVID-19 pandemijos metų rezultatams: Lietuvos ir Slovėnijos atvejų lyginamoji analizė: Politikos mokslų specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas prof. dr. R. Vilpišauskas. Vilnius, 2022. – 64 p.

Reikšminiai žodžiai: Kapitalizmo įvairovė, COVID-19 pandemija, lyginamoji analizė, Liberalios rinkos ekonomika, Koordinuotos rinkos ekonomika, viešosios politikos priemonės, darbo rinka, ekonomikos augimas.

Šiame darbe nagrinėjami pirmieji COVID-19 pandemijos metai (2020 m. kovo mėn. – 2021 m. kovo mėn.) Lietuvos ir Slovėnijoje, siekiant įvertinti darbo rinkos ir ekonomikos augimo tendencijas naudojant Kapitalizmo įvairovės teorinius modelius.

Tyrime vykdoma lyginamoji dviejų atvejų analizė, klasifikuojama Lietuva ir Slovėnija pagal Kapitalizmo įvairovės tipologiją, lyginamos viešosios politikos priemonės, analizuojamos darbo rinkos bei ekonomikos augimo tendencijos. Pateikiamos išvados, kad darbo rinkai ir ekonomikos augimui turi įtakos Kapitalizmo įvairovės modeliai.

Turinys

Įvadas	6
1. Teorinė darbo dalis	14
1.1. Kapitalizmo įvairovės rūšys	14
1.2. Kapitalizmo įvairovė postkomunistinėje erdvėje	17
1.3. Koks ryšys tarp atsako krizei bei kapitalistinės sąrangos?	19
1.4. Teoriniai analizės tikslai	21
2. Metodologija	23
3. Tyrimas	25
3.1. Tiriamų valstybių klasifikavimas pagal Kapitalizmo įvairovės teorinę prieigą	25
3.1.1. Lietuvos kapitalizmo sąranga	25
3.1.2. Slovėnijos kapitalizmo sąranga.....	30
3.2. Pandemijos valdymas Lietuvoje ir Slovėnijoje: viešosios politikos priemonės, pagrindinė statistika	33
3.3. Darbo rinkos pokyčiai per pirmuosius pandemijos metus	38
3.4. COVID-19, ekonomikos susitraukimas – atsigavimas bei Kapitalizmo įvairovė	44
3.5. Pirmieji pandemijos metai Lietuvoje bei Slovėnijoje: reziume	46
Akademinė diskusija aptariamų klausimų kontekste	48
Išvados bei rekomendacijos	50
Literatūros, šaltinių, duomenų bazių sąrašas	52
SUMMARY	63

Ivadas

2020 metų pradžioje visą pasaulį apėmusi COVID-19 pandemija privertė iš naujo peržiūrėti daugumos valstybių darbotvarkes bei per trumpą laiką pasiruošti sveikatos apsaugos krizei, o iš karto po jos – ekonominei krizei. Pasaulio Bankas (angl. *World Bank*) dar pradinėje pandemijos fazėje pastebėjo, kad augantis valstybės intervencijos poreikis gali turėti įvairių pasekmių: tai ne tik priemonės sėkmingai valdyti pandemiją, tačiau ir galimos ekonominės, politinės ar psichologinės pasekmės gyventojams bei pačiai valstybei¹. Tarptautinio valiutos fondo (angl. *International Monetary Fund*) 2020 metų spalio mėnesio ataskaitoje pažymima, kad valstybės šiuo metu susiduria su problema: kaip užtikrinti, kad reikiantiems pagalba, ji būtų suteikta, bet taip pat neaugtų valstybės skola, o vidutiniu laikotarpiu išliktų ekonomikos augimas². Tarptautinis valiutos fondas pastebi, kad siekiant šių tikslų, valstybių veiksmuose turi būti bent keletą žingsnių į priekį numatančios programos, kuriomis vadovaujantis būtų sukurta tvari finansavimo kriziniu laikotarpiu sistema³. Globali, beveik identiškus iššūkius įvairioms pasaulio valstybėms iškėlusį pandemija pareikalavo gana panašių viešosios politikos priemonių iš visų pasaulio valstybių, nepaisant jų ekonominio, socialinio, politinio pagrindo.

Plataus masto valstybės intervencijos, ribojančios ekonominę, kultūrinę, socialinę veiklą buvo pastebimos visose šalyse su retomis išimtimis (pav., Švedijoje⁴), taip pat priklausomai nuo pandemijos užsikrėtimo bangų. Įdomu tai, kad nors valstybių atsakas į pandemiją buvo panašus, dažnu atveju rezultatai išsiskyrė vertinant poveikį ekonominiams ar socialiniams valstybių rodikliams. Pavyzdžiui, į sveikatos apsaugą nutaikytų intervencijų deriniai daugumos pasaulio šalių buvo panašūs ir sudaryti vos iš 13 skirtingų veiksmų⁵. Taigi, čia kyla klausimas: jeigu iš esmės valstybių atsakas buvo panašus, kodėl tada matome netolygumus rezultatuose? Taip pat, kaip būtų galima paaiškinti pasiektus rezultatus? Vertinant koronavirusinės (COVID-19) pandemijos literatūrą pastebima, kad skirtingas išeišgas galima analizuoti bent keliais mąstymo kampais, pavyzdžiui,

---

¹ World Bank Group, „Saving Lives, Scaling-up Impact and Getting Back on Track: Saving Lives, Scaling-up Impact and Getting Back on Track. June 2020.” WorldBank, 2020, 10.

<<http://documents1.worldbank.org/curated/en/136631594937150795/pdf/World-Bank-Group-COVID-19-Crisis-Response-Approach-Paper-Saving-Lives-Scaling-up-Impact-and-Getting-Back-on-Track.pdf>> (žiūrėta 2020 m. gruodžio 11 d.)

² International Monetary Fund, „World Economic Outlook: A Long and Difficult Ascent. October 2020.” IMF, 2020, 21-22. <<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/09/30/world-economic-outlook-october-2020>> (žiūrėta 2020 m. gruodžio 11 d.)

³ Ibid, 24-25.

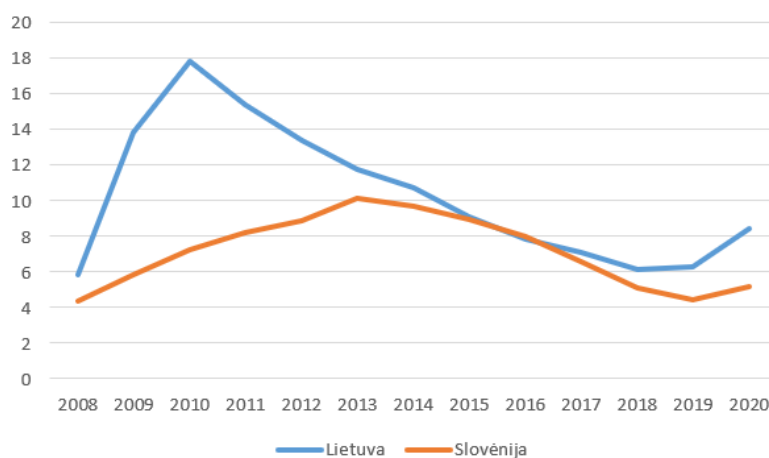
⁴ Binoy Kampmark, „COVID Meets Volvo: The Swedish Public Health Approach to Coronavirus.” *Australian and New Zealand Journal of European Studies*, 13(1), 2021, 85-94. <<https://doi.org/10.30722/anzjes.vol13.iss1.15483>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 5 d.)

⁵ Gilberto Capano, et al., “Mobilizing Policy (In)Capacity to Fight COVID-19: Understanding Variations in State Responses”, *Policy and Society*, 39(3), 2020, 285-308. <<https://doi.org/10.1080/14494035.2020.1787628>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 5 d.).

analizuojant panaudotus konkrečius krizių valdymo mechanizmus⁶, viešosios politikos atsako greitį bei griežtumą pandemijos pradžioje⁷ ar turimą socialinį kapitalą valstybėje⁸ (nors kai kurie tyrimai rodo, kad socialinis kapitalas nėra esminis faktorius kovoje su pandemija ir kaip tik reikia vertinti valstybes pagal jų sveikatos sistemos pajėgumus bendrame kontekste⁹). Taip pat atliktos atvejų studijos rodo, kad visuomenės supratingumas ir pasitikėjimas kitais visuomenės nariais bei valdžia davė teigiamą poveikį pandemijos valdymui¹⁰. Atkreiptinas dėmesys, kad šie aiškinimai dažnai analizuoja sveikatos apsaugos išeišgas: pavyzdžiui, kaip viešosios politikos priemonės paveikė mirtingumą, sergamumą ir pan., taip dažnai nuošalyje paliekant kitas pandemijos problemas, tarkime, ekonomikos sustojimą. Taip pat

esami aiškinimai iš esmės aptaria tik visuomenės, viešosios politikos veiksmus. Taigi, tokios analizės nebūtinai paaiškina atsiradusius pandemijos valdymo rezultatų skirtumus tarp dviejų ekonomiškai išsivysčiusių, geografiškai, demografiškai ar politiškai esmingai nesiskiriančių vieno kontinento valstybių, pavyzdžiui, Lietuvos ir Slovėnijos. Tai galima iliustruoti vienu pavyzdžiu. Statistiniuose duomenyse pastebima, kad antrą

1 grafikas. Nedarbo rodikliai Lietuvoje ir Slovėnijoje nuo 2008 metų iki 2020 metų, %

Šaltinis: Pasaulio banko duomenų bazė, sudaryta darbo autoriaus,

<<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?end=2020&locations=LT-SI&start=2008?>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 29 d.)

reikšmingą ekonominę bei kitas sritis liečiančią krizę iš eilės (Pasaulio finansų krizė 2008 – 2009 metais; COVID-19 krizė, prasidėjusi 2020 metų pradžioje) Slovėnija lengviau susitvarkė su nedarbo problema, patyrė mažesnę nedarbo šoką (žr. 1 grafikas), tačiau taip pat galime pastebėti, kad priešingai nei buvusios krizės metu, šį kartą nedarbo šoko skirtumai buvo kur kas mažesni. Aptartų

⁶ Mario Coccia, „Pandemic Prevention: Lessons from COVID-19.“ *Encyclopedia*, 1, 2021, 433–444. <<https://doi.org/10.3390/encyclopedia1020036>> (žiūrėta 2022 m. kovo 2 d.)

⁷ Kaja Primc, Renata Slabe-Erker, „The Success of Public Health Measures in Europe during the COVID-19 Pandemic.“ *Sustainability*, 12(10), 2020. <<https://doi.org/10.3390/su12104321>> (žiūrėta 2022 m. kovo 2 d.)

⁸ Alina Kristin Bartscher et al., „Social capital and the spread of covid-19: Insights from european countries.“ *Journal of Health Economics*, 80(1), 2021. <<https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2021.102531>> (žiūrėta 2022 m. kovo 2 d.)

⁹ Krishna Chaitanya Vadlamannati, Arusha Cooray ir Indra de Soysa, „Health-system equity, egalitarian democracy and COVID-19 outcomes: An empirical analysis.“ *Scandinavian Journal of Public Health*, 49(1), 2021, 104-113. <<https://doi.org/10.1177/1403494820982106>> (žiūrėta 2022 m. kovo 2 d.)

¹⁰ Norvegijos atvejo studija rodo, kad kompetentingi politikai, aukštas pasitikėjimo lygis visuomenėje, kokybiška bei profesionali biurokratinė sistema, gera ekonominė padėtis bei stiprios gerovės valstybės sukūrė tinkamą derinį efektyviam pandemijos suvaldymui. Šaltinis: Tom Christensen ir Per Læg Reid, „Balancing Governance Capacity and Legitimacy: How the Norwegian Government Handled the COVID-19 Crisis as a High Performer.“ *Public Administration Review*, 80(5), 2020, 774–779. <<https://doi.org/10.1111/puar.13241>> (žiūrėta 2022 m. kovo 2 d.)

analizės priegū aiškinamoji geba šio aspekto neaptaria, todėl verta į tai pažiūrėti iš kiek kitokios pusės. Atsižvelgiant į aukščiau pateiktą paaiškinimą, šiame darbe pandemijos išėigos bus vertinamos pagal iš esmės kitokią – Kapitalizmo įvairovės – priegū, kurią naudojant į krizės valdymo priemones galima pažvelgti iš verslo (įmonių) perspektyvos ir, apskritai, ekonominės tradicijos, kuri susiformavusi tam tikroje valstybėje. Žvilgsnis iš įmonių lygmens gali būti vertinamas kaip privalumas, nes šios krizės metu verslas buvo veikiamas panašių valstybių taikytų ribojimų, tačiau parodė ganėtinai skirtingus rezultatus, dėl šios priežasties buvo ne vienodai paveiktos ir valstybių ekonominės situacijos (vienose valstybėse buvo matomas ryškus poveikis, kai kitose – kur kas mažesnis).

Kapitalizmo įvairovės (angl. *Varieties of Capitalism*) analizė yra vienas pagrindinių pastarųjų dešimtmečių lyginamosios politinės ekonomijos teorinių pagrindų, kuris susistemintas Peter A. Hall ir David Soskice bei grindžiamas įmonių lygmeniu (įmonė – svarbiausia analizės grandis), parodant skirtumus tarp valstybėse veikiančių kompanijų valdymo, darbo santykių, įgūdžių formavimo principų¹¹. Nors pirminėje analizės versijoje buvo išskirti tik du pagrindiniai idealūs kapitalizmo klasifikacijos tipai: Liberalios rinkos ekonomikos bei Koordinuotos rinkos ekonomikos – po kelerių metų išleistas analizės pagrindo papildymas-gynimas, iš esmės siekiant atsakyti į pasirodžiusią kritiką akademinėje literatūroje, jau kalba ne vien tik apie dviašę skirtį, bet išskiria, pavyzdžiui, ir postkomunistinę erdvę (Vidurio ir Rytų Europos šalis), kurioje gali formuotis savita kapitalizmo rūšis¹². Tačiau šis aspektas gali būti kritikuojamas dėl tam tikros priežasties: minimo regiono valstybės vykdė perėjimą iš planinės į rinkos ekonomiką, o visą šį laikotarpį jų institucijos buvo vystymosi stadijoje bei tik pastaraisiais metais didžioji dalis šio regiono valstybių klasifikuotos kaip išsivysčiusios ekonomikos (prieš tai turėjo besivystančios ekonomikos statusą)¹³. Taigi, išsamesnė bei tikslingesnė analizė gali būti atliekama tik pastaraisiais metais, kai šio regiono valstybės gavo išsivysčiusios ekonomikos statusą, kuris itin svarbus šios analizės kontekste: pirminė klasifikacija buvo pritaikoma būtent išsivysčiusiems, ne besivystančioms ekonomikoms¹⁴, nes besivystančių valstybių institucijos yra kūrimosi, transformacijos stadijoje, todėl pati klasifikacija

---

¹¹ Peter A. Hall, David Soskice, „An Introduction to Varieties of Capitalism.“ Kn. Peter A. Hall, David Soskice (sud.), *Varieties of Capitalism. The Institutional Foundations of Comparative Advantage*. (Oxford: Oxford University Press, 2001), 1-68.

¹² Bob Hancké, Martin Rhodes ir Mark Thatcher, „Introduction: Beyond Varieties of Capitalism.“ Kn. Bob Hancké, Martin Rhodes ir Mark Thatcher (sud.), *Beyond Varieties of Capitalism: Conflict, Contradictions, and Complementarities in the European Economy*, (Oxford: Oxford University Press, 2007), 3-38.

¹³ Nėra vieno bendro išsivysčiusių ekonomikų klasifikavimo kriterijaus, tačiau kaip pavyzdį galima imti Tarptautinį valiutos fondą, kur visa istorinė informacija pateikiama vienoje vietoje. Šaltinis: International Monetary Fund, „Changes to the Database World Economic Outlook Database.“ IMF, 2021. <<https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/data/changes.htm>> (žiūrėta 2022 m. kovo 2 d.)

¹⁴ Hall ir Soskice, 1.

gali būti netiksli, o kai kuriais atvejais naudotina tik trumpuoju laikotarpiu, iki to momento, kol neįvyko esminiai pokyčiai besiformuojančių institucijų kontekste.

Akademinėje literatūroje nėra vienareikšmio šio analizės pagrindo vertinimo. Nors Kapitalizmo įvairovės siūlomi modeliai yra vienas pagrindinių politinės ekonomijos bei kapitalistinių struktūrų pasaulyje klasifikavimo (tipologijos) metodų, ypatingai po pirmojo susisteminto pateikimo 2001 metais buvo matoma kritika, kad minimo analizės pagrindo kontekste „įvairovei trūksta įvairovės“, analizė per daug remiasi įmonėmis, kaip pagrindiniu analizės vienetu, taip pat nevertinama esamos politikos ar istorinės raidos svarba¹⁵. Kita vertus, šis analizės pagrindas vertinamas kaip alternatyvus būdas žvelgti į valstybių klasifikavimą pagal dar vieną makroekonominę skirtį, kuri parodo esminius skirtumus tarp valstybių darbo rinkos, visos kapitalistinės struktūros bei iš to besiformuojančių rezultatų¹⁶.

Sutarimo akademiniam pasaulyje nėra ir dėl Vidurio ir Rytų Europos regiono šalių traktavimo minimos analizės pagrindo rėmuose – tai viena pagrindinių diskusijų pirmajame šio amžiaus dešimtmetyje bei Pasaulio finansų krizės metais. Dalis autorių yra linkę tam tikras regiono šalis priskirti pirminiam analizės autorių pasiūlytam tipui (Liberalios rinkos ekonomikai arba Koordinuotos rinkos ekonomikai)¹⁷, kai kiti autoriai mato gana didelę takoskyrą bei įžvelgia šiame regione bent keletą kapitalizmo įvairovės variantų (pav., Priklausomos rinkos ekonomikos ar Lanksčios rinkos ekonomikos modeliai)¹⁸. Atsižvelgiant į literatūroje sutinkamus šaltinius, Lietuva,

---

¹⁵ Gana dažnai pastebima teorinė kritika krizių analizei, orientacijai į perdėtą stabilumą, taip pat skiriamą minimalų dėmesį istorinei institucijų raidai (*Šaltinis, pav.:*, Chris Howell, „Review: Varieties of Capitalism: And Then There Was One?“, *Comparative Politics*, 36 (1), 2003, 103–124); kritika buvo matoma ir analizuojant globalizacijos įtaką šiam teoriniam pagrindui, klasifikacijos metodikai bei poreikiui analizuoti tuo metu buvusius naujus regionus (pav., postkomunistinei erdvei), kuriems pritaikyta analizės metodika nebuvo visiškai tinkama (*Šaltinis, pav.:* Dorothee Bohle, Bela Greskovits, „Varieties of Capitalism and Capitalism.“, *European Journal of Sociology* 50 (3), 2009, 355–386).

¹⁶ Pavyzdžiui, atlikta kiekybinė studija rodo, kad egzistuojanti kapitalistinė struktūra, nepaisant vykdomų politinių pokyčių siekiant, tarkime, dereguliacijos darbo rinkoje, išsivysčiusiose bei stabiliose ekonomikose neleidžia siekti geresnių ekonominių rezultatų (augimo tempai yra lėtesni) dėl jau esamų kapitalistinės struktūros principų tam tikroje valstybėje. Tai parodo, kad klasifikacija gali turėti įtakos bei yra reikšminga (*Šaltinis:* Peter A. Hall ir Daniel W. Gingerich, „Varieties of Capitalism and Institutional Complementarities in the Macroeconomy: An Empirical Analysis.“ Kelnas, 2004.

<https://pure.mpg.de/rest/items/item_1234332/component/file_1234330/content> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 6 d.)).

¹⁷ Dažniausias sutinkamas akademinis diskursas priskiriant Baltijos šalis (ypač Estiją) LRE modeliui, tuo tarpu Slovėniją – klasikiniam KRE modeliui (*Šaltiniai:* Clemens Buchen, „Estonia and Slovenia as Antipodes.“ Kn. David Lane ir Martin Myant (sud.), *Varieties of Capitalism in Post-Communist Countries*. (London: Palgrave Macmillan, 2007), 65–89; taip pat Magnus Feldmann, „The Origins of Varieties of Capitalism: Lessons from Post-Socialist Transition in Estonia and Slovenia.“ Kn. Bob Hancké, Martin Rhodes ir Mark Thatcher (sud.), *Beyond Varieties of Capitalism: Conflict, Contradictions, and Complementarities in the European Economy*, (Oxford: Oxford University Press, 2007), 328–349; taip pat Stephen Crowley, Miroslav Stanojević, „Varieties of Capitalism, Power Resources, and Historical Legacies: Explaining the Slovenian Exception.“ *Politics & Society*, 39(2), 268–295, 2011. <<https://doi.org/10.1177/0032329211405440>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 6 d.))

¹⁸ Kalbant apie Kapitalizmo įvairovę Vidurio ir Rytų regione yra išskiriami du stambūs regionai, kuriems „priklijuojamos“ savito kapitalizmo etiketės: Višegrado šalys, kuriose formuojasi savitas priklausomos/kylančios rinkos ekonomikos modelis (*Šaltiniai:* Vlad Mykhnenko, „Strengths and Weaknesses of ‘Weak’ Coordination: Economic Institutions, Revealed Comparative Advantages, and Socio-Economic Performance of Mixed Market Economies in Poland and

kaip ir kitos Baltijos šalys, dėl savo atviros, į mažą reguliavimą orientuotos ekonomikos, taip pat aukšto bendrųjų įgūdžių universitetinio išsilavinimo lygio, dažnai priskiriamos būtent Liberalios rinkos ekonomikos modeliui¹⁹. Slovėnija, vaizduojama kaip Koordinuotos rinkos ekonomikos modelio pavyzdys Vidurio ir Rytų Europos regione, išsiskiria didesniu darbuotojų dalyvavimu profesinių sąjungų veikloje, gerai išvystytu pramonės sektoriumi²⁰. Tiesa, reiktų nepamiršti, kad minimas regionas daugumos tyrimų atlikimo metu (šio amžiaus pirmajame dešimtmetyje bei antrojo dešimtmečio pradžioje) tarptautinių organizacijų buvo laikomas kaip vis dar besivystantis, todėl įvertintas kapitalistinės struktūros veikimas ar jos klasifikavimas pagal minimą teorinį pagrindą gali kelti klausimų – šis pagrindas kalba apie stabilią, išsivysčiusią ekonomiškai bei instituciškai sistemą²¹, kuria minimas regionas dar nebuvo – dalis Vidurio ir Rytų Europos valstybių šį statusą įgijo pradėdant nuo XXI a. pirmojo dešimtmečio pabaigos, tačiau dalis valstybių (pav., Vengrija, Lenkija, Bulgarija, Rumunija, Kroatija), bent jau remiantis Tarptautinio Valiutos Fondo klasifikacija, nepriskiriamos išsivysčiusioms valstybėms iki šių dienų²².

Trečias svarbus literatūros analizės aspektas susiję su tuo, kaip ši teorinė prieiga atrodo krizių analizių kontekste. Nors nuo teorinio pagrindo suformavimo pradžios COVID-19 pandemija-krizė yra tik antras didelis valstybių išbandymas, akademinėje literatūroje pastebima, kad prieš dešimtmetį vykusios ekonomikos krizė ar jos padariniai, tarkime, darbo rinkai, gali būti aiškinama Kapitalizmo įvairovės principais²³, nors dalis autorių nesutinka, kad krizes galima aiškinti būtent per Kapitalizmo įvairovės pagrindą, o ypač postkomunistinėse valstybėse tai yra, geriausiu atveju,

---

Ukraine.“ Kn. Bob Hancké, Martin Rhodes ir Mark Thatcher (sud.), *Beyond Varieties of Capitalism: Conflict, Contradictions, and Complementarities in the European Economy*, (Oxford: Oxford University Press, 2007), 352-377; taip pat Andreas Nölke ir Arjan Vliegthart, „Enlarging the Varieties of Capitalism: The Emergence of Dependent Market Economies in East Central Europe.“ *World Politics*, 61(4), 670-702, 2009. <<https://doi.org/10.1017/S0043887109990098>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 6 d.), ir Baltijos valstybės, kuriose formuojasi LRE modeliui artimas lanksčios rinkos ekonomikos modelis (*Šaltiniai*: Vytautas Kuokštis, „What Type of Capitalism Do the Baltic Countries Belong To?“ *Emecon*, No. 1, 2011. <<https://ssrn.com/abstract=2083832>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 7 d.); taip pat Maik Huettinger ir Aras Žirgulis, “Relative capitalist systems and fairness in the Baltics: the case of Lithuania” *Ekonomika*, 92(4), 82-99. <<https://doi.org/10.15388/Ekon.2013.0.2341>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 7 d.).

¹⁹ Žr. 17-18 išnašas.

²⁰ Žr. 17 išnašą.

²¹ Hall ir Soskice, 1.

²² Žr. 13 išnašą.

²³ Krizės poveikis pastebimas per darbo rinkos pokyčius bei pasiektus rezultatus (*Šaltinis*: Michel Lallement, „Europe and the economic crisis: forms of labour market adjustment and varieties of capitalism.“ *Work, Employment and Society*. 25(4), 2011, 627-641. <<https://doi.org/10.1177/0950017011419717>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 7 d.); taip pat atlikti tyrimai rodo, kad pasirinkta krizės valdymo strategija gali būti aiškinama per egzistuojančią kapitalistinę struktūrą valstybėje (*Šaltinis*: Magnus Feldmann, „Varieties of capitalism and the Estonian economy.“ *Communist and Post-Communist Studies*, 46(4), 2013, 493-501. <<https://www.jstor.org/stable/10.2307/48610317>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 7 d.).

papildomas aiškinimas, bet ne pagrindinis²⁴. Svarbu paminėti, kad taip pat jau pasirodo ir pirmieji darbai apie COVID-19 pandemiją per Kapitalizmo įvairovės analizės pagrindo aiškinimą²⁵. Kaip pagrindinį šios teorijos privalumą galima įvardinti tai, kad matomas aiškus valstybių klasifikavimas, kuris atsispindi ir įvairių socio-ekonominių pandemijos metu pasiektų rezultatų tendencijose.

Pastebėtina, kad iš akademinės diskusijos susiformuoja gana plati takoskyra, kai nėra vieno sutarimo, kokia kapitalizmo struktūra susiklosto postkomunistinėse Vidurio ir Rytų Europos šalyse. Taip pat akademinėje literatūroje nėra sutarimo, kaip ir ar iš viso gali būti analizuojama krizė remiantis Kapitalizmo įvairovės teorine prieiga. Šiuo metu susiformavusi tinkama terpė tokio tyrimo įgyvendinimui: tiek Lietuva, tiek Slovėnija pastaruosius kelerius metus jau yra laikomos išsivysčiusiomis valstybėmis²⁶, taip pat šiuo metu vyksta COVID-19 pandemija, o tai sukelia krizinę situaciją šalių visuomenėse bei ekonomikose. Svarbu paminėti ir kitas viešosios politikos priemonės (pav., karantinas, nebūtinų paslaugų įmonių uždarymas, nukentėjusio verslo finansavimas), kurios darė tiesioginę įtaką valstybių ekonomikoms bei įmonėms, veikiančioms valstybių viduje. Čia susiformuoja **pagrindinis tyrimo klausimas**: ar remiantis Kapitalizmo įvairovės siūlomais modeliais galima aiškinti darbo rinkos, ekonomikos augimo tendencijas, kurios buvo matomos Lietuvoje ir Slovėnijoje pirmaisiais pandemijos metais? Papildomai bus siekiama suprasti, ar Kapitalizmo įvairovės teiginiais galima aiškinti skirtingas tendencijas darbo rinkoje lyginant šią bei Pasaulio finansų krizę.

Tyrimo tikslas: pritaikius teorinę tipologiją klasifikuoti Lietuvos bei Slovėnijos sistemas pagal Liberalios rinkos ekonomikos bei Koordinuotos rinkos ekonomikos modelius ir gautas išvalgas pritaikyti aiškinantis, ar pirmaisiais pandemijos metais pasiekti valstybių rezultatai darbo rinkos bei ekonomikos augimo procesuose gali būti paaiškinti remiantis Kapitalizmo įvairovės modeliais.

Tyrimo objektas: pirmojoje tyrimo dalyje bus analizuojama dviejų valstybių – Lietuvos ir Slovėnijos – rinkos ekonomikos modeliai, pritaikant teorinę prieigą, kurią siūlo Kapitalizmo įvairovės analizės pagrindo autoriai. Antrojoje tyrimo dalyje bus analizuojama pirmųjų

---

²⁴ Martin Myant ir Jan Drahokoupil, „International Integration, Varieties of Capitalism and Resilience to Crisis in Transition Economies.“ *Europe-Asia Studies*, 64(1), 2012, 1–33. <<http://www.jstor.org/stable/23258262>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 7 d.).

²⁵ Pagrindinis darbas, kurį vertėtų paminėti šiame kontekste, yra The London School of Economics and Political Science akademikų komandos atlikta Vokietijos ir Jungtinės Karalystės viešosios politikos intervencijų analizė ir jos poveikis darbo rinkai COVID-19 metu, siekiant paaiškinti skirtingus pasiektus rezultatus minimose valstybėse per Kapitalizmo įvairovės teorinę prizmę (*Šaltinis*: Bob Hancké, Toon Van Overbeke ir Dustin Voss, „LSE ‘Europe in Question’ Discussion Paper Series: Similar but different? Comparing economic policy responses to the Corona Crisis in the UK and Germany.“ Londonas, 2021. <<https://www.lse.ac.uk/european-institute/Assets/Documents/LEQS-Discussion-Papers/LEQSPaper165.pdf>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 6 d.)).

²⁶ Žr. 13 išnašą.

pandemijos metų (2020 m. kovo mėn. – 2021 m. kovo mėn.) valstybių taikytos viešosios politikos priemonės, suformuoti ekonomikos stimuliavimo paketai bei jų skirtumai/panašumai. Trečiojoje tyrimo dalyje bus analizuojami pasiekti Lietuvos ir Slovėnijos rezultatai darbo rinkos bei ekonomikos augimo klausimais, pritaikant Kapitalizmo įvairovės principus. Vėliau bus parodyti alternatyvūs tokio tyrimo analizės variantai bei išryškinti Kapitalizmo įvairovės privalumai. Galiausiai, bus atsakoma, ar rezultatų skirtumai gali būti aiškinami remiantis šios teorijos modeliais. Vieneri pandemijos metai analizuojami dėl kelių techninių priežasčių: pirma, COVID-19 pandemija vis dar vyksta, todėl ilgojo laikotarpio išvados galės būti daromos tik pasibaigus pandemijai ir įvertinus visą laikotarpį bei jo metu atliktus veiksmus; antra, per vienerius metus buvo dvi pandemijos bangos (pirmoji – 2020 metų pavasarį bei antroji 2020 metų pabaigoje – 2021 metų pradžioje, kuri, iš esmės, nulsūgo 2021 metų pavasarį), todėl bus galima pamatyti platesnį laikotarpį bei kaip tai analizuojamų klausimų kontekste paveikė valstybes. Trečia, pastebėtina, kad ryškesni statistiniai pokyčiai buvo matomi tik pirmaisiais pandemijos metais, o tai bus taip pat aptarta šiame darbe. Dėl išvardintų priežasčių darytina išvada, kad pasirinktas vienerių metų laikotarpis galės suteikti tam tikrų įžvalgų apie įvykusius procesus, pirminę jų eigą bei sukeltas pasekmes.

Darbo uždaviniai:

1. Pristatyti Kapitalizmo įvairovės teorinę prieigą, išskiriant Liberalios rinkos ekonomikos bei Koordinuotos rinkos ekonomikos modelius, įvardinti šios teorijos pagrindinius privalumus bei trūkumus Vidurio ir Rytų Europos (postkomunistinėje) erdvėje, krizių analizių kontekste.
2. Pagal Liberalios rinkos ekonomikos bei Koordinuotos rinkos ekonomikos modelių tipologiją pritaikyti jų požymius Lietuvos ir Slovėnijos atvejams, siekiant išsiaiškinti, kaip pagal dabartines sąlygas gali būti klasifikuojamos šios dvi valstybės Kapitalizmo įvairovės teorinės prieigos rėmuose.
3. Surinkti duomenis apie Lietuvoje ir Slovėnijoje vykdytą koronaviruso sukeltos pandemijos valdymo mechanizmą pirmaisiais jos metais (kokios viešosios politikos priemonės buvo naudojamos, kokie ekonomikos stabilizavimo mechanizmai buvo pasitelkti).
4. Pritaikius gautas teorines bei praktines įžvalgas, atlikti lyginamąją Lietuvos bei Slovėnijos atvejų analizę darbo rinkos bei ekonomikos augimo (smukimo) kontekste, siekiant išsiaiškinti, ar Kapitalizmo įvairovės teorinė prieiga gali būti naudojama COVID-19 pandemijos rezultatų vertinime.
5. Remiantis surinkta informacija, padaryti išvadas apie: Lietuvos ir Slovėnijos modelius, pirmųjų pandemijos metų viešosios politikos priemones, teorijos pritaikomumą statistiniams

skirtumams darbo rinkos, bendrojo vidaus produkto augimo kontekste. Remiantis atliktu darbu bus pasiūlytos rekomendacijos ateities tyrimams.

Metodologija: šiame darbe bus naudojami kokybiniai metodai, tiksliau, dviejų atvejų (Lietuvos ir Slovėnijos) lyginamoji analizė, remiantis J. S. Mill pasiūlyta vieno skirtumo taisykle. Pasirinktas ir tiriamasis laikotarpis (vieneri metai nuo 2020 metų kovo mėn. iki 2021 metų kovo mėn.), siekiant geriau suprasti rezultatų skirtumus, kuriuos pasiekė nagrinėjamos šalys. Tyrime bus naudojami skirtingi duomenų šaltiniai: akademiniai straipsniai, publicistiniai straipsniai, valstybinės reikšmės dokumentai (teisės aktai), tarptautinių organizacijų duomenų bazės (statistinė informacija). Duomenų įvairovė reikalinga, kad būtų tinkamai suprastas probleminis darbo klausimas, jo kompleksiskumas pažvelgtas iš įvairių kampų. Čia svarbu pabrėžti, kad tyrime bus atsakoma, ar pasiekti rezultatai darbo rinkoje, ekonomikos augimo tendencijos gali priklausyti nuo skirtingų rinkos ekonomikos modelių, bet tyrime nebus ieškoma statistinių vidurkių ar jų įtakos bendrame kontekste. Galiausiai bus parodomi alternatyvūs nagrinėjamų klausimų vertinimo kampai bei naudojamos teorijos privalumai – tokiu būdu išvadose bus galima pasiūlyti hipotezes ateities tyrimams.

Mokslinis naujumas: šis darbas prisijungs prie akademinės diskusijos apie Kapitalizmo įvairovės sklaidą Vidurio ir Rytų Europos valstybėse. Nors šia tema akademinė diskusija vyksta daugiau nei 15 metų, svarbu atkreipti dėmesį, kad didelė dalis mokslinių tyrimų apie Vidurio ir Rytų Europos regiono valstybes Kapitalizmo įvairovės analizės pagrindu buvo atlikti praėjusio dešimtmečio pirmojoje pusėje. Nuo to laiko esmingai pasikeitė tam tikros sąlygos: pirma, dauguma regiono valstybių buvo pripažintos išsivysčiusiomis ekonomikomis, o tai svarbus pokytis šios analizės kontekste, nes pagrindinė klasifikacija buvo sukurta valstybėms, kurios jau yra išsivysčiusios²⁷; antra, nepaisant to, kad šiame darbe Lietuva ir Slovėnija yra pasirinktos atitinkamai kaip Liberalios rinkos ekonomikos bei Koordinuotos rinkos ekonomikos modeliai Vidurio ir Rytų Europos regione, negalima atmesti minties, kad šiame darbe analizuojamų bei anksčiau besivysčiusių šalių ekonominėje struktūroje galėjo įvykti tam tikri pokyčiai, kurie gali pakeisti klasifikaciją, kuri bus pristatoma šiame darbe (pav., darbinių santykių valstybės viduje reguliavimo pokyčiai, darbuotojų sąjungų veikimo pokyčiai ir pan.). Taip pat svarbu įvertinti visą valstybės sistemą, nes jeigu pagal kelis kriterijus valstybė būtų priskiriama vienam modeliui, tačiau kažkuris vienas kriterijus reikštų kito modelio veikimą, galbūt būtent tas aspektas lems atitinkamą poveikį COVID-19 pandemijos valdyme ar pasiektuose rezultatuose. Ne ką mažiau svarbus ir šio darbo indėlis analizuojant krizes Kapitalizmo įvairovės analizės pagrindo pritaikomumo kontekste (po jo sukūrimo tai yra tik antra didesnė krizė), tiek vertinant konkrečiai COVID-19 pandemiją bei galimas ar esamas

---

²⁷ Hall ir Soskice, 1.

jos pasekmes. Galiausiai, remiantis padarytomis išvadomis, bus pateikiamos rekomendacijos tolesniems tyrimams šios bei ateinančių krizių rezultatų analizėms.

1. Teorinė darbo dalis

1.1. Kapitalizmo įvairovės rūšys

Nors valstybių išvystytą kapitalizmą klasifikuoti galima įvairiais metodais, šiame darbe bus remiamasi Kapitalizmo įvairovės teorine prieiga, kurią XXI a. pradžioje pasiūlė politologai Peter A. Hall ir David Soskice. Šis kapitalizmo klasifikavimo metodas yra vienas populiariausių lyginamosios politinės ekonomijos srityje pastaruosius 20 metų. Šie autoriai suformuoja du idealiuosius tipus – Koordinuotos rinkos ekonomikos bei Liberalios rinkos ekonomikos – kuriuos atitinkamai atstovauja Vokietija bei Jungtinės Amerikos Valstijos²⁸. Literatūroje išskiriamos penkios svarbiausios sferos, kuriose pasireiškia skirtingų kapitalizmo modelių veikimas. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal šiuos kriterijus bus generuojama pagrindinė atliekamo tyrimo kryptis:

1. Darbo santykiai – atlyginimo bei darbo kokybės užtikrinimo derinimas tarp darbuotojų, juos atstovaujančių organizacijų bei kitų darbdavių;
2. Profesinis ugdymas ir švietimas – atspindi vyraujančią švietimo modelį, kuriame darbuotojai ir darbdaviai turi nuspręsti, į kokius įgūdžius yra investuojama;
3. Įmonių valdymas – kaip valdoma įmonė akcininkų lygmenyje, kokiais principais investuojama į finansų rinkas;
4. Santykiai tarp įmonių – kokiais principais yra grindžiamas bendradarbiavimas/konkurencija tarp įmonių;
5. Įmonių ir jų darbuotojų tarpusavio santykiai – kaip yra bendradarbiaujama įmonės ir jų darbuotojų lygmenyje, kiek atsižvelgiama į darbuotojų poziciją²⁹.

Toliau verta trumpai detalizuoti, kokie požymiai būdingi skirtingoms rinkos ekonomikos sistemoms, nes dichotominėje klasifikacijoje Kapitalizmo įvairovės kūrėjai išvelgia esminius skirtumus kiekvienoje iš šių penkių kategorijų. Šios informacijos apibendrinimą galima matyti *1 lentelėje*.

Kalbant apie darbo santykius, Liberalios rinkos ekonomikos valstybėse (pav., Jungtinėse Amerikos Valstijose, Jungtinėje Karalystėje, Kanadoje, Airijoje, iš esmės – anglosaksiškose teritorijose) yra matomas minimalus koordinavimas atlyginimo klausimu, todėl

---

²⁸ Hall ir Soskice, 21-33.

²⁹ Ibid, 6-7.

viskas sprendžiama darbo pokalbio metu, kitaip tariant, individualiame lygyje. Taip pat pastebimas mažas darbuotojų išitraukimas į darbuotojų profesines sąjungas, o darbdaviai nėra įpareigoti tokių struktūrinių padalinių steigti ar inicijuoti savo kontroliuojamose įmonėse. Galima pastebėti ir didelę darbuotojų rotaciją dėl liberalios darbo rinkos. Priešingai, Koordinuotos rinkos ekonomikos valstybėse (pav., Vokietija, Švedija, Japonija), pastebimas didelis darbuotojų išitraukimas į profesines sąjungas, todėl taip pat matomas didesnis bendradarbiavimas darbo sąlygų bei atlyginimo derybose – yra nustatomi tam tikri atlyginimų standartai įmonės, sektoriaus ar valstybės lygiu.

Liberalios rinkos ekonomikos valstybėse švietimo sistema orientuota į bendruosius įgūdžius, todėl šiose valstybėse atsiranda daug darbuotojų, kurie yra rengiami aukštosiose mokyklose. Išskiriama darbuotojų sertifikavimosi svarba, o ne konkrečių kompetencijų gilinimas. Šios kategorijos valstybių sistemoms nėra tikslinga investuoti į konkrečius darbuotojų įgūdžius, nes liberalioje darbo rinkoje darbuotojai laisvai gali migruoti tarp skirtingų įmonių, taigi ilguoju laikotarpiu investicijos neatsiperka. Dėl šios priežasties įmonės dažnai mokymus orientuoja į bendrųjų, „paklausių“ įgūdžių mokymą, o specialistų iš esmės trūksta. Tai lemia, kad Liberalios rinkos ekonomikos šalyse geriau išvystytas paslaugų sektorius. Priešingai, Koordinuotos rinkos ekonomikos valstybėse pastebimas stipriai išvystytas profesinis ugdymas, todėl turėdami specifinius įgūdžius darbuotojai tose pačiose įmonėse yra linkę pradirbti ilgą laiką. Tai skatina darbdavius investuoti į turimų darbuotojų žinias, kad savo atliekamą darbą jie padarytų dar produktyviau, sukurtų daugiau pridėtinės vertės. Natūraliai šiose valstybėse formuojasi stipresnis pramonės sektorius. Tai, kad vienoje valstybėse formuojasi į paslaugų sektorių orientuotas verslas, o kitose – į pramonės sektorių, autoriai vadina atitinkamos sistemos vienu iš lyginamųjų pranašumų³⁰.

Įmonių valdysena taip pat skiriasi tarp šių dviejų idealiųjų modelių. Liberalios rinkos ekonomikos valstybėse pastebimas didesnis įmonių dalyvavimas akcijų biržose, tokiu būdu siekiant finansuoti savo verslą. Tai iš esmės lemia ir faktą, kad šios įmonės retai būna sukonzentruotos vieno akcininko rankose ir dažnai nėra fizinio asmens, kuris turi kontrolinį įmonės akcijų paketą, be kita ko, tai skatina trumpojo laikotarpio investicijas, siekiant gauti maksimalią grąžą įmonės pakilimo metu – šią informaciją galima gauti iš viešų šaltinių, kurie prieinami kotiruojamų įmonių akcijų biržose. Kadangi nėra koncentruotos valdysenos, svarbiausi sprendimai tenka vykdančiajam direktoriui ar kitam organizaciniam, paskirtam valdymo organui. Šiose valstybėse pastebimas atviresnis valdymo metodas (pav., įmonės viešai rodo savo pasiektus rezultatus), todėl pastebima daug įmonių jungimosi procesų. Koordinuotos rinkos ekonomikos valstybėse pastebimos investicijos į ilgojo laikotarpio grąžą. Tai reiškia, kad dažnai renkamos mažesnės grąžos, bet saugias investicijas,

---

³⁰ Hall ir Soskice, 36-44.

tačiau tai leidžia įvairiomis sąlygomis išlaikyti kvalifikuotą darbo jėgą, taip pat – paskirstyti turimas lėšas į ilgalaikės naudos investicijas. Šioje sistemoje dominuoja vienos šeimos ar vieno asmens valdomos įmonės.

Liberalios rinkos ekonomikos valstybėse santykiai tarp įmonių yra grindžiami konkurencija bei tarpusavio varžymusi, todėl svarbu, o kartu ir pastebima, kad tokiose rinkose veikia stipri antimonopolinė politika, siekiant išvengti koncentruotų sektorių. Orientacija į konkurenciją skatina konkurencingos rinkos kūrimą, todėl tokių valstybių reguliacinė politika dažnai yra palanki ir įmonės renkasi šias rinkas. Koordinuotos rinkos ekonomikos šalyse formuojasi įvairios sektorinės įmonių asociacijos, bendradarbiavimu grįsti santykiai. Įmonėms rinkoje itin svarbi reputacija, nes tai užtikrina galimybę finansavimui bei produkcijos panaudojimui tiek dabar, tiek ateityje.

Galiausiai, Liberalios rinkos ekonomikos valstybėse formuojasi formalus ryšys (pav., mažas darbuotojų įsitraukimas į įmonės veiklą) tarp įmonės direkcijos bei darbuotojų. Kadangi šioje sistemoje yra gana didelė darbuotojų kaita, tai parodo ir mažą darbuotojų įsitraukimą į sprendimų priėmimą, kuris paliekamas vadovaujant čia grandžiai ir dažnai nėra derinamas su darbuotojais. Koordinuotos rinkos ekonomikos modelyje matomas atvirkščias procesas, kai sprendimai yra priimami kolektyviniais nutarimais, tai irgi galima tam tikra prasme tapatinti su darbuotojų pasiryžimu toje pačioje įmonėje dirbti ilgesnį laiko tarpą.

1 lentelė. Liberalios rinkos ekonomikos bei Koordinuotos rinkos ekonomikos požymių suvestinė

	Liberalios rinkos ekonomika	Koordinuotos rinkos ekonomika
Darbo santykiai	Dėl atlyginimų tariamasi individualiai, silpnos profesinės sąjungos	Atlyginimai numatomi iš anksto dėl įvairių tarpsektorinių ar valstybinės reikšmės susitarimų, stiprios profesinės sąjungos
Profesinis ugdymas ir švietimas	Bendrieji įgūdžiai, didelė dalis gyventojų su universitetiniu išsilavinimu	Specifiniai įgūdžiai, gerai išplėtotas profesinis lavinimas
Įmonių valdymas	Nėra koncentruoto valdymo, įmonės veikia akcijų biržose, sprendimų priėmimas dažnu atveju yra skiriamų organų rankose	Koncentruotas vieno asmens ar šeimos valdymas, investuotojo orientavimasis į ilgojo laikotarpio finansinę grąžą

Santykiai tarp įmonių	Konkurencija grįsti santykiai, palanki reguliacinė politika naujiems rinkos žaidėjams	Formuojasi sektorinės įmonių asociacijos, bendradarbiavimu grįsti santykiai
Santykiai tarp įmonių ir darbuotojų	Sprendimų priėmimas lieka vadovaujančiųjų grandyje	Sprendimų priėmimas dažnai koordinuojamas tarp suinteresuotų grupių

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus remiantis P. A. Hall ir D. Soskice klasifikacijos analize

Vykdam valstybių klasifikaciją taip pat svarbu atkreipti dėmesį į kitus faktorius, kurie iš dalies formuojasi pagal aukščiau išvardintus kriterijus. Pirma, Liberalios rinkos ekonomikos valstybėse pastebimas statistiškai didesnis nelygybės mastas (pav., vertinant pagal GINI indeksą³¹). Šis pastebėjimas mokslinėje literatūroje aiškinamas dėl įvairių priežasčių, pavyzdžiui, kiek gyventojų priklauso profesinėms sąjungoms³², nes tai gali didinti pajamų nelygybės mastą, pavyzdžiui, dėl neapibrėžtumo situacijos (nesutartų atlyginimų standartų ar pan.), kai vyksta atlyginimo derybos prieš įsidarbinant. Antras svarbus sistemų bruožas – inovacijų raida. Pastebima, kad Liberalios rinkos ekonomikos valstybėse inovacijos vyksta sparčiau nei Koordinuotos rinkos ekonomikos valstybėse – vykdomos inovacijos orientuojamos į aukštųjų technologijų plėtrą Liberalios rinkos ekonomikos valstybėse, kai Koordinuotos rinkos ekonomikos valstybės dažnai apsiriboja inkrementinėmis inovacijomis įvairiose pramonėse šakose³³. Taip vyksta todėl, kad Liberalios rinkos ekonomikos susiformuoja staiga, radikalaus pokyčio veikimas, kai tuo tarpu Koordinuotos rinkos ekonomikos valstybėse pokyčiams būdingas minimas inkrementalumas.

1.2. Kapitalizmo įvairovė postkomunistinėje erdvėje

Akademinėje literatūroje nėra sutarimo dėl postkomunistinės erdvės valstybių klasifikavimo pagal Kapitalizmo įvairovės teorinę prieigą. Viena iš priežasčių – šios valstybės dar prieš 30 metų rėmėsi planinės ekonomikos principais, todėl vyko natūralus pereinamasis laikotarpis, kurio metu formavosi saviti rinkos ekonomikos principai. Kaip jau buvo pristatyta – Kapitalizmo įvairovės teorija pirmiausiai klasifikavo išsivysčiusias bei stabilias demokratijas, todėl natūralu, kad pereinamuoju laikotarpiu atlikti kokybišką šių valstybių klasifikaciją buvo sudėtinga. Šioje darbo dalyje bus trumpai apžvelgtos esminės teorinės išvalgos apie postkomunistinės erdvės vertinimą, ypatingai akcentuojant Lietuvos bei Slovėnijos atvejus.

³¹ Hall ir Gingerich, 32-36.

³² David Rueda ir Jonas Pontusson, „Wage Inequality and Varieties of Capitalism.“ *World Politics*, 52(3), 2000, 372-378. <<https://www.jstor.org/stable/25054117>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 20 d.).

³³ Hall ir Soskice, 56-57.

Dažniausiai kapitalizmo formavimasis aiškinamas pereinamojo laikotarpio elito pasirinkta strategija, kuri įgyvendinta per įvairius rinkos mechanizmus bei vykdytas reformas³⁴. Tokį požiūrį iliustruojančios atvejų studijos dažniausiai remiasi Slovėnijos bei Estijos pavyzdžiais, kurie akademinėje literatūroje yra tipiniai Koordinuotos rinkos ekonomikos ir Liberalios rinkos ekonomikos modelių atstovai postkomunistinėje erdvėje. Bennich-Björkman ir Likić-Brborić savo darbe rašo, kad Estijoje bei Slovėnijoje istoriškai susiformavęs komunistų partijos ar pereinamojo laikotarpio elitas pirmaisiais nepriklausomybės metais sėkmingai įgyvendino iš anksto kurta, savitu identitetu grįstą reformų politiką³⁵. Estijoje vykusių reformų tiksluose buvo matoma priemonių visuma, nukreipta į rinkos atvirumą, konkurenciją, dereguliaciją, kai Slovėnijoje procesas vyko siekiant sukurti bendradarbiavimu grįstą sistemą. Kaip pastebi Crowley ir Stanojević, Slovėnijos pasirinkta strategija yra glaudžiai susijusi su Jugoslavijos taikyta ekonomine politika komunistinio režimo metais bei visuomenės požiūriu į patį organizuotą ekonomikos veikimą³⁶.

Lietuvos atvejis, šalia kitų Baltijos valstybių, labiau priskiriamas prie Liberalios rinkos ekonomikos modelio. Prof. Zenono Norkaus pateikiama pirmųjų dviejų dešimtmečių Lietuvos kapitalistinės sąrangos analizės yra vienas išsamiausių tokio pobūdžio tyrimų. Autorius teigia, kad šoko terapijos metu, kuri vyko nuo 1990 metų, Lietuvos taikytos politikos buvo stipriai orientuotos į rinkos dereguliaciją bei atvėrimą, švietime vykdytos reformos orientuotos į bendrųjų įgūdžių formavimą, nors kai kurios politikos, pavyzdžiui, privatizavimo ar kapitalizavimo akcijų biržose, nebuvo visiškai atitinkančios Liberalios rinkos ekonomikos modelio³⁷. Tiesa, šis tyrimas atliktas vertinant pirmuosius pokyčius visuomenėje pereinamaisiais metais, todėl dalis pateiktos informacijos jau yra pakitusi dėl priimtų sprendimų bei bendro ekonomikos ir įvairių institucijų vystymosi proceso, kas yra gana tipiška postkomunistinei erdvei. Dr. Vytauto Kuokščio atliktas tyrimas jau po Pasaulio finansų krizės taip pat mėgina klasifikuoti Baltijos šalių regioną pagal Kapitalizmo įvairovės principus. Nors santykiai tarp įmonių, švietimo sistema, pramonės politika yra itin artima Liberalios rinkos ekonomikos valstybėms, tačiau likę kintamieji išskiria šias šalis, o darbo santykių „lankstumo“ ypatumas, pasak autoriaus, yra vienas pagrindinių sėkmingos krizės įveikimo padarinių³⁸. Dėl šios priežasties Baltijos šalys priskiriamos savitam lanksčios rinkos ekonomikos (angl. *Flexible market economy*) modeliui.

---

³⁴ Li Bennich-Björkman ir Branka Likić-Brborić, „Successful But Different: Deliberative Identity and the Consensus-Driven Transition to Capitalism in Estonia and Slovenia.“ *Journal of Baltic Studies*, 43(1), 2012, 47-73.

<<https://doi.org/10.1080/01629778.2011.639148>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 20 d.).

³⁵ *Ibid*, 51-53.

³⁶ Crowley ir Stanojević, 275-282.

³⁷ Zenonas Norkus, „Lietuva tarp Estijos ir Slovėnijos: dėl pokomunistinio kapitalizmo tipologinės diferenciacijos.“ *Politologija*, 43(1), 2008, 42-84.

³⁸ Kuokštis, 3-11.

Galiausiai, kalbant apie postkomunistinę erdvę, reiktų kalbėti ir apie Višegrado šalių ketvertą, kuris, daugumos autorių nuomone, formuoja savitą kapitalizmo struktūrą, dažniausiai apibrėžiamą kaip Priklausomos rinkos ekonomikos (angl. *Dependent market economy*³⁹). Tačiau šiame darbe tai nebus plačiau analizuojama, siekiant susikoncentruoti į valstybes, kurios, tikėtina, labiausiai atitinka pirminės Kapitalizmo įvairovės autorių klasifikacijos principus bei turi ryškiausiai pastebimus skirtumus.

2 lentelė. Valstybių klasifikacija Vidurio ir Rytų Europos regione pagal Kapitalizmo įvairovės prieigą

Kapitalizmo įvairovės tipas	Postkomunistinės erdvės (Vidurio ir Rytų Europos regione ⁴⁰) valstybė
Liberalios rinkos ekonomikos (ar krypstančios į šį modelį)	Lietuva, Latvija, Estija
Koordinuotos rinkos ekonomikos (ar krypstančios į šį modelį)	Slovėnija
Priklausomos rinkos ekonomikos	Lenkija, Čekija, Slovakija, Vengrija
Nepriskiriamos konkrečiam tipui / nėra akademinio sutarimo	Rumunija, Bulgarija, Kroatija

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus remiantis akademinė literatūra

Taigi, kaip matoma iš 2 lentelės, arčiausiai klasikinių modelių yra Baltijos šalys bei Slovėnija, todėl šiame darbe bus atliekama dviejų reprezentuojančių valstybių (Lietuvos bei Slovėnijos) nuodugnesnė analizė tiek klasifikacijos rėmuose, tiek vėliau – pritaikomumo COVID-19 pandemijos kontekste.

1.3. Koks ryšys tarp atsako krizei bei kapitalistinės sąrangos?

Krizės gali būti analizuojamos ar vertinamos pasitelkiant Kapitalizmo įvairovės klasifikaciją. Nors šiame darbe aptariamas teorinis modelis egzistuoja dar tik 20 metų, per šiuos metus įvykusios krizės analizuotos remiantis šia teorine prieiga. Ne mažai galima svarstyti bei ateities sukrėtimų analizėse pritaikyti Euro zonos krizę praeito dešimtmečio pirmoje pusėje. Ši krizė iliustravo, kad ambicingas gilesnės ekonominės eurointegracijos projektas susiduria su sunkumais bei turėtų būti peržiūrėtas, kadangi jis apjungia skirtingų kapitalistinių sąrangų valstybes. Vienas pirmųjų įrodymų, patvirtinančių, kad Europos Sąjungos mastu neįmanoma pritaikyti to pačio

³⁹ Andreas Nölke ir Arjan Vliegenthart, „Enlarging the Varieties of Capitalism: The Emergence of Dependent Market Economies in East Central Europe.“ *World Politics*, 61(4), 670-702, 2009.

<<https://doi.org/10.1017/S0043887109990098>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 6 d.).

⁴⁰ Institut national de la statistique et des études économiques, „Central and Eastern European countries“, 2020.

<<https://www.insee.fr/en/metadonnees/definition/c2055>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 27 d.).

ekonominės krizės valdymo mechanizmo, matomas P. A. Hall, vieno iš modelio susistemintojo, darbuose. Jis parodė, kaip Europos ekonominė ir pinigų sąjunga sunkiai tvarkosi minėtos krizės laikotarpiu, nes valstybės-narės turi skirtingas kapitalistines tradicijas (pav., Pietų bei Šiaurės šalys), taip pat – skirtingus verslo ciklus⁴¹. Po kelerių metų šis autorius pagilina savo svarstymus, kad nors eurointegracija ilguoju laikotarpiu gali padaryti tam tikrus pokyčius kapitalistinėse sąrangose, tačiau šiuo metu į susidariusią krizę valstybės reaguoja skirtingai: jeigu liberalioms valstybėms į eksportą orientuoti modeliai sėkmingai padeda kovoti su iššūkiais, tai koordinuotos rinkos ekonomikoms, pavyzdžiui, Pietų šalyse, tokį modelį pritaikyti yra sunku ir dėl to krizės valdymas nėra sėkmingas bei trunka ilgai⁴². Taigi, tai rodo, kad krizių metu taikoma politika yra tiesiogiai susijusi su kapitalistine, institucine tos valstybės tradicija. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad koronavirusinės pandemijos metu iš esmės buvo naudojamos panašios valstybės intervencijos, kurios vėlgi buvo rekomenduojamos tarptautinių organizacijų, tiek sveikatos apsaugos sistemoje, tiek finansinio stabilumo ir ekonomikos skatinimo klausimu. Taigi, čia taip pat būtų galima kelti klausimą, ar tai buvo viena iš skirtingų išeičių gavimo pasekmių?

Tačiau galima matyti ir kitų praktinių pavyzdžių, kurie iliustruoja modelio pritaikomumą atvejų analizėse. Pavyzdžiui, tyrimas, lyginęs Estijos bei Slovėnijos krizių valdymą Pasaulio finansų krizės metu, parodė, kad kapitalistinių struktūrų skirtumai turi įtakos valdymo principams, o į ekonomikos augimo stadiją buvo grįžta skirtingais metodais⁴³. Svarbu pabrėžti, kad susiformavusios institucijos turi svarbią galią sprendimų priėmimo, o galimi krizės sukelti instituciniai pokyčiai – retai pastebimi⁴⁴. Tai svarbu ir šio tyrimo kontekste, nes nėra tikimasi esminio pokyčio, kurį padarytų pandemijos laikotarpis, priešingai – valstybės per analizuojamus metu turėtų išnaudoti savo lyginamąjį pranašumą pagal kapitalistinę struktūrą, siekiant efektyviausio rezultato. Italijos ir Didžiosios Britanijos antrinių paskolų krizės reakcija taip pat vyko skirtingai dėl susiformavusios kapitalizmo tradicijos: jeigu Didžiosios Britanijos vykdyta politika buvo orientuota į atsigavimą per natūralų rinkos veikimą, tai Italijos vyriausybės atsakas buvo orientuotas į paramą finansinio sektoriaus dalyviams prisitaikyti prie ekonominio sukrėtimo⁴⁵. Galiausiai, taip pat svarbu paminėti tyrimą, parodantį, kaip COVID-19 pandemijos kontekste Vokietija bei Didžioji Britanija,

---

⁴¹ Peter A. Hall, „Varieties of Capitalism and the Euro Crisis.“ *West European Politics*, 37(6), 2014, 1223-1243. <<https://doi.org/10.1080/01402382.2014.929352>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 29 d.).

⁴² Peter A. Hall, „Varieties of capitalism in light of the euro crisis.“ *Journal of European Public Policy*, 25(1), 2018, 7-30. <<https://doi.org/10.1080/13501763.2017.1310278>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 29 d.).

⁴³ Magnus Feldmann, „Crisis and opportunity: Varieties of capitalism and varieties of crisis responses in Estonia and Slovenia.“ *European Journal of Industrial Relations*, 23(1), 2017, 33–46. <<https://doi.org/10.1177/0959680116672280>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 29 d.).

⁴⁴ Ibid, 33-46.

⁴⁵ Manuela Moschella, „Different Varieties of Capitalism? British and Italian Recapitalization Policies in Response to the Subprime Crisis.“ *Comparative European Politics*, 9(1), 2011, 76-99. <<https://doi.org/10.1057/cep.2009.11>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 29 d.).

priimdamos panašius į krizės sprendimą orientuotus sprendimus, pasiekė skirtingų rezultatų: jeigu Didžiosios Britanijos darbo rinka, nepaisant ekonominių subsidijų, patyrė didžiulį šoką, Vokietijos darbo rinka su itin panašiomis viešosios politikos priemonėmis nedarbo šoko beveik nepatyrė. Tai aiškinama dėl tų pačių priemonių skirtingo panaudojimo, kuris buvo sąlygotas valstybių ekonominės sanklodos⁴⁶.

Atlikti tyrimai rodo, kad krizė gali būti tiriama remiantis Kapitalizmo įvairovės teorine prieiga, o atsakas krizei bei kapitalistinė sąranga yra tiesiogiai susijusi. Dėl šios priežasties ši teorinė prieiga bus pritaikoma šiame darbe. Absoliuti dauguma tyrimų yra orientuoti į priešingų kapitalistinių struktūrų (Koordinuotos rinkos ekonomikos bei Liberalios rinkos ekonomikos) tam tikrų valstybių analizę, bei įrodo aiškius skirtumus krizių valdymo mechanizme. Nors kai kuriais atvejais sprendimai priimami panašūs, dažnai dėl vyraujančių institucijų ir pačios struktūros, valstybės pasiekia skirtingų rezultatų. Teorijoje sutariama, kad skirtingo profilio (Koordinuotos rinkos ekonomikos bei Liberalios rinkos ekonomikos) valstybėse nėra efektyvu remtis tokiais pačiais sprendimais valdant ekonominę krizę ar šoką, nes tai, kas yra tinkama vienoms valstybėms, gali visiškai nepritapti kitų šalių ekonominėje struktūroje. Šio darbo kontekste svarbu ir tai, kad COVID-19 pandemijos metu buvo svarstomi beveik identiški viešosios politikos atsakai, tačiau jų įgyvendinimas ir pasiekti rezultatai skyrėsi. Atliekant tyrimą reikia atkreipti dėmesį ir į faktą, kad skirtingu laikotarpiu (COVID-19 infekcijos bangų metu), buvo matomi skirtingi valstybių rezultatai: vienos valstybės sėkmingiau tvarkėsi vienų bangų metu, kitos – kitų. Todėl galutiniame kontekste svarbu suprasti, ar buvo pastebimi didesni skirtumai valstybių ligos kontrolės klausimu tarp nagrinėjamų valstybių (Lietuvos ir Slovėnijos) analizuojamo laikotarpiu metu.

1.4. Teoriniai analizės tikslai

Šio darbo vienas pagrindinių tikslų – išsiaiškinti, ar Kapitalizmo įvairovės teorinė prieiga yra vienas iš būdų suprasti, kodėl COVID-19 pandemijos kontekste galima matyti skirtumus tarp pirmaisiais pandemijos metais pasiektų valstybių rezultatų darbo rinkos, ekonomikos augimo klausimais. Nors pagrindiniai pandemijos rezultatų aiškinimo variantai akademinėje literatūroje, kaip jau buvo minėta, matomi analizuojant valstybių panaudotus konkrečius krizių valdymo mechanizmus, viešosios politikos atsako greitį bei griežtumą pandemijos pradžioje, turimą socialinį kapitalą valstybėje ar pasitikėjimą valdžia, visuomenės nariais, šiame darbe bus vertinama dar viena, alternatyvi prieiga pandemijos išėigoms Vidurio ir Rytų Europos regiono dviejose valstybėse vertinti. Nors nėra daug darbų, kurie pandemiją analizuoja per Kapitalizmo įvairovės teorinę prieigą, šis darbas nėra pirmasis⁴⁷, kuriame bus panaudota Kapitalizmo įvairovės klasifikacija COVID-19

---

⁴⁶ Hancké, van Overbeke ir Voss, 10-20.

⁴⁷ Žr. 25 išnašą.

pandemijos kontekste, o šios teorijos privalumai gana akivaizdūs: Kapitalizmo įvairovės kūrėjai mato ne tik valstybę, kaip esminį veikėją, bet ir įmonę, kaip vienetą (iš esmės, tai vienas svarbiausių teorijos teiginių). Verslo įtaka bendrai valstybės ekonominei raidai bei situacijai yra gana ryškūs⁴⁸, todėl naudojant tokio pobūdžio analizę galima pamatyti dalykų, kurie gali būti identifikuoti tik analizuojant iš verslo perspektyvos (įmonių, ekonominių sektorių lygmenyje). Taip pat galima matyti, kad pandemija turėjo keletą bangų, kurios skirtingai paveikė šalis, todėl vien tik esami aiškinimai nebūtinai tiksliai identifikuoja problemos (rezultatų) kompleksiskumą. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į šiame darbe analizuojamų valstybių kontekstą – šiuo metu dar nėra išsamių tyrimų, kurie analizuotų darbo rinkos ar ekonomikos augimo klausimus, remiantis Kapitalizmo įvairovės teorine prieiga, Vidurio ir Rytų Europos regione, COVID-19 pandemijos kontekste. Dėl šių priežasčių tikėtina, kad tokio pobūdžio analizė svariai papildys jau esamus aiškinimus.

Remiantis pateikta teorine informacija, šiame darbe pirmiausiai bus klasifikuota dviejų postkomunistinės erdvės šalių, Lietuvos bei Slovėnijos, esama kapitalizmo struktūra, vėliau analizuojama šių valstybių COVID-19 pirmųjų pandemijos metų (2020 m. kovo mėn. – 2021 m. kovo mėn.) krizės valdymo schema bei pasiekti rezultatai. Šiame darbe bus tikrinamos dvi teorinės įžvalgos, kurios rodo skirtingus pasiektus rezultatus (darbo rinkos bei ekonomikos augimo tendencijos krizės metu). Tikėtina, tai atsitinka dėl šiuo metu vykstančios krizės kompleksiskumo, kurio supratimas svarbus šio tyrimo kontekste. Tai, kad valstybės nuo pirmųjų pandemijos dienų turėjo derinti žmonių gyvybių bei ekonomikos stabilumo klausimus – daro šią krizę specifiską. Tačiau, nepaisant skirtumų, kurie atsiranda dėl krizės specifikos, dalis jų vis tiek turėtų būti veikiami esamos kapitalizmo struktūros ir lyginamojo pranašumo, kurį valstybės natūraliai išnaudoja. Darbo pabaigoje bus padarytos išvados, rekomendacijos ateities tyrimams.

Poveikis darbo rinkai: Koordinuotos rinkos ekonomikos valstybėse kiekvienos krizės metu nedarbo šokas mažesnis dėl stiprių koordinacinių procesų: plataus profesinių sąjungos tinklo, tarpsektorinių asociacijų, valstybės indėlio, priešingai – Liberalios rinkos ekonomikos valstybėse nedarbo šokas didesnis dėl laisvos darbo rinkos, sprendimo galios vadovų lygmenyje įtakos, valstybės orientacijos į rinkos savireguliaciją. Tačiau nepaisant to, kad Lietuvos atvejis COVID-19 pandemijos metu patyrė didesnę nedarbo išaugimą, bendrame kontekste galima matyti, kad valstybė patyrė mažesnę nedarbo šoką nei paskutinės krizės metu, tuo tarpu Slovėnija taip pat neišvengė trumpalaikio nedarbo išaugimo, nors jis vis tiek buvo mažesnis nei Lietuvoje. Kaip ir kodėl Lietuvos nedarbo rinka

---

⁴⁸ Maciej Woźniak et al., „Relations of GDP growth and development of SMEs in Poland.“ *Procedia Computer Science*, 159, 2019, 2470-2480. <<https://doi.org/10.1016/j.procs.2019.09.422>> (žiūrėta 2022 m. kovo 6 d.).

buvo mažiau paveikta COVID-19 pandemijos metu nei lyginant su Pasaulio finansų krize prieš beveik 15 metų? Iš čia kyla dvi tyrimo hipotezės:

H₁: *Lietuvoje nedarbo šuolis buvo didesnis nei Slovėnijoje, nes Lietuva priklauso Liberalios rinkos ekonomikos modeliui, Slovėnija – Koordinuotos rinkos ekonomikos modeliui.*

H₂: *Lietuvoje nedarbo šuolis COVID-19 pandemijos metu buvo mažesnis nei Pasaulio finansų krizės metu, nes dabartinė krizė yra palankesnė Liberalios rinkos ekonomikos modelio valstybėms.*

Ekonomikos augimo tendencijos: Lietuva pirmaisiais pandemijos mėnesiais patyrė mažesnę ekonomikos susitraukimą nei Slovėnija, tačiau po pirmosios bangos nulsūgimo Slovėnija patyrė didesnę ekonomikos atsigavimą. Šiame darbe bus teigiama, kad mažesnę susitraukimą lėmė priklausymas Liberalios rinkos ekonomikos modeliui, kai didesnę atsigavimą – priklausymas Koordinuotos rinkos ekonomikos modeliui. Įdomu ir tai, kad vėliau, nepaisant pasikartojančių COVID-19 pandemijos bangų, situacija abiejose valstybėse išliko panaši, didesnių disbalansų nebuvo pastebėta. Taigi, ar ši skirtingą ekonomikų veikimą gali paaiškinti Kapitalizmo įvairovės teiginiai? Iš čia susiformuoja trečioji hipotezė:

H₃: *Lietuvos mažesnis ekonomikos susitraukimas 2020 metų pradžioje buvo dėl priklausymo Liberalios rinkos ekonomikos modeliui, Slovėnijos didesnis ekonomikos atsigavimas 2020 metų antroje pusėje buvo dėl priklausymo Koordinuotos rinkos ekonomikos modeliui.*

2. Metodologija

Šiame tyrime pasirinktos dvi skirtingą kapitalistinę struktūrą turinčios valstybės Vidurio ir Rytų Europos regione – Lietuva ir Slovėnija. Lietuva pasirinkta kaip Liberalios rinkos ekonomikos, Slovėnija – Koordinuotos rinkos ekonomikos šalis. Kaip jau buvo dalinai aptarta, minimame regione dar nėra aiškiai klasifikuotos valstybės, akademikai nesutaria, ar šiame regione formuojasi atskira valstybių klasifikacija pagal Kapitalizmo įvairovės tipologiją, ar pasiekus pilno išsivystymo stadiją šio regiono valstybės vis tiek priartės prie vieno ar kito modelio. Būtent dėl šios priežasties priimtas sprendimas pasirinkti dvi valstybes, turinčias daugiausiai bruožų, kuriuos būtų galima priskirti vienai ar kitai kategorijai. Toks metodologinis valstybių pasirinkimas grindžiamas klasikine J. S. Mill vieno skirtumo taisykle: kai du pasirinkti atvejai dauguma požymių yra panašūs, tačiau tam tikru aspektu – skiriasi. A. Lijphart tokį metodą vertina kaip sėkmingą atvejų analizės tyrimo priegą, tačiau tam būtina, kad pasirinkti atvejai dauguma kitų aspektų iš tiesų būtų panašūs⁴⁹. Atsižvelgiant į tai, kad

---

⁴⁹ Arend Lijphart, „Comparative Politics and the Comparative Method.” *The American Political Science Review*, 65(3), 1971, 687.

ekonomiškai, kultūriškai, geopolitiškai (3 lentelė), taip pat COVID-19 pandemijos metu naudotų viešosios politikos priemonių kontekste šios dvi valstybės turi daug panašumų, vienas esminis skirtumas – skirtinga kapitalistinė sistema – yra, be abejo, suprantamas.

3 lentelė. Lietuvos ir Slovėnijos palyginimas pagal tam tikrus ekonominius, geopolitinius, geografinius, kultūrinius aspektus

	Lietuva	Slovėnija
BVP/1 gyv. (2021 m.)	19760 Eur.	24680 Eur.
Prisijungimas prie NATO	2004 m. kovo 29 d.	2004 m. kovo 29 d.
Prisijungimas prie ES	2004 m. gegužės 1 d.	2004 m. gegužės 1 d.
Gyventojų skaičius (2020 m.)	~2.8 mln.	~2.1 mln.
Vyraujanti religija	Krikščionybė	Krikščionybė
Prieš 35 metus	Vakarinė SSRS dalis	Vakarinė Jugoslavijos dalis

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus remiantis viešai pateikiama statistine informacija

Tiriamas laikotarpis pasirinktas taip pat ne be priežasties. 2020 metų kovo mėn. daugelyje Europos valstybių (tarp jų ir Slovėnijoje bei Lietuvoje) buvo lūžio mėnuo – buvo nustatomi pirmieji COVID-19 ligos atvejai (apskritai galima sakyti, kad pradėjo sparčiai didėti infekcijos atvejų skaičius), vyriausybės ėmėsi įvairių viešosios politikos priemonių, kuriomis mėginta stabdyti koronavirusinės infekcijos plitimą. Analizės pabaiga – 2021 metų kovo mėn., kai visos valstybės buvo patyrusios dvi ligos bangas (iki 2020 metų vasaros ir nuo 2020 metų pabaigos iki 2021 metų pavasario), taip pat analizuojant statistinius duomenis pastebima, kad 2021 metų pirmasis ketvirtis buvo tas, kurio metu situacija pradėjo stabilizuotis, o 2021 metų antrąjį ketvirtį – daugumoje statistinių grafų skirtumų neliko, todėl tyrimas nebeturėtų pridėtinės vertės.

Taigi, iš esmės pagrindinė tyrimo metodologinė prieiga – kokybė. Šiame darbe bus atliekama lyginamoji dviejų atvejų studija. Toks pasirinkimas padarytas ne veltui. Šio darbo tikslas yra suprasti, kodėl buvo pasiekti tam tikri rodikliai, o ne įvertinti jų dydį ar įtaką⁵⁰. Mažo atvejų kiekio pasirinkimas šiuo atveju turi pranašumą, nes leis įsigilinti į esmines priežastis, atsakant į klausimą, kodėl buvo pasiekti skirtingi rezultatai, o teorinė prieiga skirta atrasti specifinį probleminio klausimo paaiškinimą. Tyrime bus naudojami įvairūs analitiniai šaltiniai: akademiniai straipsniai, publicistiniai straipsniai, valstybinės reikšmės dokumentai (teisės aktai), tarptautinių organizacijų duomenų bazės (statistinė informacija). Platus naudojamų duomenų spektras leis giliau pažvelgti į atvejį bei suprasti gautą rezultatą. Prieš atliekant darbo apibendrinimą, bus skirta dalis siekiant kritiškai įvertinti atvejo studiją – ar ji gali pilnai paaiškinti atvejo veikimą, taip pat, kokie alternatyvūs aiškinimai gali būti pasitelkti tokios atvejo studijos atlikimui.

Vertinant konkrečiai iš metodologinės pusės, šio darbo tikslas – suprasti, kodėl buvo pasiekti atitinkamai skirtingi rezultatai Lietuvoje ir Slovėnijoje bei aiškinimą grįsti testuojant

⁵⁰ James Mahoney, „After KKV: The New Methodology of Qualitative Research.“ *World Politics*, 62(1), 2009, 141. <<https://doi.org/10.1017/S0043887109990220>> (žiūrėta 2022 m. vasario 26 d.).

Kapitalizmo įvairovės teorijos rėmuose. Gautos išvados galės būti panaudotos ateities tyrimuose ar keliant hipotezes Kapitalizmo įvairovės teorijos kontekste ar aiškinant vėlesnius Lietuvos ir Slovėnijos rezultatus koronavirusinės pandemijos ar kitos krizės metu.

3. Tyrimas

Toliau atliekamas tyrimas bus padalintas į kelias dalis. Visų pirma, išsamiai, pagal pasirinktą teorinę prizmę, bus detalizuotos Lietuvos bei Slovėnijos sistemos Kapitalizmo įvairovės teoriniame kontekste. Antra tyrimo dalis sieks suprasti, kaip atrodė pirmieji pandemijos metai Lietuvoje bei Slovėnijoje: kokios viešosios politikos priemonės buvo naudojamos, kaip valdžios sprendė stojančios ekonomikos problemas: ar tikrai buvo pasitelktos panašios priemonės? Trečia tyrimo dalis parodys darbo rinkos klausimą, kuriame bus ieškoma atsakymų, kodėl Lietuvos darbo rinka buvo paveikta mažiau nei prieš 15 metų, taip pat, kodėl vis tiek buvo matomas didesnis nedarbo išaugimas Lietuvoje, o ne Slovėnijoje. Ketvirtoji tyrimo dalis parodys ekonominius skirtumus Lietuvoje bei Slovėnijoje: Lietuvos ekonomika mažiau susitraukė, tačiau Slovėnijos ekonomika patyrė didesnę atsigavimą: ar tai taip pat gali būti aiškinama Kapitalizmo įvairovės principais? Be kita ko, bus padaryta tyrimo dalių reziumė.

3.1. Tiriamų valstybių klasifikavimas pagal Kapitalizmo įvairovės teorinę prieigą

3.1.1. Lietuvos kapitalizmo sąranga

Pradedant analizuoti Lietuvos klasifikavimo atvejį Kapitalizmo įvairovės rėmuose, reikia atkreipti dėmesį į istorinį kontekstą, apie kurį kalbėjo dalis autorių bei patį procesą, kuris buvo įgyvendintas pereinant iš planinės į rinkos ekonomiką. Kaip pastebi prof. Zenonas Norkus, Lietuva, kaip ir kitos Baltijos valstybės, įvykdžiusios radikalias reformas („šoko terapiją“)⁵¹, perėjo į atviros rinkos, dereguliacija grindžiamą sistemą, kuri, remiantis dr. Vytautu Kuokščiu, prisidėjo prie lanksčios rinkos ekonomikos modelio sukūrimo⁵², o tai taip pat buvo viena pagrindinių priežasčių, kodėl pavyko išspręsti atsiradusias Pasaulio finansų krizės problemas. Lietuvos, kaip ir kitų Baltijos šalių, pasirinktas kelias lėmė jų artimumą Liberalios rinkos ekonomikos modeliui. Apskritai vertinant Lietuvos atvejį, ši valstybė nuo 2015 metų Tarptautinio valiutos fondo pripažinta išsivysčiusia šalimi, nuo 2018 metų priimta ir į prestižinę Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizaciją (toliau – EBPO). Taigi, galima manyti, kad Lietuva šiuo metu iš esmės atitinka Kapitalizmo įvairovės teorinėje

---

⁵¹ Norkus, 55-65.

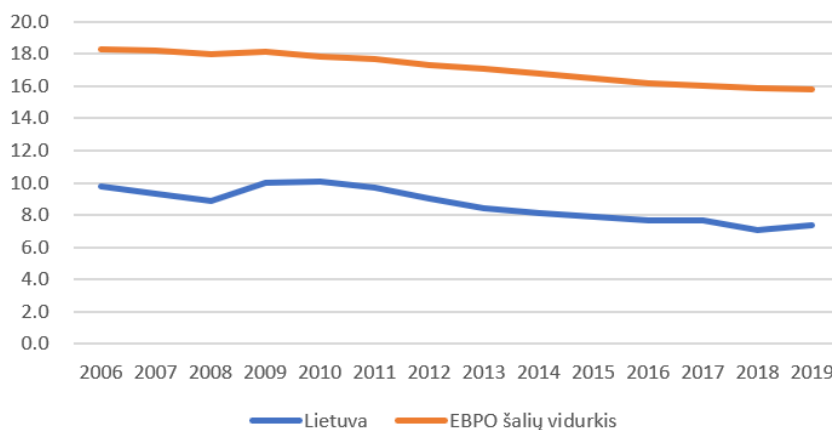
⁵² Vytautas Kuokštis, „What Type of Capitalism Do the Baltic Countries Belong To?“ Emecon, No. 1, 2011. <<https://ssrn.com/abstract=2083832>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 7d.).

prieigoje aptariamą „išsivysčiusios ekonomikos“⁵³ sąvoką. Toliau bus pateikiama Lietuvos analizė per penkias pamatines Kapitalizmo įvairovės klasifikavimo kategorijas.

Darbo santykiai. Pagrindinis ir svarbiausias teisės aktas, Lietuvos Respublikoje reglamentuojantis darbo santykius, yra Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (toliau – darbo kodeksas), kuris įsigaliojęs nuo

2017 m. liepos 1 d. Nors visuomenėje bei tarp politikų naujasis darbo kodeksas sulaukė nemažai kritikos dėl orientavimosi į darbdavio pusę – dėl šios priežasties buvusi valstybės prezidentė Dalia Grybauskaitė net vetavo darbo kodekso priėmimą⁵⁴ – vienas iš dokumento rengėjų, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

2 grafikas. Gyventojų dalis, priklausanti profesinėms sąjungoms, %

Šaltinis: EBPO duomenų bazė, sudaryta darbo autoriaus, <<https://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=TUD>> (žiūrėta 2022 m. kovo 8 d.).

dekanas Tomas Davulis naująjį darbo kodeksą įvertino kaip konsensuso variantą: „Mes stengėmės darbo santykius sutvarkyti civilizuotai, kad negudrautų ir nespekuliuotų nei darbdaviai, nei darbuotojai“⁵⁵. Atkreiptinas dėmesys, kad galiausiai veto buvo atmestas ir pats darbo kodeksas paliktas pagal paruoštą versiją iki veto⁵⁶. Vienas svarbiausių naujų darbo kodekso požymių – jame numatyta darbo sutarties nutraukimo darbdavio iniciatyva galimybė, kuri kelia tam tikrų iššūkių Lietuvos teisinei sistemai⁵⁷, tačiau iš esmės didina darbdavio sprendžiamąją galią darbo santykių nutraukimo sprendimo priėmimo. Apskritai, apibendrinant darbo santykius Lietuvoje, galima manyti, kad pastaraisiais metais buvo stiprinamos darbdavio galios (pav. jeigu viršijama, po trejų metų anuliuojamos sukauptos atostogos, taip pat – iki penktadalio darbuotojų įmonėje galės būti įdarbinti terminuotam laikotarpiui, net ir esant kolektyvinėms sutartims), o visa tai lemia artėjimą prie

⁵³ Hall ir Soskice, 1.

⁵⁴ LRT RADIJAS, „D. Grybauskaitė vetavo Darbo kodeksą ir Pagalbinio apvaisinimo įstatymą.“ LRT, 2016. <<https://www.lrt.lt/naujienos/tavo-lrt/15/141705/d-grybauskaite-vetavo-darbo-kodeksa-ir-pagalbinio-apvaisinimo-istatyma>> (žiūrėta 2022 m. kovo 8 d.).

⁵⁵ Birutė Vyšniauskaitė, „T. Davulis: jei naujas kodeksas neveiks, visada galėsime jį taisyti.“ LRT, 2016. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/150192/t-davulis-jei-naujas-kodeksas-neveiks-visada-galesime-ji-taisyti>> (žiūrėta 2022 m. kovo 8 d.).

⁵⁶ Eglė Samoškaitė, Martynas Žilionis, „Seimo buldozeris pervaziavo D. Grybauskaitės veto Darbo kodeksui.“ DELFI, BNS, 2016. <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/seimo-buldozeris-pervaziavo-d-grybauskaites-veto-darbo-kodeksui.d?id=72294580>> (žiūrėta 2022 m. kovo 8 d.).

⁵⁷ Tomas Bagdanskis, „Darbo sutarties nutraukimas darbdavio valia.“ *Teisė*, 118, 2021, 32-46. <<https://doi.org/10.15388/Teise.2021.118.3>> (žiūrėta 2022 m. kovo 9 d.).

Liberalios rinkos ekonomikos valstybių tradicijos. Taip pat, vertinant darbo santykių klausimą, ne ką mažiau svarbu pamatyti ir profesinių sąjungų dažnumą Lietuvoje: kaip matoma iš 2 grafiko, Lietuvoje ir toliau išlieka beveik du kartus mažesni rodikliai kalbant apie priklausymą profesinėms sąjungoms nei kitų išsivysčiusių šalių vidurkis.

Profesinis ugdymas ir švietimas. Lietuvoje išlieka itin aukštas universitetinio išsilavinimo rodiklis, taip pat pastebima augimo tendencija: ypač didelė skirtis matoma tarp tų, kurie aukštąjį mokslą galėjo įgyti sovietinės okupacijos metu ir tarp tų, kurie užaugo bei išsilavinimą įgijo pereinamuoju laikotarpiu. Remiantis 2020 m. duomenimis, Lietuvoje aukštąjį mokslą yra baigę 56,2% šalies gyventojų 25-34 metų amžiaus kategorijoje (EBPO šalių vidurkis – 45,5%), įdomu tai, kad lyginant tų pačių metų statistiką 55-64 amžiaus grupėje, Lietuvoje baigusiu aukštąjį mokslą yra 31,2% (EBPO – 29,2%)⁵⁸. Čia matoma, kad tarp EBPO narių geresnes pozicijas 25-34 metų grupėje turi tik 7 valstybės, iš kurių trys priskiriamos anglosaksiškų valstybių kategorijai: Kanada (64,4%), Airija (58,4%) bei Jungtinė Karalystė (57,5%). Aukštas universitetinio išsilavinimo lygis lemia orientaciją į bendrą įgūdžių formavimą, tai atitinka Liberalios rinkos ekonomikos modelio klasifikacinius kriterijus.

Įmonių valdymas. Nuo pat Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo išlieka žema akcijų rinkos kapitalizacija. Remiantis 2021 metų duomenimis, Lietuvos akcijų rinkų kapitalizacija, ją vertinant procentais nuo valstybės bendrojo vidaus produkto, siekė apie 10%⁵⁹. Pasaulio banko duomenimis, 2004 metais tas pats rodiklis nesiekė 3%⁶⁰. Nors Lietuvoje matoma įmonių kapitalizacijos augimo tendencija (didžiausi skaičiai buvo matomi 2007 metų pabaigoje, po krizės vis dar nė vienoje iš Baltijos šalių buvę rodikliai nėra sugrižę į buvusias vietas), tačiau rezultatai vis dar keliolika kartų atsilieka nuo kitų klasikinių Liberalios rinkos ekonomikos valstybių: Jungtinių Amerikos Valstijų (194,3%), Kanados (160,5%) ar Jungtinės Karalystės (115,7%)⁶¹. Galima manyti, kad tai yra pagrindinis Lietuvos sistemos požymis, atitinkantis ne Liberalios rinkos ekonomikos, o Koordinuotos rinkos ekonomikos klasifikaciją. Tiesa, žemu kapitalizacijos rodikliu pasižymi visos Baltijos valstybės – nė vienoje iš jų šiuo metu akcijų rinkos kapitalizacija nesiekia 20%⁶².

---

⁵⁸ OECD, „Population with tertiary education (indicator).“ OECD, 2022. <<https://data.oecd.org/eduatt/population-with-tertiary-education.htm>> (žiūrėta 2022 m. kovo 9 d.).

⁵⁹ CEIC DATA, „Lithuania Market Capitalization: % of GDP.“ CEIC, 2022. <<https://www.ceicdata.com/en/indicator/lithuania/market-capitalization--nominal-gdp>> (žiūrėta 2022 m. kovo 9 d.).

⁶⁰ World Bank, „Stocks traded, total value (% of GDP) – Lithuania.“ World Bank, 2022. <<https://data.worldbank.org/indicator/CM.MKT.TRAD.GD.ZS?locations=LT>> (žiūrėta 2022 m. kovo 9 d.).

⁶¹ World Bank, „Market capitalization of listed domestic companies (% of GDP).“ World Bank, 2022. <https://data.worldbank.org/indicator/CM.MKT.LCAP.GD.ZS?most_recent_value_desc=true> (žiūrėta 2022 m. kovo 9 d.).

⁶² CEIC DATA, „Latvia Market Capitalization: % of GDP.“ CEIC DATA, 2022. <<https://www.ceicdata.com/en/indicator/lithuania/market-capitalization--nominal-gdp>> (žiūrėta 2022 m. kovo 9 d.);

Santykiai tarp įmonių. Lietuvoje santykiai tarp įmonių grindžiami konkurencija – ji skatinama ir valstybės. Tai yra matoma per sudaromą palankią reguliacinę politiką, kuria gali naudotis investuotojai siekdami išnaudoti rinkos atvirumą. Remiantis kiekvienais metais Pasaulio banko sudaromo palankaus verslui kuriamos aplinkos politikos tarp valstybių reitingo (angl. *Doing Business*), Lietuva nuo 2008 metų (25 vieta) savo patrauklumą pradėti verslą pagerino dvigubai ir pagal 2020 metų statistiką užima 11 vietą⁶³. Lietuvoje veikiančios viešojo sektoriaus agentūros (pav., „Versli Lietuva“, „Investuok Lietuvoje“ ir kt.), valstybinės įstaigos (pav., Lietuvos bankas, Ekonomikos ir inovacijų ministerija ir kt.), taip pat privačios iniciatyvos, sukuria geras sąlygas konkurencijai versle augti. Puikus Lietuvoje esantis sėkmingos konkurencijos vystymo pavyzdys – finansinių technologijų sektorius, kuris veikiamas palankios reguliacinės politikos bei asmeninių iniciatyvų, tampa vienu sėkmingiausių ne tik Europoje, bet ir pasaulyje⁶⁴. Vėlgi, verta atkreipti dėmesį į tai, kad šis sektorius stiprus yra tarp Liberalios rinkos ekonomikos valstybių – finansinės technologijos dominuoja Jungtinių Amerikos Valstijų bei Jungtinės Karalystės rinkose, labiausiai dėl to, kad sukuriama palanki konkurencinė, reguliacinė aplinka⁶⁵.

---

taip pat CEIC DATA, „Estonia Market Capitalization: % of GDP.“ CEIC DATA, 2022.“

<<https://www.ceicdata.com/en/indicator/estonia/market-capitalization--nominal-gdp>> (žiūrėta 2022 m. kovo 9 d.).

⁶³ Trading Economics, „Ease of Doing Business in Lithuania.“ Trading Economics, 2022.

<<https://tradingeconomics.com/lithuania/ease-of-doing-business>> (žiūrėta 2022 m. kovo 11 d.).

⁶⁴ Jokimas Tamulionis, „XXI a. Eldorado paieškos Baltijos šalyse: Lietuvos ir Latvijos Fintech sektorių lyginamoji analizė.“ (Bakalauro darbas, Vilniaus universitetas, 2020), 36-40.

⁶⁵ Findexable, „Global Fintech Rankings Report: Bridging the Gap.“ Findexable, 2021, 21. <https://findexable.com/wp-content/uploads/2021/06/Global-Fintech-Rankings-2021-v1.2_30_June.pdf> (žiūrėta 2022 m. kovo 11 d.).

4 lentelė. GINI indeksas Vidurio ir Rytų Europos valstybėse bei kitose klasikinėse pavyzdinių modelių valstybėse

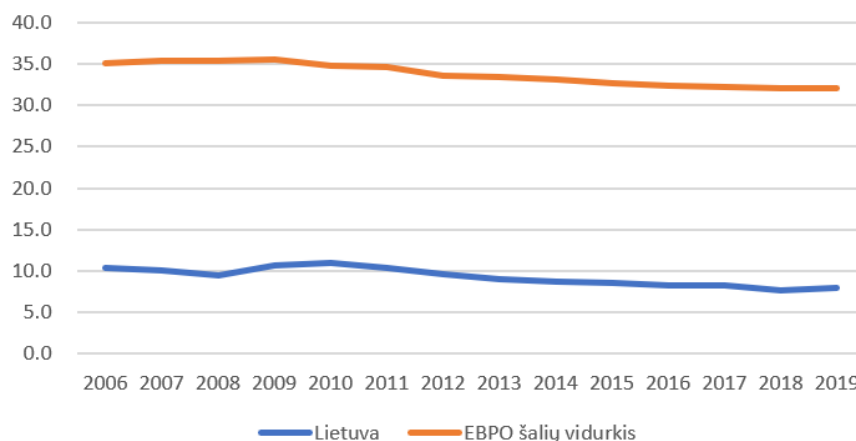
Valstybė	GINI indeksas (2019 m.)
Jungtinės Amerikos Valstijos	41.5
Bulgarija	40.3
Lietuva	35.3
Jungtinė Karalystė (2017 m.)	35.1
Rumunija	34.8
Latvija	34.5
Vokietija (2018 m.)	31.7
Estija	30.8
Lenkija (2018 m.)	30.2
Vengrija	30.0
Kroatija	28.9
Čekija	25.3
Slovėnija	24.4
Slovakija	23.2

Šaltinis: Pasaulio banko duomenų bazė, sudaryta darbo autoriaus, <<https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?end=2019&locations=LT-SI-PL-LV-EE-RO-BG-CZ-SK-HU-HR-GB-DE->

[US&most_recent_value_desc=true&start=2000](https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?end=2019&locations=LT-SI-PL-LV-EE-RO-BG-CZ-SK-HU-HR-GB-DE-US&most_recent_value_desc=true&start=2000)> (žiūrėta 2022 m. kovo 11 d.).

modelio valstybė. Antra, vienintelė kategorija, kurioje Lietuvoje neatitinka Liberalios rinkos ekonomikos modeliui keliamų reikalavimų – akcijų rinkos kapitalizacijos dydis, tačiau šiuo klausimu matoma visų Baltijos (o taip pat ir postsovietinių) valstybių tendencija, specifika. Trečia, Lietuvoje esanti palanki reguliacinė, į konkurenciją orientuota politika, į darbdavį orientuotas darbo kodeksas, žemas profesinių sąjungų priklausymo lygis sudaro ganėtinai mažos rinkos lyginamąjį pranašumą, kuris svarbus Kapitalizmo įvairovės teoriniame lygmenyje, siekiant suprasti, kaip veikia tam tikra sistema – tai lemia, jog investicijos turi didelį potencialą ateiti į šią valstybę. Ketvirta, atlikta Lietuvos analizė parodė, kad klasifikuojant Baltijos šalis Lietuva gali būti ne mažiau tinkamas Liberalios

3 grafikas. Darbuotojų dalis, galintys oficialiai (per galiojančius susitarimus) derėtis su darbdaviu dėl darbo sąlygų, %

Šaltinis: EBPO duomenų bazė, sudaryta darbo autoriaus, <<https://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=CBC>> (žiūrėta 2022 m. kovo 8 d.).

Santykiai tarp įmonių ir darbuotojų. Ryšys tarp darbdavio ir darbuotojų Lietuvoje grindžiamas darbo rinkos principais – kaip jau buvo rašoma, Lietuvoje yra silpnos profesinės sąjungos (dukart mažesnis darbuotojų priklausomumas nei EBPO narių vidurkis), taip pat, kaip matoma iš trečio grafiko, Lietoje išlieka stabiliai žemas darbuotojų skaičius, lyginant su kitomis išsivysčiusiomis valstybėmis, kurie gali tiesiogiai derėtis su savo darbdaviu dėl darbo sąlygų (formuojant kolektyvines sutartis). Tai lemia mažesnę bendradarbiavimą, lankstesnę darbo rinkos kūrimą, kurioje darbdaviai nėra suinteresuoti į darbuotojo išlaikymą. Tokios sąlygos atitinka Liberalios rinkos ekonomikos modelio klasifikuojamų valstybių principus.

Apibendrinant Lietuvos kapitalizmo sąrangą, galima išskirti keletą pastebėjimų. Pirmia, bent keturiuose iš penkių kategorijų Lietuva turėtų būti klasifikuojama kaip tvirta Liberalios rinkos ekonomikos

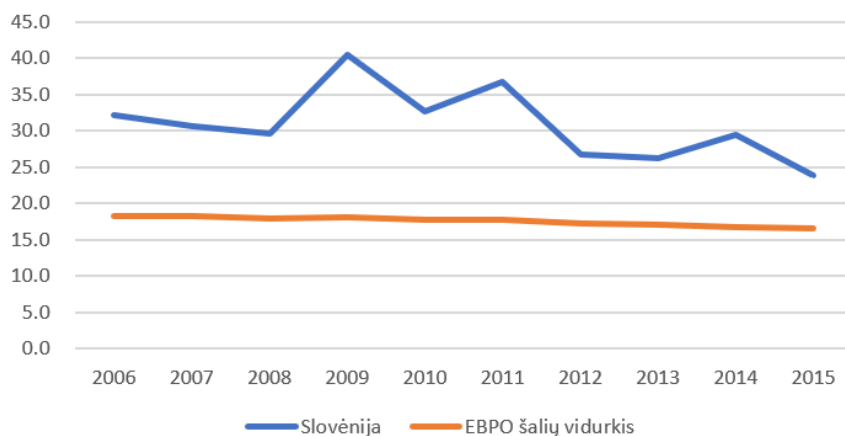
rinkos ekonomikos pavyzdys nei Estija, nes pastaroji valstybė taip pat pasižymi žema akcijų rinkos kapitalizacija, o pagal kitus kriterijus Lietuva atitinka Liberalios rinkos ekonomikos modelį. Penkta, remiantis Pasaulio banko pateikiamais duomenimis (4 lentelė), nelygybės lygį matuojančio indekso (GINI) lygis Lietuvoje yra antras didžiausias visame Vidurio ir Rytų Europos regiono kontekste ir yra arčiau Liberalios rinkos ekonomikos šalių pavyzdžių, kuriuose taip pat didesnis GINI indekso lygis, nei Koordinuotos rinkos ekonomikos valstybių, kurioms būdingas žemesnis GINI indekso lygis.

3.1.2. Slovėnijos kapitalizmo sąranga

Vėlgi, prieš pradėdant analizuoti Slovėnijos atvejį Kapitalizmo įvairovės kontekste, būtina atsižvelgti į istorinį kontekstą, apie kurį kalba anksčiau pristatyti autoriai. Crowley ir Stanojevič, nagrinėję Slovėnijos atvejį, pastebėjo, kad ši valstybė suformavo išskirtinį modelį Vidurio ir Rytų Europos kontekste dėl savo istorinio konteksto: Jugoslavijos ir Sovietų Sąjungos skirtumų, Slovėnijos homogeniškumo, valstybių sienų su Vakarų demokratijomis⁶⁶. Šios sąlygos nesukūrė tiesioginės „šoko terapijos“, kuri buvo būdinga, pavyzdžiui, Baltijos šalims, ir leido išsaugoti didžiąją dalį sistemos, kuri egzistavo, kai Slovėnija dar priklausė socialistinei Jugoslavijai. Šios istorinės prielaidos yra pagrindas, kodėl ši Balkanų valstybė, priešingai nei kitos postkomunistinės valstybės, pasirinko Koordinuotos rinkos ekonomikos kelią. Toliau bus aptarti Kapitalizmo įvairovės teorijos pamatiniai teiginiai bei jų veikimas šiandieninės Slovėnijos sistemoje.

Darbo santykiai. Slovėnijos teisės aktai, reglamentuojantys darbo santykius, yra kompleksiški (įstatymai nėra kodifikuoti kaip Lietuvoje). Nors pagrindinis teisės aktas – Darbo santykių įstatymas (Slo. *Zakon o delovnih razmerjih*)⁶⁷ – yra iš esmės nurodantis, kaip turi būti įgyvendinama darbo teisė, Slovėnijoje yra papildomų teisės aktų, pavyzdžiui, Kolektyvinių sutarčių įstatymas (Slo. *Zakon*

4 grafikas. Gyventojų dalis, priklausanti profesinėms sąjungoms, %

Šaltinis: EBPO duomenų bazė, sudaryta darbo autoriaus, <<https://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=TUD>> (žiūrėta 2022 m. kovo 8 d.).

⁶⁶ Crowley ir Stanojevič, 275-282.

⁶⁷ Official Gazette of the RS, ZDR-1 -Employment Relationship Act (*Zakon o delovnih razmerjih*; Official Gazette of the RS, Nr. 21/2013 et. al.), Ljubliana, 2013. <<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs>> (žiūrėta 2022 m. kovo 11 d.).

o kolektivnih pogodbah)⁶⁸, kuris numato kolektyvinių sutarčių, kurios Slovėnijoje yra itin populiarios, įgyvendinimo principus. Apskritai pastebima, kad darbo teisė Slovėnijoje orientuota į susitarimą, bendradarbiavimą. Pavyzdžiui, atkreiptinas dėmesys ir į Slovėnijos Respublikos Konstituciją, kurios 75 straipsnis numato, kad darbuotojai turėtų dalyvauti įmonių sprendimų priėmime⁶⁹. Taip pat Darbo santykių įstatyme numatomos griežtos darbuotojo atleidimo galimybės (iniciatyva nepriklauso darbdaviui). Kad susitarimas tarp darbdavių ir darbuotojų yra svarbus, galima matyti ir iš Slovėnijoje esančių profesinių sąjungų (*ketvirtas grafikas*) – nors pastaraisiais metais narystė jose mažėja, ji vis dar yra ženkliai didesnė nei EBPO šalių vidurkis. Taigi, vertinant darbo santykių politiką, pastebimas priešingas atvejis Lietuvai – Balkanų valstybėje ieškomas didesnis sutarimas, darbdavys neturi esminės įtakos, daugiau žmonių priklauso profesinėms sąjungoms.

Profesinis ugdymas ir švietimas. Slovėnijos sistemoje gana plačiai pastebimas profesinis išsilavinimas – remiantis 2016 metų duomenimis, tarp EBPO valstybių Slovėnija užima trečią vietą, joje apie 70% paskutiniųjų metų mokyklų moksleivių dalyvauja profesinio mokymo rengimo programose⁷⁰. Slovėnijoje taip pat nėra itin aukštas universitetinis išsilavinimas. Nors 25-34 metų kategorijoje 45,4% slovėnų turi aukštąjį išsilavinimą (EBPO vidurkis – 45,5%), tačiau tarp vyresnių amžiaus žmonių, kategorijoje tarp 55-64 metų, tokių slovėnų tėra 24% (EBPO vidurkis – 29,2%)⁷¹. Taigi, kalbant apie švietimą, Slovėnijos atveju pastebimas didesnis tikslinių įgūdžių, kurie būdingi Koordinuotos rinkos ekonomikos valstybėse, ugdymas. Tai svarbu nelanksčiai darbo rinkai, kurioje darbdaviams yra svarbu išlaikyti savo darbuotoją, suteikti jam atitinkamų žinių tinkamai atlikti savo darbą.

Įmonių valdymas. Slovėnijos įmonės nėra orientuotos į akcijų biržas. Remiantis 2021 metų duomenimis, šios Balkanų šalies akcijų rinkos kapitalizacijos rodiklis siekė 18,3% nuo jų bendrojo vidaus produkto. Šis rodiklis atitinka Koordinuotos rinkos ekonomikos valstybės požymį – veikdamos ne itin lanksčios darbo rinkos sąlygomis, jos suinteresuotos ilgojo laikotarpio veikimu, todėl trumpojo laikotarpio „ėjimai“, kurie būdingi Liberalios rinkos ekonomikos sistemai, įmonėms veikiant per akcijų biržas bei dažnai keičiant investuotojus, nepastebimi. Slovėnija žemą akcijų rinkos

---

⁶⁸ Official Gazette of the RS, *ZKoliP - Collective Agreements Act (Zakon o kolektivnih pogodbah)*; *Official Gazette of the RS, Nr. 43/2006 et. al.*, Ljubliana, 2013. <<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs>> (žiūrėta 2022 m. kovo 11 d.).

⁶⁹ Official Gazette of the Republic of Slovenia „Constitution“, Ljubliana, 2022. <<https://www.us-rs.si/media/constitution.pdf>> (žiūrėta 2022 m. kovo 11 d.).

⁷⁰ OECD, „OECD Education and Skills Today: Why vocational education matters more than you might think.“ OECD, 2019. <<https://oecdeditoday.com/vocational-education-upper-secondary-education-at-a-glance/>> (žiūrėta 2022 m. kovo 11 d.).

⁷¹ OECD, „Population with tertiary education (indicator).“ OECD, 2022. <<https://data.oecd.org/eduatt/population-with-tertiary-education.htm>> (žiūrėta 2022 m. kovo 9 d.).

kapitalizacijos rodiklį išlaiko nuo nepriklausomybės atkūrimo (beveik visą laikotarpį jis nesiekė 25-30%).

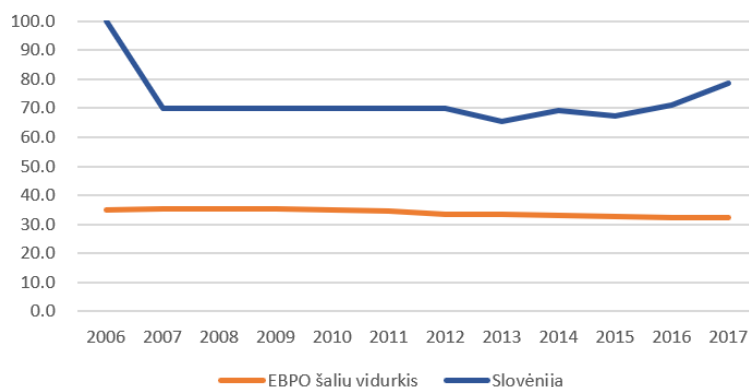
Santykiai tarp įmonių. Kaip ir būdinga Koordinuotos rinkos ekonomikos valstybėms, Slovėnijoje matomas sektorinis bendradarbiavimas tarp įmonių⁷², sektoriinių asociacijų steigimasis. Tai reiškia, kad sistemai būdingas koordinavimasis tarp rinkos žaidėjų, ilgalaikė partnerystė. Sukuriama stabilumo, nuoseklumo verslo aplinka, joje dominuoja lėtos permainos. Inkrementiškumą iliustruoja ir statistika: 2016 metų duomenimis, net 72,6% darbdavių priklausė tam tikroms darbdavių vienijančioms organizacijoms⁷³. Priešingai nei Liberalios rinkos ekonomikos valstybėse, Slovėnijoje nėra stipriai akcentuojama palanki reguliacinė politika – pagal Doing Business indeksą, Slovėnija užima tik 37 vietą⁷⁴ ir yra gerokai žemiau daugumos Europos valstybių, tarp jų – Baltijos šalių (Lietuvos).

Santykiai tarp įmonių ir darbuotojų. Ryšys tarp darbdavio ir darbuotojų Slovėnijoje grindžiamas bendradarbiavimo, susitarimo principu. Tai parodo ir

aukštas profesinių sąjungų aktyvumo lygis (didesnis nei EBPO šalių vidurkis), ir beveik dvigubai didesnis procentas darbuotojų tarp EBPO narių skaičius, kurie gali per turimus susitarimus (kolektyvines sutartis) derėtis su savo darbdaviu dėl darbo sąlygų korekcijų (*penktas grafikas*). Nors buvo pastebima, kad darbuotojų skaičius profesinėse sąjungose mažėja,

tačiau kolektyvinių darbo sutarčių aktyvumas išlieka didelis – trys iš keturių darbuotojų dirba tokiomis sąlygomis. Kaip jau buvo minėta šios dalies pradžioje, Slovėnijoje darbuotojams teisė į įmonės sprendimų priėmimo procesą, užtikrina šios šalies Konstitucija.

5 grafikas. Darbuotojų dalis, galintys oficialiai (per galiojančius susitarimus) derėtis su darbdaviu dėl darbo sąlygų, %

Šaltinis: EBPO duomenų bazė, sudaryta darbo autoriaus, <<https://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=CBC>> (žiūrėta 2022 m. kovo 8 d.).

⁷² OECD, „Negotiating Our Way Up: Collective Bargaining in a Changing World of Work.“ OECD, 2019, 75. <<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/1fd2da34-en.pdf?expires=1648408682&id=id&accname=guest&checksum=5372911A5929182E0DC3F17B2D33DCD9>> (žiūrėta 2022 m. kovo 11 d.).

⁷³ OECD, „Slovenia: Main indicators and characteristics of collective bargaining.“ OECD, 2021. <<https://www.oecd.org/employment/collective-bargaining-database-slovenia.pdf>> (žiūrėta 2022 m. kovo 12 d.).

⁷⁴ Trading Economics, „Ease of Doing Business in Lithuania.“ Trading Economics, 2022. <<https://tradingeconomics.com/lithuania/ease-of-doing-business>> (žiūrėta 2022 m. kovo 11 d.).

Apibendrinant Slovėnijos atvejį, matomos kelios išvados. Pirma, šioje Balkanų valstybėje matoma aukštas bendradarbiavimo, koordinavimo lygis – tiek tarp darbdavių, tiek tarp darbdavių ir darbuotojų. Tai didina stabilumą, nuoseklumą bei, tikėtina, švelnina galimus krizės iššūkius darbo rinkai, nes šiai sistemai svarbiausia – koordinacija. Antra, pastaruoju metu Slovėnijoje buvo pastebimas profesinių sąjungų silpnėjimas, tačiau šios valstybės rodiklis vis dar aukštesnis nei kitų išsivysčiusių valstybių, taip pat matoma didelė kolektyvinių sutarčių svarba. Trečia, Pasaulio banko duomenimis (4 lentelė), Slovėnijoje yra itin žemas nelygybės indeksas (*GINI*), kuris būdingas būtent Koordinuotos rinkos ekonomikos valstybėms. Taigi, Slovėnija atitinka Koordinuotos rinkos ekonomikos klasifikacijai keliamas nuostatas ir toliau išlieka šio modelio pavyzdžiu postkomunistiniame Vidurio ir Rytų Europos regione.

3.2. Pandemijos valdymas Lietuvoje ir Slovėnijoje: viešosios politikos priemonės, pagrindinė statistika

Šioje darbo dalyje bus parodomos Lietuvoje ir Slovėnijoje naudotos pirmųjų pandemijos metų (2020 metų kovo mėn. – 2021 metų kovo mėn.) viešosios politikos priemonės, pagrindinių statistinių duomenų analizė bei atliekamas jų palyginimas, siekiant įvertinti, ar buvo matomi ryškesni skirtumai, kurie galėtų turėti įtakos vėlesnėms darbo įžvalgoms.

Kaip ir daugumoje Europos bei pasaulio valstybių, pandemijos pradžia Lietuvoje ir Slovėnijoje turėtų būti laikoma vasario pabaiga – kovo pradžia. Kaip vieną iš atskaitos datų galima būtų laikyti pirmojo ligos atvejo atsiradimą šalyje. Lietuvoje pirmasis atvejis nustatytas vasario 28 dieną⁷⁵, Slovėnijoje – kovo 4 dieną⁷⁶. Kitas svarbus aspektas – pagrindinės viešosios politikos priemonės, kurias priėmė Vyriausybės (pav., mokyklų kontaktinio ugdymo sustabdymas, apribojimas kontaktų darbe, ne pirmosios būtinybės prekybos vietų uždarymas). Vertinant šį kontekstą, griežtesnės priemonės, orientuotos į tikslinį prevencinį veikimą, atsirado kovo viduryje – mokyklos Lietuvoje uždarytos kovo 13 dieną, Slovėnijoje kovo 16 dieną, pritaikyti tam tikri apribojimai darbui Lietuvoje kovo 16 dieną, kai Slovėnijoje – kovo 20 diena, rekomendaciją likti namuose Lietuvoje atsirado kovo 16 dieną, kai Slovėnijoje – kovo 14 dieną⁷⁷. Kaip jau ir buvo minėta, viena iš sėkmingos pandemijos valdymo priemonių gali būti vadinamos greitos bei griežtos priemonės, siekiant suvaldyti ligos plėtrą, tačiau tarp Lietuvos ir Slovėnijos nėra matoma esminių skirtumų, abi valstybės buvo

---

⁷⁵ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, „Lietuvoje patvirtintas pirmasis užsikrėtimo koronavirusu atvejis.“ LR SAM, 2020. <<https://sam.lrv.lt/lt/naujienos/lietuvoje-patvirtintas-pirmasis-uzsikretimo-koronavirusu-atvejis>> (žiūrėta 2022 m. kovo 19 d.).

⁷⁶ Reuters Staff, „Slovenia confirms first case of coronavirus: health minister.“ Reuters, 2020. <<https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-slovenia-idUSKBN20R33X>> (žiūrėta 2022 m. kovo 19 d.).

⁷⁷ Reuters, „Reuters: COVID-19 Tracker. Lithuania.“ Reuters, 2022. <<https://graphics.reuters.com/world-coronavirus-tracker-and-maps/countries-and-territories/lithuania/>> (žiūrėta 2022 m. kovo 19 d.); Reuters, „Reuters: COVID-19 Tracker. Slovenia.“ Reuters, 2022. <<https://graphics.reuters.com/world-coronavirus-tracker-and-maps/countries-and-territories/slovenia/>> (žiūrėta 2022 m. kovo 19 d.).

vienos pirmųjų, ėmusios griežtų atsako priemonių. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad pirmosios bangos suvaldymo metu tiek Lietuva⁷⁸, tiek Slovėnija⁷⁹ buvo minimos kaip pavyzdiniai atvejai.

Įdomu tai, kad antroji pandemijos banga tiek Lietuvoje, tiek Slovėnijoje buvo suvaldytos blogiau – antrojoje 2020 metų pusėje Lietuvos ir Slovėnijos rodikliai buvo vieni blogiausių pasaulyje. Lietuva kurį laiką pirmavo Europoje pagal užsikrėtimų skaičių, tenkančių 100000 gyventojų⁸⁰, o Slovėnija 2021 metų kovą registravo trečią didžiausią mirtingumą pasaulyje, vertinant pagal vidutiniškai tenkančias mirtis nuo COVID-19 ligos 100000 gyventojų⁸¹. Antrosios pandemijos bangos metu abi šalys pasiekė ir pirmosios vakcinės – kadangi Europos Sąjungoje buvo nustatytas vienodas terminas vakcinavimo kampanijos startui⁸², skirtumo nebuvo ir šioje kategorijoje. Pirmaisiais mėnesiais nebuvo pastebimas ir didesnis vakcinavimo skirtumas tarp valstybių – Lietuvoje 2021 metų kovo 31 dieną bent viena vakcinės nuo COVID-19 ligos doze buvo paskiepyti 13,14% šalies gyventojų, kai Slovėnijoje ši gyventojų dalis siekė 12,43%⁸³. Šių skaičių didesnis skirtumas negali būti matomas pirmaisiais mėnesiais, nes gaunant beveik vienodas injekcijų dozes (kontroliuojant Europos Sąjungai), pirmaisiais mėnesiais vakcinų paklausa buvo kur kas didesnė nei pasiūla. Taigi, antrosios pandemijos bangos metu tarp šių dviejų valstybių buvo pastebimi panašūs statistiniai rodikliai.

Trečias svarbus aspektas šioje dalyje – valstybių veiksmai ekonominėms problemoms spręsti, kurios atsirado dėl pandemijos prevencinių priemonių (pav., karantino, darbinės veiklos apribojimo). Tiek Lietuva, tiek Slovėnija pasiūlė gana plataus masto ekonomikos gelbėjimo paketus, siekiant stabilizuoti situaciją.

Lietuvoje pirmasis ekonomikos stabilizavimo paketas buvo patvirtintas dar 2020 metų kovo 16 dieną (pirmąją dieną, kai įvestas karantino režimas valstybės mastu). Pirmuoju paketu buvo patvirtintas 2,5 mlrd. eurų vertės projektas (~5% vertinant pagal 2019 metų bendrąjį vidaus produktą), kuris buvo orientuotas į plataus masto pagalbą ne tik verslo sektoriui, tačiau ir sveikatos apsaugos

---

⁷⁸ OECD, „OECD Economic Surveys: Lithuania 2020.“ OECD, 2020. <<https://www.oecd-ilibrary.org/sites/98573c96-en/index.html?itemId=/content/component/98573c96-en>> (žiūrėta 2022 m. kovo 19 d.).

⁷⁹ OECD, „OECD Economic Surveys: Slovenia 2020.“ OECD, 2020. <<https://www.oecd.org/economy/surveys/slovenia-2020-OECD-economic-survey-overview.pdf>> (žiūrėta 2022 m. kovo 19 d.).

⁸⁰ BNS, „Lietuva pagal sergamumą COVID-19 – pirma Europoje.“ VZ, 2020. <<https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2020/12/12/lietuva-pagal-sergamuma-covid-19--pirma-europoje>> (žiūrėta 2022 m. kovo 19 d.).

⁸¹ Statista, „COVID-19 Deaths Per 100,000 Inhabitants: A Comparison.“ Statista, 2021. <<https://www.statista.com/chart/21170/coronavirus-death-rate-worldwide/>> (žiūrėta 2022 m. kovo 19 d.).

⁸² Deutsche Welle, „COVID: EU to start vaccinations on December 27.“ DW, 2020. <<https://www.dw.com/en/covid-eu-to-start-vaccinations-on-december-27/a-55973609>> (žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.).

⁸³ Our World in Data, „Coronavirus (COVID-19) Vaccinations.“ OWiD, 2022. <<https://ourworldindata.org/covid-vaccinations?>> (žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.).

sektoriui⁸⁴. Dalis pinigų pandemijos pradžioje buvo suteikta sveikatos apsaugos sektoriui, kuris, kaip buvo tikima, turėjo susidurti su didesnio masto apkrovomis nei įprasta. Kita dalis pinigų skirta verslo likvidumo užtikrinimui bei bendram ekonomikos skatinimui.

Detalizuojant priemones, kurių buvo imtasi, verta išskirti šio plano antrąją bet trečiąją dalis, kuriose išskirtos priemonės darbo vietų ir gyventojų pajamų išsaugojimui, verslo likvidumui užtikrinti. Kalbant apie darbo vietų bei gyventojų pajamų išsaugojimą, yra bent kelios paminėtinos priemonės: prastovose esančių darbuotojų uždarbio dalies apmokėjimas, subsidijos priimančią darbą tikslinėse grupėse esančius bedarbius, iki 9 mėnesių nedarbo socialinio draudimo išmokų bedarbiams apmokėjimas, laikinų darbo paieškos išmokų bedarbiams, nedalyvaujantiems aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse (iki 6 mėn.), mokėjimas. Įdomu tai, kad kaip tam tikrus tikslus Lietuvos sprendimų priėmėjai išskėlė profesinio ugdymo skatinimą bei pameistrystės mokymus – tai labiau būdinga Koordinuotos rinkos ekonomikos modelio valstybėms, tačiau COVID-19 pandemijos kontekste, kai kilo poreikis prisitaikyti prie besikeičiančios darbo rinkos neapibrėžtumo sąlygomis, toks poreikis trumpuoju laikotarpiu suprantamas. Taip pat svarbi ir trečioji plano dalis, kurioje numatytos lėšos verslo likvidumo išsaugojimui. Pirmoji dalis priemonių buvo numatytos mokesčių įsipareigojimų (paskolų, mokesčių, baudų, už gamtinius resursus) atidėjimui. Antroji – galimybė skolintis, siekiant palaikyti verslo likvidumą. Taip pat siūlytos ir subsidijos bei dotacijos labiausiai nuo COVID-19 pandemijos nukentėjusiam verslui. Atskiri punktai numatyti žemės ūkio įmonių likvidumui, siekiant užtikrinti maisto grandinę bei turizmo sektoriui, kuris buvo itin paveiktas COVID-19 pandemijos.

Minimos priemonės turėjo trumpuoju laikotarpiu minimizuoti ekonominę šoką, tačiau buvo pastebimas efektyvumo stygius – dalis verslų bei tikslinė paramos gavėjų skundėsi, kad parama jų nepasiekia⁸⁵, apie tą patį rašė ir atliktas auditas, kuriame išskirta, kad 28% numatytų priemonių vėluojamos atlikti⁸⁶, taip pat dalis priemonių menkai panaudojamos dėl mažos tokių priemonių paklausos⁸⁷. Tų pačių metų gegužės 7 dieną Seimas patvirtino papildomų priemonių, kurios turėjo padėti stabilizuoti po karantinines ekonomines pasekmes, taip sudarant galimybes darbuotojams grįžti į darbo rinką nepatiriant ekonominių iššūkių, o verslams – stabilizuoti karantino sukeltas

---

⁸⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „Visuomenės sveikatos apsaugai ir šalies ekonomikai – 5 mlrd. eurų.“ LRV, 2020. <<https://lrv.lt/lt/naujienos/visuomenes-sveikatos-apsaugai-ir-salies-ekonomikai-5-mlrd-euru>> (žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.).

⁸⁵ Vytautas Budzinaitis, Šarūnas Sabaitis, BNS, „Verslo atstovai: realios valstybės paramos kol kas nesulaukiame.“ LRT, 2020. <<https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1162224/verslo-atstovai-realios-valstybes-paramos-kol-kas-nesulaukiame>> (žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.).

⁸⁶ Nomeda Poteliūnienė, et al., „Vertinimo ataskaita: COVID-19 krizės ir ekstremaliosios situacijos valdymas.“ Lietuvos Respublikos Valstybės Kontrolė, 2020, 36-40. <<https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/23964/covid-19-krizes-ir-ekstremaliosios-situacijos-valdymas>> (žiūrėta 2022 m. gegužės 5 d.)

⁸⁷ Ibid, 48-49.

pasekmes⁸⁸. Galiausiai, 2020 metų birželio 10 dieną buvo patvirtintas vadinamas „Ekonomikos DNR“ planas⁸⁹, kuriame remiantis Europos Sąjungos lėšomis numatytos 6,3 mlrd. eurų vertės priemonės. Priešingai nei pirmieji du paketai, Ekonomikos DNR planas buvo skirtas ir COVID-19 pandemijos metu vystyti ekonominę investicinę veiklą, kuri praverstų ateities ekonomikai (pav., 1 mlrd. eurų buvo numatyta klimato kaitai ir energetikai). Tiesa, vėliau Ekonomikos DNR planas naujos Vyriausybės buvo nutrauktas ir pakeistas „Naujos kartos Lietuvos“ planu⁹⁰. Taip pat, rudenį, pasikeitus Vyriausybei, tvirtinant 2021 metų biudžetą, buvo numatyta 1 mlrd. eurų pandemijos pasekmėms valdyti⁹¹.

Slovėnijos atveju buvo matoma labiau fragmentuota ekonomikos stabilizavimo bei skatinimo paketų skyrimo tendencija, tačiau bendra skirta suma buvo panaši Lietuvos atvejui. Pirmąjį tokį paketą Slovėnijos Vyriausybė patvirtino dar 2020 metų kovo 9 dieną⁹². Nors bendra siūlomų priemonių vertė buvo apie 1 mlrd. eurų (~2% 2019 metų valstybės bendrojo vidaus produkto), tačiau matomas tikslinis paskirstymas: nuo uždarytų verslų darbuotojų algų dalies finansavimo, mokestinių reikalavimų atidėjimo iki mažo ir vidutinio verslo likvidumo įtvirtinimo. Antrasis, vienas didžiausių paketų, buvo patvirtintas tų pačių metų balandžio 2 dieną. Pagrindinis šio paketo tikslas – iš esmės sustiprinti naudotas priemones (padidinti finansavimą), siekiant minimizuoti patiriamą ekonomikos nuosmukį: bendra patvirtinta lėšų suma – 3 mlrd. eurų⁹³. Panašių tikslų buvo siekiama ir balandžio 28 dienos paketu, kurio vertė buvo 2 mlrd. eurų⁹⁴. Ketvirtasis paketas, patvirtintas gegužės pabaigoje, jau buvo orientuotas į ekonomikos atsigavimo tikslus (1 mlrd. eurų vertės)⁹⁵. Penktas – aštuntas ekonomikos stimuliavimo paketai buvo patvirtinti nuo 2020 metų spalio iki 2021 metų vasario – jie buvo iki 1 mlrd. eurų vertės ir tikslingai orientuoti į labiausiai paveiktas sritis, siekiant valdyti išaugusį

---

⁸⁸ Lietuvos Respublikos Seimas, „Seimas patvirtino pagalbos priemones darbuotojams ir verslui po karantino: pranešimas žiniasklaidai.“ LRS, 2020. <https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=270923> (žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.).

⁸⁹ KORONA STOP, „Vyriausybėje patvirtintas ateities ekonomikos DNR planas.“ KORONA STOP, 2020. <<https://koronastop.lrv.lt/lt/naujienos/vyriausybeje-patvirtintas-ateities-ekonomikos-dnr-planas>> (žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.).

⁹⁰ Ernestas Naprys, „Antras bandymas panaudoti europinius milijardus: Finansų ministerija apibrėžė, kur tikėtis pinigų lietaus.“ DELFI, 2021. <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/antras-bandymas-panaudoti-europinius-milijardus-finansu-ministerija-apibreze-kur-tiketis-pinigu-lietaus.d?id=86953611>> (žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.).

⁹¹ Lietuvos Respublikos finansų ministerija, „Seime priimtas 2021 metų biudžetas.“ LR FM, 2020. <<https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/seime-priimtas-2021-metu-biudzetas>> (žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.).

⁹² Total Slovenia News, „Coronavirus: Govt Prepares €1bn Economic Stimulus to Provide Liquidity, Protect Jobs.“ TSN, 2020. <<https://www.total-slovenia-news.com/politics/5815-coronavirus-govt-prepares-1bn-economic-stimulus-to-provide-liquidity-protect-jobs>> (žiūrėta 2022 m. kovo 26 d.).

⁹³ Euractiv, AFP, „Slovenia confirms €3 billion package to help overcome coronavirus.“ Euractiv, 2020. <<https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/slovenia-confirms-e3-billion-package-to-help-overcome-coronavirus/>> (žiūrėta 2022 m. kovo 26 d.).

⁹⁴ Xinxua Net, „Slovenian parliament passes second coronavirus stimulus package.“ Xinxua Net, 2020. <http://www.xinhuanet.com/english/2020-04/29/c_139016313.htm> (žiūrėta 2022 m. kovo 26 d.).

⁹⁵ Republic of Slovenia, „Government adopts the third anti-corona package.“ GOV.SI, 2020. <<https://www.gov.si/en/news/2020-05-20-government-adopts-the-third-anti-corona-package/>> (žiūrėta 2022 m. kovo 26 d.).

atvejų skaičių, kuris itin paveikė Slovėnijos sveikatos apsaugos sistemą (kaip buvo minėta, 2021 metų pavasarį Slovėnijoje buvo vienas didžiausių mirštamumo nuo COVID-19 ligos rodiklių pasaulyje).

Kalbant konkrečiau, Slovėnijoje naudotos priemonės itin nesiskyrė nuo naudotų Lietuvoje – bene plačiausiai jos aprašytos 2020 m. balandžio pabaigoje išleistame dokumente „Dėl intervencijų priemonių COVID-19 epidemijai kontroliuoti ir mažinti pasekmės piliečiams ir ekonomikai“⁹⁶. Pirmiausiai valdžios dėmesys buvo skirtas gyventojų darbo vietų bei pajamų išsaugojimui: karantino metu prastovose esantiems darbuotojams iki 80% padengiamas atlyginimas, valstybė daro privalomąsias socialinio draudimo bei sveikatos draudimo įmokas, savarankiškai dirbantiems – skiriamos išmokos nuo 350 iki 700 eurų. Verslo įmonių likvidumui taip pat skirtas dėmesys: sudarytos galimybės atidėti paskolų mokėjimą, teikiant garantijas iš valstybės, mokesčių sumokėjimas atidėtas iki 2 metų (arba paskirstytas dalimis dvejų metų laikotarpyje), taip pat numatytas darbuotojų atlyginimo dalies padengimas. Ypatingą dėmesį Slovėnija skyrė žemo ir vidutinio dydžio verslui.

Taigi, apibendrinant statistinę informaciją bei viešosios politikos priemones, kurios buvo naudojamos Lietuvos bei Slovėnijos atsakingų institucijų pirmaisiais pandemijos metais, galima daryti dalines išvadas. Tiek Lietuva, tiek Slovėnija su COVID-19 pandemija susidūrė panašiu metu, griežtas sveikatos apsaugos prevencijos priemones taip pat įvedė panašiu metu. Abi valstybės buvo vadinamos sėkmės atvejais valdant pirmąją bangą. Šios abi valstybės vasarą turėjo panašiai ramų laikotarpį, kai pandemija neturėjo didesnės įtakos kasdieniam valstybės gyvenimui. Rudenį abi valstybės patyrė antrąją bangą bei 2021 metų pradžioje fiksavo vienus blogiausių rezultatų visame pasaulyje. Galiausiai, vertinant ekonomikos stabilizavimo priemones, ryškesnių skirtumų (nei tarp naudojamų priemonių, nei tarp priemonių finansavimo dydžio) nebuvo identifikuota. Nustatyta, kad abi valstybės naudojo panašaus dydžio išmokų tuo metu negalintiems dirbti politiką, prastovose esantiems darbuotojams mokėjo ~80% darbo užmokesčio. Taip pat buvo pastebima, kad verslui buvo leidžiama atidėti įvairių mokestinių įsipareigojimų mokėjimą, o valstybės savo iniciatyva finansavo (subsidijomis, paskolomis) labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusius verslus. Kadangi abi valstybės taikė panašias priemones, ryškių į tam tikrą modelį orientuotų priemonių taip pat nenustatyta. Atsižvelgiant į pateiktą informaciją, kitose dvejose dalyse, pritaikant Kapitalizmo įvairovės teorinį modelį, bus parodoma, kodėl Lietuvoje ir Slovėnijoje, nepaisant visų šiame darbe minėtų panašumų, buvo pastebėti du dalykai: skirtingos darbo rinkos tendencijos bei skirtingai susitraukusios bei atsigavusios valstybių ekonomikos.

---

⁹⁶ Pravno-informacijski sistem, „Zakon o interventnih ukrepih za zajezitev epidemije COVID-19 in omilitev njenih posledic za državljane in gospodarstvo (ZIUZEOP).“ PIS, 2020.
<<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO8190#>> (žiūrėta 2022 m. gegužės 5 d.).

3.3. Darbo rinkos pokyčiai per pirmuosius pandemijos metus

Darbo rinkos pokyčiai – natūrali ekonominės krizės pasekmė. Prasidėję ekonominiai sunkumai darbdaviams kelia iššūkių, pavyzdžiui, kaip apribojus veiklą padengti bent minimalius veiklos kaštus, taip pat, kaip sulėtėjusios ekonomikos sąlygomis išlaikyti darbo vietą ir nebankrutuoti. Dažnas sprendimo būdas – priverstinis etatų mažinimas, leidžiantis optimizuoti turimą darbo jėgą bei palaikyti vidinį įmonės finansinį stabilumą. Pastebėtina, kad Lietuvoje ir Slovėnijoje krizės metu formuojasi skirtingos tendencijos darbo rinkos klausimu ir šiame skyriuje bus parodoma, jog tai yra susiję su skirtingomis kapitalizmo sąrangos tradicijomis, o pats procesas gali būti paaiškintas remiantis Kapitalizmo įvairovės modeliais.

Pirmame grafike buvo galima matyti, kad Lietuvoje nedarbas aptartos krizės metu išauga greičiau nei Slovėnijoje, tačiau vėliau – taip pat greičiau stabilizuojasi. Minėtame grafike, kuris remiasi Pasaulio banko duomenimis, matoma, kad 2008 metais, prasidėjus kriziniam laikotarpiui, Slovėnijoje nedarbas siekė 4,37%, kai Lietuvoje – 5,83%, po dvejų metų Lietuvoje nedarbas išaugo tris kartus (17,81%), kai Slovėnijoje – tik mažiau nei dukart (7,24%). Įdomu tai kad dar po trejų metų statistika beveik išsilygino – Lietuvos (11,77%) rodikliai mažai besiskyrė nuo Slovėnijos (10,1%). Šiame kontekste svarbu

5 lentelė. Nedarbo lygis Baltijos šalyse bei Slovėnijoje 2008 m., 2010 m., 2013m.

	2008 m.	2010 m.	2013 m.
Lietuva	5,83%	17,81%	11,77%
Latvija	7,74%	19,48%	11,87%
Estija	5,45%	16,71%	8,63%
Slovėnija	4,37%	7,24%	10,10%

Šaltinis: Pasaulio banko duomenų bazė, sudaryta darbo autoriaus,

<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?end=2020&locations=LT-SI-LV-EE&start=2008>
(žiūrėta 2022 m. balandžio 1 d.).

atkreipti dėmesį, kad Baltijos šalys bei Slovėnija yra visiškai skirtingai kriziniu laikotarpiu veikiamos darbo rinkos (5 lentelė). Apie šį reiškinį rašęs dr. Vytautas Kuokštis Baltijos šalis priskyrė lanksčios rinkos pavyzdžiui: nepaisant ganėtinai griežto Darbo kodekso, Baltijos šalyse veikiantis verslas ryždavosi laisvai veikti darbo santykių kontekste, o tai buvo ir viena sėkmės priežasčių, kodėl Baltijos šalyse buvo pakankamai sėkmingai susitvarkyta su krize⁹⁷. Panašų reiškinį galime stebėti ir pastarosios krizės metu.

Taigi, COVID-19 pandemijos sukeltos ekonominės pasekmės pirmaisiais pandemijos metais taip pat matomos darbo rinkos statistinėje analizėje. Remiantis Ekonominio bendradarbiavimo bei plėtros organizacijos (EBPO) pateikiamais duomenimis, Lietuvoje nedarbo pikas pirmaisiais pandemijos metais buvo pasiekęs trečiąjį 2020 metų ketvirtį (9,27%), kai Slovėnijoje – 2020 metų

⁹⁷ Vytautas Kuokštis, „Vidinio pritaikymo politinė ekonomija Baltijos šalyse: Valstybių reakcijos į krizę aiškinimas.“ (Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2012), 105-107.

antrąjį ketvirtį (5,4%). Lyginant su paskutiniu ketvirčiu, kuris nebuvo paveiktas COVID-19 pandemijos (2019 Q4), **6 lentelė. Nedarbo lygis Lietuvoje ir Slovėnijoje pirmaisiais pandemijos metais, vertinant ketvirčiais**

Lietuvoje nedarbas išaugo 2,67%, kai Slovėnijoje – vos 1,3% (6 lentelė). Tarp EBPO organizacijai priklausančių Vidurio ir Rytų Europos regiono šalių taip pat matomas tam tikros

	2019 Q4	2020 Q1	2020 Q2	2020 Q3	2020 Q4	2021 Q1	2021 Q2
Lietuva	6,6%	7,4%	8,6%	9,27%	8,87%	7,6%	7,5%
Slovėnija	4,1%	4,27%	5,4%	5,17%	5,2%	5,27%	4,6%

Šaltinis: Ekonominio bendradarbiavimo bei plėtros organizacijos duomenų bazė, sudaryta darbo autoriaus, <<https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 1 d.).

tendencijos (7 lentelė) – Baltijos šalys patyrė didžiausią nedarbo šuolį regione (2,5% ir daugiau), panašiai, kaip ir 2008 metais, tačiau šokas buvo vidutinio laikotarpio – pikas buvo pasiektas jau 2020 metų trečiąjį ketvirtį. Slovėnija parodė panašius rezultatus kaip ir Vengrija – vidutinis nedarbo lygio šuolis (~1,2%-1,3%), tačiau stabilizacija pasiekta dar antrąjį 2020 metų ketvirtį. Vertinant darbo rinkos pokyčius, pagrindiniai klausimai, veikiausiai, kyla du: kodėl buvo matomas skirtingas nedarbo šuolis, tačiau, lyginant su 2008 metų krize, nedarbo lygis nepasiekė tokių aukštumų, kurios buvo minimos krizės metu?

7 lentelė. Nedarbo statistika Vidurio ir Rytų Europos regione COVID-19 pandemijos pradžioje

	Didžiausias skirtumas	Piko ketvirtis
Estija	3,34%	2020 Q3
Lietuva	2,67%	2020 Q3
Latvija	2,53%	2020 Q3
Slovakija	1,37%	2021 Q1
Slovėnija	1,3%	2020 Q2
Vengrija	1,23%	2020 Q2
Čekija	1,17%	2021 Q1
Lenkija	0,6%	2021 Q1

Šaltinis: Ekonominio bendradarbiavimo bei plėtros organizacijos duomenų bazė, sudaryta darbo autoriaus, <<https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 1 d.).

Prieš atsakant į šiuos klausimus verta pažiūrėti į detalią nedarbo statistiką abiejose valstybėse. Tiek Lietuvoje, tiek Slovėnijoje buvo pastebimas ryškus darbuotojų judėjimas tarp įmonių pramonės/paslaugų sektorių viduje, tiesa, vertinant 2019 bei 2020 metus, nepastebėtas darbuotojų judėjimas tarp sektorių (pav., iš pramonės į paslaugų sektorių ir atvirkščiai). Didesnis judėjimas apskritai fiksuotas paslaugų sektoriuje. Vertinant EBPO pateikiamą informaciją⁹⁸, didžiausią nuosmukį darbo jėgos klausimu abejose valstybėse patyrė turizmo bei maitinimo sektorius: Lietuvoje darbuotojų šiame sektoriuje vertinant 2019 bei 2020 metus sumažėjo 15,72%, Slovėnijoje – 14,8%. Tuo tarpu didžiausias darbuotojų prieaugis buvo informacijos ir ryšių srityje Slovėnijoje (21,86%)

⁹⁸ OECD, „Employment by activities and status (ALFS): Number of employees by activities (ISIC Rev.4).“ OECD. <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=ALFS_EMP> (žiūrėta 2022 m. balandžio 1 d.).

bei finansų ir draudimo sektoriuje Lietuvoje (27,66%). Pokyčiai turizmo sektoriuje daug svarbesni Slovėnijai ne tik darbo rinkos kontekste, tačiau ir bendrai ekonomikos būklei, kadangi ši valstybė turi dvigubai labiau išvystytą turizmo infrastruktūrą (10 lentelė). Tuo tarpu Lietuvos, kaip lanksčios darbo rinkos, problema, matoma bedarbystės trukmės statistikoje – per 2020 metus svariai išaugo ilgalaikių bedarbių mastai (8 lentelė). Šiame kontekste iš esmės atsispindi Liberalios rinkos ekonomikos bei Koordinuotos rinkos ekonomikos skirtumas – darbo rinka krizės metu yra daug aktyvesnė Liberalios rinkos ekonomikos valstybėse, ypač krizės pradžioje, todėl trumpuoju laikotarpiu matomi nedarbo šuoliai.

Taigi, įvertinus pateiktą statistinę informaciją matome, kaip Kapitalizmo įvairovė gali paaiškinti nedarbo lygio skirtumus ir COVID-19 pandemijos kontekste.

Kadangi Lietuvoje susiformavusi Liberalios rinkos ekonomikos forma, kurioje darbo santykiai yra lengvai koreguojami, šalyje nėra susiformavusi stipri profesinių sąjungų tradicija (mažas bendras darbuotojų priklausomumas, kolektyvinių sutarčių nebuvimas), darbdaviams nėra sunku atleisti savo darbuotojus, siekiant optimizuoti patiriamus kaštus. Tai viena pagrindinių priežasčių, kodėl

Lietuvoje susiformavusi, kaip akademikai pastebi, lanksti rinkos ekonomika. Lankstumui svarbos prideda ir 2018 metais įsigaliojęs naujas Darbo kodeksas, kuris sustiprina darbdavio galimybes darbinių santykių kontekste. Lietuvoje pagrindinis nedarbo šuolis pastebėtas iki 2020 metų vasaros, kai šalyje prasidėjo pirmųjų suvaržymų atlaisvinimai ir darbuotojai galėjo po truputį grįžti į savo darbo vietas (ypač paslaugų sektoriuje). Įdomu tai, kad antrojo suvaržymo metu (2020 metų pabaigoje, 2021 metų pradžioje), nedarbo statistika ne tik nepadidėjo, tačiau ir toliau po truputį mažėjo – tai galima būtų aiškinti dėl įmonių gebėjimo prisitaikymo prie situacijos, didesnio stabilumo rinkoje. Vienas Liberalios rinkos ekonomikos modelio valstybėms būdingų požymių – inovatyvumas, įmonių prisitaikymas prie esamos situacijos, todėl paslaugų sektoriuje tai taip pat galėjo išsaugoti darbo vietas – pavyzdžiui esant uždraustam tiesioginiam kontaktui teikti ne pirmo būtinumo paslaugas (pav., prekybą), Lietuvoje augo įmonių skaičius, kurie bent dalį savo prekybos perkėlė į internetinę erdvę. Kaip matoma iš 9 lentelės, COVID-19 pandemijos metu didėjo lietuvių įprotis apsipirkinėti internetu, neturint tiesioginio kontakto, taip nepažeidžiant karantino taisyklių, taigi tai

8 lentelė. Bedarbystės statistika pagal trukmę Lietuvoje ir Slovėnijoje, 2019 m. – 2020 m., gyv. sk.

	Lietuva	Slovėnija
Bedarbiai mažiau nei vieną mėnesį	+3000 darbuotojų	+1000 darbuotojų
Bedarbiai nuo vieno iki trijų mėnesių	+6000 darbuotojų	+1000 darbuotojų
Bedarbiai nuo trijų iki šešių mėnesių	+9000 darbuotojų	+1000 darbuotojų
Bedarbiai nuo šešių mėnesių iki vienerių metų	+7000 darbuotojų	+2000 darbuotojų
Bedarbiai ilgiau nei vienerius metus	+8000 darbuotojų	bendras skaičius nepakito
Iš viso deklaruotų bedarbių	+34000 darbuotojų	+5000 darbuotojų

Šaltinis: Ekonominio bendradarbiavimo bei plėtros organizacijos duomenų bazė, sudaryta darbo autoriaus, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=ALFS_EMP> (žiūrėta 2022 m. balandžio 1 d.).

taip pat galėjo stabilizuoti paslaugų sektoriaus darbuotojų netektis vėlesnių pandemijos etapų metu, dalį jų darbų perkeltiant į internetinę prekybą.

9 lentelė. Veikiančios įmonės, kurių bent 1% apyvartos sudarė internetinė prekyba, %

	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.
Lietuva	22%	24%	28%	32%
Europos Sąjungos vidurkis	17%	17%	18%	19%
Slovėnija	18%	18%	18%	20%

Slovėnijoje buvo matoma kiek kitokia darbo rinkos tendencija. Šioje valstybėje daugiau darbuotojų priklauso profesinėms sąjungoms, absoliuti dauguma

Šaltinis: Eurostat duomenų bazė, sudaryta darbo autoriaus, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/isoc_ec_eseln2/default/table?lang=en> (žiūrėta 2022 m. balandžio 1 d.).

darbuotojų dirba turėdami kolektyvines sutartis – tai suvaržo darbdavio galimybes atleisti esant ekonominiam spaudimui. Šis bruožas matomas ir statistinėje informacijoje. Pirmojo karantino Sloveņijoje metu nedarbas pasiekė aukščiausią tašką (1,3% prieaugis) bei vėliau tolygiai pradėjo mažėti. Nors pagrindinis aiškinimas dėl nedarbo statistikos turėtų būti susijęs su griežtu darbo santykių reguliavimu šalyje, reiktų atkreipti dėmesį, kad Sloveņija tapo ir viena pirmųjų šalių Europoje, kurioje suvaržymai pradėti

atlaisvinti: Sloveņija netgi 2020 metų gegužės pradžioje paskelbė, jog yra „pirmoji Europos valstybė, kurioje buvo įveiktas COVID-19 virusas“⁹⁹, po kurio prasidėjo ekonomikos laisvinimo politika. Tai galėtų būti viena iš priežasčių, kodėl nedarbo pikas valstybėje buvo ankstyvas – dar 2020 metų antrą ketvirtį. Sloveņijos laikino nedarbo šuolio galima ieškoti per COVID-19 pandemiją labiausiai paveiktas įmones, pavyzdžiui, turizmo sektoriuje – Sloveņija, vertinant Pasaulio banko pateikiamus duomenis (10 lentelė), yra labiau nei Vidurio ir Rytų Europos regiono valstybių vidurkis priklausoma nuo turizmo,

10 lentelė. Turizmo sektoriaus dalis BVP, % (2018 m.)

Valstybė	Darbuotojų dalis turizmo sektoriuje
Kroatija	10,07%
Čekija	4,34%
Latvija	4,31%
Estija	4,06%
Sloveņija	3,87%
Regiono vidurkis	3,83%
Vengrija	3,58%
Bulgarija	2,83%
Slovakija	2,70%
Rumunija	2,51%
Lenkija	2,05%
Lietuva	1,86%

Šaltinis: Pasaulio banko duomenų bazė, sudaryta darbo autoriaus,

<https://tcdata360.worldbank.org/indicators/tot.direct.emp?country=LTU&indicator=24644&countries=LVA,POL,HUN,HRV,SVK,CZE,EST,ROU,SVN,BGR&viz=line_chart&years=2016,2019&compareBy=region> (žiūrėta 2022 m. balandžio 1 d.).

jame dirba didesnė dalis darbuotojų. Taigi, įvertinus darbo rinką COVID-19 pandemijos kontekste matomi skirtumai, kurie atsiranda dėl skirtingos kapitalizmo struktūros Lietuvoje bei Sloveņijoje.

⁹⁹ Isabel Togoh, „Slovenia Is The First European Country To Declare An End To Coronavirus.“ Forbes, 2020.

<<https://www.forbes.com/sites/isabeltogoh/2020/05/15/slovenia-is-the-first-european-country-to-declare-an-end-to-coronavirus/?sh=4ffd921f4d86>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 1 d.).

Tačiau, čia vis dar lieka neatsakytas klausimas, ar Kapitalizmo įvairovė gali paaiškinti, kodėl pastarosios krizės metu nedarbo rodikliai mažiau pakilo nei prieš beveik 15 metų?

Tai, kad įmonės susidūrė su precedentų neturinčiu reiškiniu, galima matyti iš pirminių reakcijų rinkose. Dar prieš paskelbiant suvaržymus Europos valstybėse, akcijų rinkos pradėjo neigiamai vertinti galimus iššūkius¹⁰⁰. Vėliau, materializavusi situacija karantino forma sustabdė ar dalinai apribojo įmonių veiklą – dalies dėl ligos sklaidos prevencijos (aptikus atvejus įmonėse), dalies dėl valstybių priimtų sprendimų (pav., nebūtinų paslaugų teikimo vietų uždarymas), taip pat – dėl sutrūkusių importo grandinių iš labiausiai pandemijos pradžioje paveiktos Kinijos: trūkumas buvo pastebimas nuo automobilių dalių, iPhone išmaniųjų telefonų tiekimo linijos iki medicininių priemonių pristatymo¹⁰¹. Pagrindinė to priežastis – augantis susirgimų skaičius Kinijoje, darbuotojų izoliacija¹⁰². Taigi, pirmojo karantino metu (2020 metų pavasarį), absoliuti dauguma pasaulio valstybių (įskaitant Lietuvą bei Slovėniją), ėmėsi griežčiausių priemonių, siekiant suvaldyti galimas grėsmes, sutrikusios tarptautinės resursų grandinės lėmė gamybos sulėtėjimą. Tačiau Kapitalizmo įvairovė gali paaiškinti šio proceso pamatus, siekiant suprasti nedarbo rodiklių statistiką. Pradėjus įgyvendinti „susigyvenimo su COVID-19“ strategiją, kur nepaisant ligos buvo siekiama tęsti veiklas kaip prieš pandemiją, įmonės, priklausomai nuo savo profilio, įgyvendino veiksmus, kurie suteikė galimybę tęsti procesus pasikeitusi situacijai. Paslaugų sektoriuje, kuris labiau išplėtotas Liberalios rinkos ekonomikos valstybėse (tarp jų ir Lietuvoje), dalis darbo vietų buvo perkelta į nuotolinį ar hibridinį darbą namuose, siekiant minimizuoti kontaktus bei galima ligos plėtrą. Ten, kur labiau išvystyta pramonė (Koordinuotos rinkos ekonomikos valstybėse, tarp jų ir Slovėnijoje), kontaktinis darbas pradėtas įgyvendinti per atvejų sekimo politiką – gamyklos galėjo ir toliau veikti, jeigu sėkmingai kontroliuodavo ligos židinius nuo jų atsiradimo. Tokią politiką įgyvendinti padėdavo išmaniosios programėlės, pavyzdžiui, Slovėnijoje visi sergantys bei esantys karantine privalėjo

---

¹⁰⁰ Arthur Sullivan, „European stocks fall again on coronavirus fears.“ Deutsche Welle, 2020. <<https://www.dw.com/en/european-stocks-fall-again-on-coronavirus-fears/a-52498895>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.).

¹⁰¹ Alexandra Harney, „China's coronavirus-induced supply chain woes fan concerns of possible drug shortages.“ Reuters, 2020. <<https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-pharmaceuticals-ap-idUSKBN20Y1C7>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.) ; Bloomberg, „Production halts at China factories lead to worldwide shortages in components as coronavirus outbreak spreads.“ SCMP, 2020. <<https://www.scmp.com/business/companies/article/3049118/coronavirus-outbreak-adds-salt-wounded-global-car-industry>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.) ; Jen Christensen, „Coronavirus outbreak in China could lead to 'critical' shortages of medical products in the US.“ CNN, 2020. <<https://edition.cnn.com/2020/02/25/health/coronavirus-fda-drug-supply/index.html>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.) ; Shara Tibken, Steven Musil, „Apple warns coronavirus will hurt iPhone supply and its quarterly revenue.“ CNet, 2020. <<https://www.cnet.com/tech/mobile/apple-warns-coronavirus-will-hurt-iphone-supply-and-its-quarterly-revenue/>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.).

¹⁰² Barbara Kollmeyer, „U.S. Manufacturers Face Staff Shortages In China Due to Coronavirus, Survey Reveals.“ Barron's, 2020. <<https://www.barrons.com/articles/u-s-manufacturers-in-china-say-there-is-a-shortage-of-workers-amid-covid19-51581956335>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.).

atsisųsti specialiai sukurą programę¹⁰³. Analizuojant darbą iš namų, EBPO atlikta studija rodo, kad priklausomai nuo valstybės, pandemijos metu taip dirbančių išaugo nuo 5% iki 30%¹⁰⁴. Pastebima, kad labiausiai darbo iš namų buvo paveikti tie sektoriai, kurių funkcijos gali būti atliekamos ne tik iš tam tikros vietos (pav., komunikacija, vadyba, IT, švietimas, finansai, viešasis sektorius). Taigi, atsižvelgiant į tai, galima manyti, kad Liberalios rinkos ekonomikos valstybės (pav., Lietuva), nedarbo klausimu buvo paveiktos mažiau todėl, kad jos orientuotos į šiuos verslo sektorius pagal savo ekonominę struktūrą. Kitaip tariant, lyginant su krize prieš beveik 15 metų, jos paveikumas yra mažesnis Liberalios rinkos ekonomikos valstybėms bei taip galėjo būti išsaugotos darbo vietos: jeigu prieš 15 metų atleidimai buvo dėl bankrotų, negebėjimo išlaikyti įmonių finansinio stabilumo, akcijų rinkos kapitalizacijos sumažėjimo, tai dabartinė krizė, kurios pagrindas – ligos plėtra, ekonomines problemas galėjo stabilizuoti prisitaikydama, pavyzdžiui, vykdant atvejų stebėseną ar perkeliant dalį darbuotojų dirbti iš namų. Bet kuriuo atveju, pirminė reakcija rinkose įvyko, todėl trumpalaikis nedarbo šokas buvo neišvengiamas.

Taigi, darbo rinkos poveikis COVID-19 pandemijos kontekste gali būti analizuojamas remiantis Kapitalizmo įvairovės tipologija – tyrimo metu buvo pastebėti atitinkamoms šalims būdingi požymiai, taip pat tam tikros tendencijos, kurios buvo matomos ir 2008-2013 metais. Žinoma, tam tikros detalės būdingos tik šiai krizei, todėl ir pasiekti rezultatai dabar bei prieš 15 metų – skiriasi, o pokyčiui svarbi pati kapitalizmo struktūra (Liberalios rinkos ekonomikos ar Koordinuotos rinkos ekonomikos) aptartais aspektais.

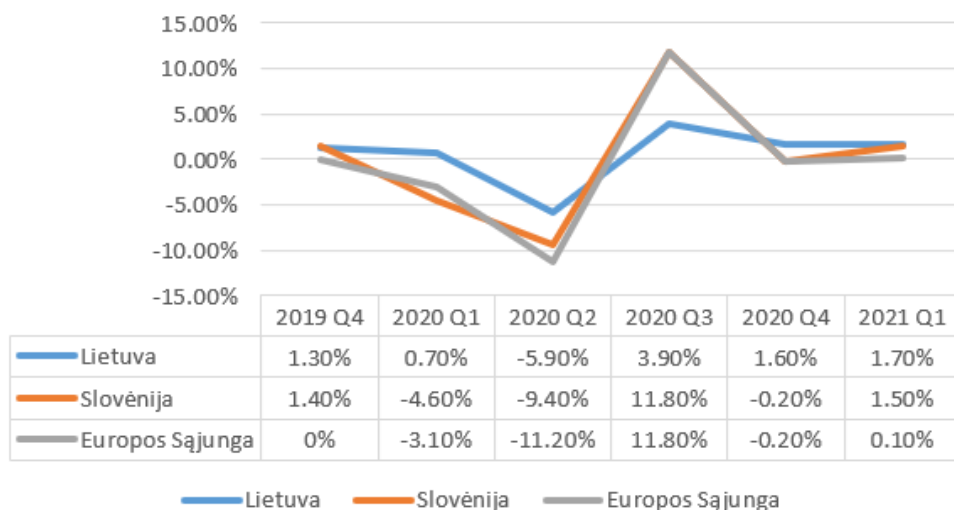
¹⁰³ Maria Novak, „Slovenian parliament endorses coronavirus contact tracking app.“ Reuters, 2020. <<https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-slovenia-app-idUSKBN24A326>> (žiūrėta 2022 m. gegužės 4 d.)

¹⁰⁴ OECD, „OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19): Teleworking in the COVID-19 pandemic: Trends and prospects.“ OECD, 2021. <<https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/teleworking-in-the-covid-19-pandemic-trends-and-prospects-72a416b6/>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.).

3.4. COVID-19, ekonomikos susitraukimas – atsigavimas bei Kapitalizmo įvairovė

Kitas ekonominio pokyčio skirtumas pirmaisiais pandemijos metais, kuris bus aiškinamas Kapitalizmo įvairovės kontekste – ekonomikų susitraukimas bei atsigavimas (vertinant bendrąjį vidaus produktą) 2020 metais. Krizės metu dėl vienokių ar kitokių aplinkybių valstybės demonstruoja skirtingus rezultatus ekonomikos augimo (smukimo) kontekste. Analizuojant bendrojo vidaus produkto rezultatus, kiekvieną ketvirtį vertinant pagal buvusį ketvirtį, pandemijos pradžioje (6 grafikas) galima pamatyti, kad Lietuva ir Slovėnija atrodė skirtingai – viena valstybė pirmaisiais pandemijos mėnesiais rodė geresnius pirminio atsako rezultatus vertinant ekonomiškai bei jos pati ekonomika smuko mažiau, kai antroji – rodė didesnius atsigavimo rezultatus.

6 grafikas. Bendrojo vidaus produkto augimas ketvirčiais Lietuvoje, Slovėnijoje bei Euronos Sąjungos šaliu vidurkis. %

Šaltinis: Eurostat duomenų bazė, sudaryta darbo autoriaus, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMQ_10_GDP__custo_m_77309/bookmark/line?lang=en&bookmarkId=b74febcd-e664-4f22-9c93-2ef510fe371f> (žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.).

ketvirtį, pandemijos pradžioje (6 grafikas) galima pamatyti, kad Lietuva ir Slovėnija atrodė skirtingai – viena valstybė pirmaisiais pandemijos mėnesiais rodė geresnius pirminio atsako rezultatus vertinant ekonomiškai bei jos pati ekonomika smuko mažiau, kai antroji – rodė didesnius atsigavimo rezultatus. Nors iki 2019 metų ketvirto ketvirčio bei nuo 2020 metų ketvirto ketvirčio ekonomikos rezultatai yra daugiau mažiau panašūs, tačiau 2020 metų pirmas, antras bei trečias ketvirčiai atrodo itin išsiskiriančiai bendrame kontekste. Ar tai gali būti paaiškinta per Kapitalizmo įvairovės modelius?

Pirmiausiai verta suprasti, kodėl Lietuvos bendrojo vidaus produkto rezultatai atrodė geriau iki trečiojo 2020 metų ketvirčio. Lietuva, būdama lanksčia rinkos ekonomika, galėjo amortizuoti atsiradusias ekonomines problemas, kai įmonės, dėl į darbdavius orientuotų darbinius santykius reglamentuojančių įstatymų, atleidžia darbuotojus, kurie tuo metu negali sukurti reikiamo produkto. Tai gali būti matoma tiek pramonės sektoriuje (pavyzdžiui, dėl sustojusių tiekimo grandinių), tiek paslaugų sektoriuje (pavyzdžiui, turizmo sektoriuje, kuris praktiškai neveikė COVID-19 pandemijos metu). Dėl šios priežasties buvo matomas nedarbo rodiklių išaugimas Lietuvoje pirmaisiais 2020 metų ketvirčiais, tačiau, tikėtina, trumpuoju laikotarpiu padėjo stabilizuoti vidinę rinką (bendrojo vidaus produkto išraiška). Lietuvoje esančio modelio lankstumas trumpuoju laikotarpiu padidina bedarbių skaičių, kaip buvo matoma iš 8 lentelės, tačiau tokiu būdu įmonės gali

optimizuoti savo veiklos kaštus bei padidinti tikimybę nebankrotuoti. Nors pirmaisiais pandemijos mėnesiais žemus bankrutavusių įmonių skaičius būtų galima paaiškinti dėl valstybės vykdytos politikos¹⁰⁵, tačiau lanksčios rinkos ekonomikos pavyzdžio pasekmė gali būti matoma vėliau: jeigu Lietuvoje bankrutuojančių vienetų skaičius smarkiai neišaugo (pirmą kartą didesnis bankrutavusių įmonių skaičius nei praėjusį ketvirtį buvo 2020 m. Q4 ir siekė tik 9,5%), tai, tarkime, Italijoje, 2020 m. Q3 bankrutavo 158,7% daugiau įmonių nei 2020 m. Q2, Ispanijoje – 62,2%¹⁰⁶. Slovėnijoje tuo metu vyko priešingas procesas – darbdaviai dėl griežtų darbų reglamentuojančių įstatymų patyrė sunkumų amortizuojant atsiradusias ekonomines spragas. Tai reiškia, kad trumpuoju laikotarpiu įmonės yra priverstos išlaikyti darbuotojus, nors jų nešama nauda gali būti „minusinė“, nes jie dėl ligos, karantino, izoliacijos galėjo visiškai nekurti pridėtinės vertės. Dėl šios priežasties galima matyti skirtumą tarp dviejų skirtingų (Kapitalizmo įvairovės kontekste) valstybių pirmaisiais pandemijos mėnesiais.

Nuo 2020 metų trečiojo ketvirčio matoma kitokia tendencija – nors abi valstybės rodo atsigavimo ženklus, Slovėnijos atvejis – daug sėkmingesnis. Čia taip pat Kapitalizmo įvairovės principai sėkmingai aiškina tokį pasikeitimą. Slovėnija yra Koordinuotos rinkos ekonomikos pavyzdys Vidurio ir Rytų Europos regione, todėl jai būdinga didesnė pramonės sektoriaus koncentracija. Kaip matoma iš Pasaulio banko duomenų (11 lentelė), Slovėnija turi gerokai didesnę pramonės sektorių tiek sukuriama nauda (bendrojo vidaus produkto išraiška), tiek ten dirbančių darbuotojų skaičiumi nei, pavyzdžiui, Europos Sąjungos vidurkis, o tai reiškia, kad ir procesai, būdingi pramonės sektoriui – šiai valstybei svarbūs. Kaip jau buvo rašoma, dėl stiprėjusio koronaviruso poveikio bei karantininių priemonių Kinijoje, kuriam laikui buvo sutrikusios tiekimo grandinės, taip pat pirmojo karantino metu įvestos griežtos priemonės stabdė ekonominės veiklos sėkmingą plėtrą valstybės viduje. Tą galima įvertinti pagal išteklių panaudojimą valstybėse – Slovėnijoje, lyginant 2019 bei 2020 metus, buvo sunaudota 25% mažiau naftos¹⁰⁷ bei 4% mažiau elektros¹⁰⁸. Ypatingai gamtinių išteklių naudojimo sumažėjimą buvo galima stebėti 2020 metų balandį, kai kelias dienas naftos kaina buvo neigiama¹⁰⁹. Tačiau gegužės viduryje Slovėnija paskelbė, jog „koronavirusas įveiktas“, gamyba vėl pradėjo veikti didesniu tempu (tai buvo matoma ir per

---

¹⁰⁵ Poteliūnienė, et al., 34-35.

¹⁰⁶ Eurostat, „Quarterly registrations of new businesses and declarations of bankruptcies - statistics“ Eurostat, 2022. <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Quarterly_registrations_of_new_businesses_and_declarations_of_bankruptcies_-_statistics&oldid=504228#Quarterly_comparison_by_Member_State> (žiūrėta 2022 m. gegužės 5 d.)

¹⁰⁷ Our World in Data, „Oil consumption.“ OWiD. <<https://ourworldindata.org/grapher/oil-consumption-by-country?tab=table&time=2019..latest>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d.).

¹⁰⁸ IEA, „Electricity.“ IAE <<https://www.iea.org/fuels-and-technologies/electricity>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d.).

¹⁰⁹ Camila Domonoske, „Free Fall: Oil Prices Go Negative.“ NPR, 2020. <<https://www.npr.org/sections/coronavirus-live-updates/2020/04/20/838521862/free-falling-oil-prices-keep-diving-as-demand-disappears>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d.).

stabilizuotas naftos kainas, taip pat naftos, elektros vartojimą Slovėnijoje), todėl ekonominiai praradimai, kurie buvo patirti antrąjį 2020 metų ketvirtį, buvo su dideliais rinkų lūkesčiais stabilizuoti trečiąjį metų ketvirtį. Slovėnija taip pat dėjo pastangas, kad būtų stabilizuotas jiems gana svarbus turizmo sektorius – tiek valstybė, teigdama, kad yra pirmoji Europos šalis, įveikusi COVID-19 pandemiją, tiek

įvairios privačios iniciatyvos¹¹⁰ skatino žmones 2020 m. vasarą rinktis Slovėniją kaip savo atostogų kryptį.

Tai buvo matoma ne tik Slovėnijoje, tačiau ir daugumoje kitų

Europos valstybių. Tuo tarpu Lietuva, kuri antrąjį metų ketvirtį patyrė mažą nuosmukį, trečiajame neparodė tokių aukštų rezultatų kaip likusios Europos Sąjungos valstybės, taip pat Slovėnija. Nors viena pagrindinių priežasčių galėtų būti laikoma užsitęsusi karantino politika (paskutiniai atlaisvinimai padaryti birželio viduryje), tačiau čia ne ką mažiau svarbi ir Kapitalizmo įvairovės dalis: Lietuvoje mažesnis pramonės sektorius, todėl gamybos rinkose matytas spartus atsigavimas (aukšti lūkesčiai) nebuvo taip greitai įgyvendinti Lietuvoje.

Taigi, Kapitalizmo įvairovės kontekste taip pat galima matyti paaiškinimą, kodėl Lietuvos ekonominiai rezultatai pirmaisiais pandemijos mėnesiais buvo geresni, tačiau vėliau jau Slovėnija turėjo didesnę atsigavimą.

3.5. Pirmieji pandemijos metai Lietuvoje bei Slovėnijoje: reziumė

Atliktas tyrimas parodė, kad Lietuvos ir Slovėnijos pirmieji metai COVID-19 pandemijos laikotarpiu buvo panašūs, tačiau kartu ir skirtingi, o tai gali būti aiškinama ir Kapitalizmo įvairovės tipologijos būdu. Tyrimo pradžioje nustatyta, kad Lietuva pagal dabartinę situaciją reprezentuoja Liberalios rinkos ekonomikos, o Slovėnija – Koordinuotos rinkos ekonomikos modelį. Nors Lietuvos atvejis turi žemą akcijų rinkos kapitalizacijos įvertį, tačiau pastaraisiais metais stiprėjanti palanki reguliacinė politika, darbo santykių politikos orientacija į darbdavį, toliau išliekanti žema priklausomumo profesinėms sąjungoms ar kolektyvinių sutarčių naudojimo statistika stiprina Lietuvos pozicijas kaip Liberalios rinkos ekonomikos valstybės. Tuo tarpu Slovėnijos atveju matoma tolygi darbuotojų priklausymo profesinėms sąjungoms, kolektyvinių sutarčių naudojimo mažėjimo

11 lentelė. Pramonės sektoriaus pagrindinė informacija (2020 m.)

	Dirbančiųjų pramonės sektoriuje skaičius, % (2020 m.)	Pramonės sektoriaus sukuriamas produktas, %BVP (2020 m.)
Slovėnija	34,1%	29,36%
Lietuva	25,7%	24,98%
Europos Sąjungos vidurkis	24,99%	22,51%

Šaltinis: Pasaulio banko duomenų bazė, sudaryta darbo autoriaus, <<https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.ZS?locations=SI-LT-EU>> ;

<<https://data.worldbank.org/indicator/SL.IND.EMPL.ZS?locations=SI-LT-EU>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.).

¹¹⁰ Mamut Slovenija, „Slovenian tourism & coronavirus.“ Mamut Slovenia, 2020.

<<https://www.slovenija.eu.com/slovenian-tourism-coronavirus/>> (žiūrėta 2022 m. gegužės 5 d.)

tendencija, tačiau, įvertinus bendrą kontekstą, valstybės bendrą požiūrį į koordinuotą veikimą (reglamentuojant darbo santykius, vystant verslo tarpsektorinį bendradarbiavimą) Slovėnija ir toliau išlieka Koordinuotos rinkos ekonomikos modelio pavyzdžiu Vidurio ir Rytų Europos regione. Atsižvelgus į gautus rezultatus buvo vertinami pirmieji pandemijos metai. Antrojoje tyrimo dalyje, kurioje buvo peržvelgta pirminė statistinė informacija bei valstybės naudotos viešosios politikos priemonės 2020 metų kovo – 2021 metų kovo metu, nustatyta, kad abi valstybės turėjo visas sąlygas ir galimybes pasiekti vienodus rezultatus: pirmosios COVID-19 pandemijos bangos metu abi valstybės pasiekė gerų rezultatų, buvo vertinamos kaip pavyzdiniai atvejai, antrosios bangos metu – abi rodė vienus blogiausių rezultatų pasaulyje, nesugebėjo susitvarkyti su ligos plitimu. Viešosios politikos priemonės pirmosios bangos metu naudotos panašios ir pradėtos diegti į valstybių gyvenimą panašiu metu, o ekonomikos stimuliacijos paketai iš esmės nesiskyrė bei buvo orientuoti į tas pačias veiklos, profesines sritis. Dėl aukščiau paminėtos informacijos iškeltas klausimas, kodėl tokiu atveju skyrėsi valstybių pasiekti rezultatai tam tikrose statistinėse grafose, iš esmės buvo įvertintas trečiojoje tyrimo dalyje. Pirmiausiai buvo įvertinta, kad spartesnis nedarbo rodiklių išaugimas Baltijos šalyse (tarp jų ir Lietuvoje), o ne Slovėnijoje, iš esmės buvo susijęs su Kapitalizmo įvairovės tipologijai būdingomis priežastimis: lanksti darbo rinka, laisvesnis darbo kodeksas, sudarant galimybes greičiau atleisti darbuotojus, lėmė spartesnę nedarbo statistikos išaugimą, tačiau dėl COVID-19 pandemijos specifikos (įmonių gebėjimo prisitaikyti prie situacijos iš verslo pusės), metų eigoje įgyvendinta „prisitaikymo prie pandemijos“ strategija stabilizavo kilusius iššūkius bei taip nebuvo pasiekti buvusios krizės aukšti rezultatai. Kitas nagrinėtas aspektas parodė, kad lėtesnis ekonominis nuosmukis Lietuvoje galėtų būti taip pat siejamas su palankesne darbo santykių politika, kuri amortizavo ekonominį nuosmukį trumpuoju laikotarpiu. Tuo tarpu, aukšti rinkų lūkesčiai Koordinuotos rinkos ekonomikos valstybei, tokiai kaip Slovėnija, kurioje labiau išvystyta pramonė, leido antrąją 2020 metų pusę stabilizuoti savo ekonominę situaciją bei greičiau atsigauti. Atsižvelgiant į aukščiau pateiktą informaciją, galima įvertinti tris šiame darbe iškeltas hipotezes:

H₁: *Lietuvoje nedarbo šuolis buvo didesnis nei Slovėnijoje, nes Lietuva priklauso Liberalios rinkos ekonomikos modeliui, Slovėnija – Koordinuotos rinkos ekonomikos modeliui – patvirtinta.*

H₂: *Lietuvoje nedarbo šuolis COVID-19 pandemijos metu buvo mažesnis nei Pasaulio finansų krizės metu, nes dabartinė krizė yra palankesnė Liberalios rinkos ekonomikos modelio valstybėms – patvirtinta.*

H₃: *Lietuvos mažesnis ekonomikos susitraukimas 2020 metų pradžioje buvo dėl priklausymo Liberalios rinkos ekonomikos modeliui, Slovėnijos didesnis ekonomikos atsigavimas*

2020 metų antroje pusėje buvo dėl priklausymo Koordinuotos rinkos ekonomikos modeliui – patvirtinta.

Akademinė diskusija aptariamų klausimų kontekste

Remiantis Kapitalizmo įvairovės tipologija buvo sėkmingai paaiškinti du procesai (darbo rinkos bei ekonomikos augimo pokyčių COVID-19 pandemijos kontekste), tačiau verta pastebėti, kad yra tam tikri aspektai, kurių pasirinkta teorinė prieiga negali pilnai paaiškinti arba aiškinimas nėra esminis. Taip pat pravartu pristatyti papildomą akademinę diskusiją, kaip remiantis kitais akademiniais požiūriais galėtų būti vertinami procesai, aptarti šiame darbe, išskiriant Kapitalizmo įvairovės privalumus.

Kalbant apie prieigas, kurios gali būti pasitelktos siekiant suprasti darbo rinkos bei ekonomikos augimo tendencijas koronavirusinės pandemijos metu, galima taip pat išskirti du aiškinimus, kurie matomi akademinėje diskusijoje. Pirmasis – gerovės valstybės modeliai. Siekiant suprasti, kaip šis modelis pritaikomas šio konteksto praktinėje plotmėje, verta pasižiūrėti praktinius tyrimus, atliktus remiantis šia prieiga. Kai kurie autoriai teigia, jog šiuos specifinius skirtumus gali lemti tai, kokią gerovės valstybės modelį atstovauja tam tikra valstybė. Pavyzdžiui, atliktas tyrimas analizuojantis trijų Kontinentinio gerovės valstybės modelio valstybių (Vokietijos, Belgijos ir Nyderlandų) atsaką¹¹¹ atsiradusioms COVID-19 pandemijos rizikoms darbo rinkoje (pav., išaugusiam nedarbui) rodo, kaip pagal gerovės valstybių modelius buvo siekiama stabilizuoti atsiradusias nedarbo problemas per valstybės išmokas, taip pat papildomai įvertintos vėliau galinčios kilti socialinės-ekonominės problemos, pavyzdžiui, ekonomikos sulėtėjimas, kurios atsiranda dėl prastos valstybės ekonominės politikos. Kitas tyrimas, kuriame naudojama įdomi analitinė priemonė (Ispanijos gyventojų banko sąskaitų vertinimas), rodo, kaip Ispanijos vyriausybės taikytos priemonės veikė nelygybės mastą šalyje¹¹². Tyrimas parodė, kad labiausiai darbo rinkos pokyčiams įtakos turėjo mažai uždirbantys šalies gyventojai, kurie prarado savo darbus ir kėlė didžiausias problemas valstybės viduje, siekiant minimizuoti COVID-19 pandemijos pasekmes (pav., augančią skurdo problemą). Šie du darbo rinkos bei bendros ekonomikos situacijos aiškinimai koronavirusinės pandemijos kontekste, remiantis Gerovės valstybės modelių koncepcija, parodo, kaip įvairiems statistiniams rodikliams turėjo įtakos įvairios valstybės intervencijos. Žinoma, nepaisant to, kad skirtingiems modeliams atstovaujančios šalys (pav., anglosaksiškas, kontinentinis, skandinaviškas)

---

¹¹¹ Bea Cantillon, Martin Seeleib-Kaiser ir Romke van der Veen, „The COVID-19 crisis and policy responses by continental European welfare states.“ *Soc Policy Adm*, 55, 2021, 326–338. <<https://doi.org/10.1111/spol.12715>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.).

¹¹² Oriol Aspachs, „Real-Time Inequality and the Welfare State in Motion: Evidence from Covid-19 in Spain.“ CEPR Discussion Paper No. DP15118, 2020. <<https://ssrn.com/abstract=3674894>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.).

skirtingai mato valstybės įtaką gerovės užtikrinime, COVID-19 pandemija daugelį valstybių privertė žiūrėti plačiau bei, nepaisant pirminio įsitikinimo, skirti paramą savo piliečiams kovojant su COVID-19 pandemijos pasekmėmis. Taigi, atsižvelgiant į šiame darbe pateikiamas išvadas, galima matyti, kad tiek Slovėnijos, tiek Lietuvos valdžių taikytos priemonės iš esmės nesiskyrė, todėl ir toks aiškinimas vargiai padėtų suprasti priežastis, kodėl šiose šalyse galiausiai skyrėsi darbo rinkos ar ekonomikos augimo tendencijos.

Antrasis aiškinimas, kuris gali būti pritaikomas minimų probleminių klausimų analizėje, tai įvairios asimetrijos tarptautiniu mastu, kurios iš naujo atsiranda pandemijos metu. Jean Pisani-Ferry pastebi, kad globalizacija, kuri ypač sparčiai plėtėsi XXI a. pradžioje, pastaruoju metu sulėtėjo ir pasaulis vėl grįžta į asimetrijos laikus, kai įvairūs disbalansai (ekonomikoje, viešojoje politikoje, tarptautinėse institucijose, geopolitikoje), iš naujo kelia iššūkius tarptautinei sistemai¹¹³. Tiesa, vertinant šią analizę, svarbu suprasti, ar pandemijos metu iš tiesų asimetrija galėjo turėti įtakos pandemijos rezultatams? Priešingai, pavyzdžiui, tai, kad tiekimo grandinės nepajėgė patenkinti viso pasaulio poreikių, buvo globalizacijos, o ne augančios asimetrijos pasekmė. Kita vertus, net jeigu ir globalizacija galėjo turėti įtakos darbo rinkos pokyčiams ar ekonominiam šokui, derėtų įvertinti ir tai, kad bet kuriuo atveju priimami sprendimai buvo ne makro, o mikro lygmenyje, šiuo atveju, įmonėse. Dėl šios priežasties galima matyti privalumų į situaciją žvelgiant iš įmonių (Kapitalizmo įvairovės siūlomos priemonės), bet ne iš plataus masto (tarptautinio, valstybinės valdžios, apimančio globalizaciją bei įvairias intervencines politikas) požiūrio.

Taip pat galima matyti vieną aspektą, kurio Kapitalizmo įvairovė negali paaiškinti atlikto tyrimo kontekste. Šiuo atveju tai – vakcinacija. Remiantis Kapitalizmo įvairovės teorine prieiga ir atsižvelgus į COVID-19 pandemijos kontekstą (pav., dėl sergamumo stabdanti veiklą pramonė), būtų galima kelti hipotezę, kad Koordinuotos rinkos ekonomikos modelio valstybėse esančios įmonės turėtų didesnę

12 lentelė. Gyventojų procentinė dalis, kuri pilnai pasiskiepijo pagal galiojančias skiepų taisykles, %

	2021 m. kovo 1 d.	2021 m. liepos 1 d.	2021 m. lapkričio 1 d.	2022 m. kovo 1d.
Europos Sąjungos vidurkis	2.6%	34%	65%	72%
Lietuva	2.8%	40%	64%	70%
Latvija	0.94%	30%	55%	70%
Vengrija	2.6%	51%	60%	64%
Čekija	2.3%	32%	57%	64%
Estija	2.8%	34%	57%	63%
Slovėnija	2.6%	34%	54%	59%
Lenkija	3.2%	36%	53%	59%
Kroatija	1.5%	28%	44%	55%
Slovakija	3.3%	34%	45%	51%

Šaltinis: *Our World in Data* duomenų bazė, sudaryta darbo autoriaus, <<https://ourworldindata.org/covid-vaccinations>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.).

¹¹³ Jean Pisani-Ferry, „Global Asymmetries Strike Back.“ Bruegel, 2021. <https://www.bruegel.org/wp-content/uploads/2021/08/Asymmetries_essay-2508-online.pdf> (žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.).

suinteresuotumą, jog būtų aukštas vakcinavimo tempas ir darbuotojai mažiau sirgtų, todėl ir mažiau „stotų“ gamyklinė veikla. Taip pat Koordinuotos rinkos ekonomikos valstybėms būdingas bendradarbiavimo, koordinacinis metodas, todėl drauge galima tikėtis, kad siekiant „bendrojo gėrio“ bendruomenės sieks sparčiau vakcinuotis ir taip stabdyti ligos plitimą. Lietuvos ir Slovėnijos atveju tai nepasiteisino: nuo pirmų mėnesių Lietuvos vakcinacijos rodikliai buvo aukštesni, nors baigiant pirmuosius pandemijos metus vakcinacijos lygio skirtumas nesiekė procento, tačiau vertinant ilgesnį laiko tarpą vakcinuotos visuomenės dalis kur kas greičiau augo Lietuvoje nei Slovėnijoje. 2022 metų kovo 1 dienos duomenimis (12 lentelė), Lietuvoje pilna vakcinavimo schema pasiskiepijo 11% daugiau visuomenės nei Slovėnijoje. Žinoma, visapusiškas vakcinacijos vertinimas Lietuvoje ir Slovėnijoje negali būti analizuojamas šio tyrimo rėmuose, nes tyrimo laikotarpiu (per pirmuosius pandemijos metus) didesnio skirtumo nebuvo pastebėta, ši tema gali būti kitų akademinų darbų diskusija, tiriamasis klausimas. Kaip jau ir buvo minėta, pirmaisiais vakcinacijos mėnesiais vakcinų paklausa buvo didesnė už pasiūlą, todėl ryškesni skirtumai pradėti matyti tik 2021 metų vasarą. Bet kuriuo atveju, pastebėtina, kad didesnių skirtumų darbo rinkos bei ekonomikos augimo statistikoje tuo metu jau nebebuvo. Tiesa, šiame kontekste verta atkreipti dėmesį ir į tai, kad žemas vakcinavimo lygis būdingas visam Vidurio ir Rytų Europos regionui, nė viena šios valstybių grupės narė nesiekia Europos Sąjungos vidurkio, todėl priežastingumo, veikiausiai, vertėtų ieškoti šiame kontekste.

Išvados bei rekomendacijos

Šiame darbe nagrinėti pirmieji COVID-19 pandemijos metai (2020 metų kovo mėn. – 2021 metų kovo mėn.) dviejose šalyse, Lietuvoje ir Slovėnijoje, remiantis Kapitalizmo įvairovės tipologija. Pagrindinis tyrimo klausimas kilo siekiant suprasti, kodėl tam tikrose valstybėse, nepaisant beveik identiškų viešosios politikos priemonių, kurių ėmėsi vietinės valdžios, buvo matomos skirtingos išeigos tam tikruose rezultatuose, pavyzdžiui, darbo rinkoje, ekonomikos augimo (smukimo) kontekste. Tyrimui pasirinktos dvi Vidurio ir Rytų Europos regiono šalys: Lietuva ir Slovėnija. Pati Kapitalizmo įvairovės teorinė prieiga pasirinkta ne veltui – Baltijos šalys dažnai priskiriamos Liberalios rinkos ekonomikos valstybių grupei, kai Slovėnija – Koordinuotos rinkos ekonomikos valstybių grupei. Šiame darbe tai buvo patvirtinta – Lietuvos Liberalios rinkos ekonomikos modelio klasifikacijos požymiai pastaraisiais metais stiprėja (ypač po reformuoto Darbo kodekso 2018 metais), Slovėnijos – nežymiai silpnėja pagal Koordinuotos rinkos ekonomikos modelio klasifikaciją (ypač dėl mažėjančio darbuotojų priklausomumo profesinėms sąjungoms, kolektyvinių darbo sutarčių visumos), tačiau ši šalis ir toliau išlieka pakankamai stipriu koordinuoto modelio pavyzdžiu. Atsižvelgus į tai, kad minimos valstybės gali būti klasifikuotos skirtingose kategorijose (Liberalios rinkos ekonomikos bei Koordinuotos rinkos ekonomikos), buvo siekiama patikrinti, ar išeigų skirtumai gali būti aiškinami pagal šią teorinę prizmę.

Tyrimas parodė, kad tiek darbo rinkos klausimu, tiek ekonomikos susitraukimo bei atsigavimo metu vykę procesai gali būti aiškinami Kapitalizmo įvairovės tipologijos būdu. Liberali (taip pat ir – lanksti) rinkos ekonomika, kurią atstovauja Lietuva, patyrė didesnę darbo rinkos šoką, tačiau trumpuoju laikotarpiu – mažesnę ekonomikos susitraukimą. Toks „prisitaikantis“ modelis padėjo stabilizuoti esamą situaciją bei amortizuoti ekonomikos nuosmukį. Tyrimo metu pastebėta, kad panašus modelis Lietuvos atveju jau buvo matomas Pasaulio finansų krizės metu. Tuo tarpu Slovėnijoje, iš esmės dėl griežtesnio darbo santykių reglamentavimo, nebuvo pastebėtas didesnis nedarbo išaugimas, tačiau dėl Koordinuotos rinkos ekonomikos modelio valstybei būdingo stambesnio pramonės sektoriaus, kuris COVID-19 pandemijos kontekste buvo paveiktas labiau nei paslaugų sektorius, taip pat dėl negebėjimo amortizuoti darbo rinkos problemų, krizės pradžioje buvo matomas stiprus nuosmukis, kuris trečiąjį 2020 metų ketvirtį pasikeitė į stiprų ekonomikos atsigavimą, ypač dėl stabilizuotų pramonės tiekimo grandinių bei nuslūgusios pirmosios COVID-19 ligos bangos. Įdomu tai, kad tiek darbo rinkos, tiek ekonomikos disbalansų kontekste svarbi buvo pirmoji pandemijos banga, antrosios metu (2020 metų pabaigoje, 2021 metų pradžioje), didesnių skirtumų nei ekonomikos augimo skirtumuose, nei darbo rinkos klausimu nebebuvo pastebėta nei minimų šalių, nei Europos Sąjungos kontekste.

Šio darbo metu išryškėjo bent kelios kryptis, kuriomis būtų galima atlikti tolesnius akademinis tyrimus. Pirma, Kapitalizmo įvairovės kontekste būtų aktualu plačiau įvertinti Vidurio ir Rytų Europos regioną, kuriame esančios valstybės pastaraisiais metais tarptautinių organizacijų iš esmės buvo pripažintos kaip išsivysčiusios valstybės (su retomis išimtimis). Tai reiškia, kad būtų galima atlikti papildomą tyrimą, siekiant klasifikuoti ne tik Baltijos šalis bei Slovėniją pagal Liberalios rinkos ekonomikos ar Koordinuotos rinkos ekonomikos kategorijas, tačiau ir likusias valstybes pagal dabartinius jų turimus bruožus, taip atnaujinant turimą akademinę informaciją šios teorijos rėmuose. Antra, kaip ir buvo aptarta akademinės diskusijos dalyje, įdomu išsiaiškinti, kodėl Kapitalizmo įvairovė negali paaiškinti žemo vakcinacijos lygio Slovėnijos atveju, nors pati vakcinacija turėtų būti svarbi Koordinuotos rinkos ekonomikos modelio valstybėms, siekiant sėkmingai vystyti savo pramoninę veiklą, taip pat, apskritai visuomenei, kuri paremta bendruomeniškumu ir koordinavimu. Trečia, būtų galima atlikti platesnę valstybių, kurios priskiriamos Liberalios rinkos ekonomikos bei Koordinuotos rinkos ekonomikos modeliams analizę, siekiant suprasti, ar gautos išvados gali būti pritaikytos platesniame kontekste, o ne tik konkreitiems pasirinktiems atvejams.

Literatūros, šaltinių, duomenų bazių sąrašas

1. Aspachs, Oriol, „Real-Time Inequality and the Welfare State in Motion: Evidence from Covid-19 in Spain.“ CEPR Discussion Paper No. DP15118, 2020.
<<https://ssrn.com/abstract=3674894>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.).
2. Bagdanskis, Tomas, „Darbo sutarties nutraukimas darbdavio valia.“ *Teisė*, 118, 2021, 32-46.
<<https://doi.org/10.15388/Teise.2021.118.3>> (žiūrėta 2022 m. kovo 9 d.).
3. Barscher, Alina Kristin, et al., „Social capital and the spread of covid-19: Insights from european countries.“ *Journal of Health Economics*, 80(1), 2021.
<<https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2021.102531>> (žiūrėta 2022 m. kovo 2 d.).
4. Bennich-Björkman, Li ir Branka Likić-Brborić, „Successful But Different: Deliberative Identity and the Consensus-Driven Transition to Capitalism in Estonia and Slovenia.“ *Journal of Baltic Studies*, 43(1), 2012, 47-73.
<<https://doi.org/10.1080/01629778.2011.639148>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 20 d.).
5. Bloomberg, „Production halts at China factories lead to worldwide shortages in components as coronavirus outbreak spreads.“ SCMP, 2020.
<<https://www.scmp.com/business/companies/article/3049118/coronavirus-outbreak-adds-salt-wounded-global-car-industry>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.).
6. BNS, „Lietuva pagal sergamumą COVID-19 – pirma Europoje.“ VZ, 2020.
<<https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2020/12/12/lietuva-pagal-sergamuma-covid-19--pirma-europoje>> (žiūrėta 2022 m. kovo 19 d.).
7. Bohle, Dorothee, Bela Greskovits, „Varieties of Capitalism and Capitalism.“, *European Journal of Sociology* 50 (3), 2009, 355–386.
8. Buchen, Clemens, „Estonia and Slovenia as Antipodes.“ Kn. David Lane ir Martin Myant (sud.), *Varieties of Capitalism in Post-Communist Countries*. (London: Palgrave Macmillan, 2007), 65-89.
9. Budzinaitis, Vytautas, Šarūnas Sabaitis, BNS, „Verslo atstovai: realios valstybės paramos kol kas nesulaukiame.“ LRT, 2020. <<https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1162224/verslo-atstovai-realios-valstybes-paramos-kol-kas-nesulaukiame>> (žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.).
10. Cantillon, Bea, Martin Seeleib-Kaiser ir Romke van der Veen, „The COVID-19 crisis and policy responses by continental European welfare states.“ *Soc Policy Adm*, 55, 2021, 326–338. <<https://doi.org/10.1111/spol.12715>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.).
11. Capano, Giliberto, et al., “Mobilizing Policy (In)Capacity to Fight COVID-19: Understanding Variations in State Responses”, *Policy and Society*, 39(3), 2020, 285-308.
<<https://doi.org/10.1080/14494035.2020.1787628>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 5 d.).

12. CEIC DATA, „Estonia Market Capitalization: % of GDP.“ CEIC DATA, 2022.“
<<https://www.ceicdata.com/en/indicator/estonia/market-capitalization--nominal-gdp>>
(žiūrėta 2022 m. kovo 9 d.).
13. CEIC DATA, „Latvia Market Capitalization: % of GDP.“ CEIC DATA, 2022.“
<<https://www.ceicdata.com/en/indicator/lithuania/market-capitalization--nominal-gdp>>
(žiūrėta 2022 m. kovo 9 d.);
14. CEIC DATA, „Lithuania Market Capitalization: % of GDP.“ CEIC, 2022.
<<https://www.ceicdata.com/en/indicator/lithuania/market-capitalization--nominal-gdp>>
(žiūrėta 2022 m. kovo 9 d.).
15. Christensen, Jen, „Coronavirus outbreak in China could lead to 'critical' shortages of medical products in the US.“ CNN, 2020.
<<https://edition.cnn.com/2020/02/25/health/coronavirus-fda-drug-supply/index.html>>
(žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.).
16. Christensen, Tom ir Per Læg Reid, „Balancing Governance Capacity and Legitimacy: How the Norwegian Government Handled the COVID-19 Crisis as a High Performer.“ *Public Administration Review*, 80(5), 2020, 774–779. <<https://doi.org/10.1111/puar.13241>>
(žiūrėta 2022 m. kovo 2 d.).
17. Coccia, Mario, „Pandemic Prevention: Lessons from COVID-19.“ *Encyclopedia*, 1, 2021, 433–444. <<https://doi.org/10.3390/encyclopedia1020036>> (žiūrėta 2022 m. kovo 2 d.).
18. Crowley, Stephen, Miroslav Stanojević, „Varieties of Capitalism, Power Resources, and Historical Legacies: Explaining the Slovenian Exception.“ *Politics & Society*, 39(2), 268–295, 2011. <<https://doi.org/10.1177/0032329211405440>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 6 d.).
19. Deutsche Welle, „COVID: EU to start vaccinations on December 27.“ DW, 2020.
<<https://www.dw.com/en/covid-eu-to-start-vaccinations-on-december-27/a-55973609>>
(žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.).
20. Domonoske, Camila, „Free Fall: Oil Prices Go Negative.“ NPR, 2020.
<<https://www.npr.org/sections/coronavirus-live-updates/2020/04/20/838521862/free-falling-oil-prices-keep-diving-as-demand-disappears>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d.).
21. Euractiv, AFP, „Slovenia confirms €3 billion package to help overcome coronavirus.“ Euractiv, 2020. <<https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/slovenia-confirms-e3-billion-package-to-help-overcome-coronavirus/>> (žiūrėta 2022 m. kovo 26 d.).
22. Eurostat, „E-commerce sales.“ Eurostat.
<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/isoc_ec_eseln2/default/table?lang=en>
(žiūrėta 2022 m. balandžio 1 d.).

23. Eurostat, „GDP and main components (output, expenditure and income).“ Eurostat.
<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMQ_10_GDP__custom_77309/bookmark/line?lang=en&bookmarkId=b74febcd-e664-4f22-9c93-2ef510fe371f> (žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.).
24. Eurostat, „Quarterly registrations of new businesses and declarations of bankruptcies - statistics“ Eurostat, 2022. <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Quarterly_registrations_of_new_businesses_and_declarations_of_bankruptcies_-_statistics&oldid=504228#Quarterly_comparison_by_Member_State> (žiūrėta 2022 m. gegužės 5 d.).
25. Feldmann, Magnus, „Crisis and opportunity: Varieties of capitalism and varieties of crisis responses in Estonia and Slovenia.“ *European Journal of Industrial Relations*, 23(1), 2017, 33–46. <<https://doi.org/10.1177/0959680116672280>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 29 d.).
26. Feldmann, Magnus, „The Origins of Varieties of Capitalism: Lessons from Post-Socialist Transition in Estonia and Slovenia.” Kn. Bob Hancké, Martin Rhodes ir Mark Thatcher (sud.), *Beyond Varieties of Capitalism: Conflict, Contradictions, and Complementarities in the European Economy*, (Oxford: Oxford University Press, 2007), 328-349;
27. Feldmann, Magnus, „Varieties of capitalism and the Estonian economy.“ *Communist and Post-Communist Studies*, 46(4), 2013, 493-501.
<<https://www.jstor.org/stable/10.2307/48610317>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 7 d.).
28. Findexable, „Global Fintech Rankings Report: Bridging the Gap.“ Findexable, 2021, 21.
<https://findexable.com/wp-content/uploads/2021/06/Global-Fintech-Rankings-2021-v1.2_30_June.pdf> (žiūrėta 2022 m. kovo 11 d.).
29. Hall, Peter A. ir Daniel W. Gingerich, „Varieties of Capitalism and Institutional Complementarities in the Macroeconomy: An Empirical Analysis.“ Kelnas, 2004.
<https://pure.mpg.de/rest/items/item_1234332/component/file_1234330/content> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 6 d.).
30. Hall, Peter A., „Varieties of Capitalism and the Euro Crisis.“ *West European Politics*, 37(6), 2014, 1223-1243. <<https://doi.org/10.1080/01402382.2014.929352>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 29 d.).
31. Hall, Peter A., „Varieties of capitalism in light of the euro crisis.“ *Journal of European Public Policy*, 25(1), 2018, 7-30. <<https://doi.org/10.1080/13501763.2017.1310278>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 29 d.).
32. Hall, Peter A., David Soskice, „An Introduction to Varieties of Capitalism.“ Kn. Peter A. Hall, David Soskice (sud.), *Varieties of Capitalism. The Institutional Foundations of Comparative Advantage*. (Oxford: Oxford University Press, 2001), 1-68.

33. Hancké, Bob, Martin Rhodes ir Mark Thatcher, „Introduction: Beyond Varieties of Capitalism.“ Kn. Bob Hancké, Martin Rhodes ir Mark Thatcher (sud.), *Beyond Varieties of Capitalism: Conflict, Contradictions, and Complementarities in the European Economy*, (Oxford: Oxford University Press, 2007), 3-38.
34. Hancké, Bob, Toon Van Overbeke ir Dustin Voss, „LSE ‘Europe in Question’ Discussion Paper Series: Similar but different? Comparing economic policy responses to the Corona Crisis in the UK and Germany.“ Londonas, 2021. <<https://www.lse.ac.uk/european-institute/Assets/Documents/LEQS-Discussion-Papers/LEQSPaper165.pdf>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 6 d.).
35. Harney, Alexandra, „China's coronavirus-induced supply chain woes fan concerns of possible drug shortages.“ Reuters, 2020. <<https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-pharmaceuticals-ap-idUSKBN20Y1C7>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.).
36. Howell, Chris, „Review: Varieties of Capitalism: And Then There Was One?“, *Comparative Politics*, 36 (1), 2003, 103–124).
37. Hüetinger, Maik ir Aras Žirgulis, “Relative capitalist systems and fairness in the Baltics: the case of Lithuania” *Ekonomika*, 92(4), 82-99.
<<https://doi.org/10.15388/Ekon.2013.0.2341>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 7 d.).
38. IEA, „Electricity.“ IAE <<https://www.iea.org/fuels-and-technologies/electricity>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d.).
39. Institut national de la statistique et des études économiques, „Central and Eastern European countries“, 2020. <<https://www.insee.fr/en/metadonnees/definition/c2055>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 27 d.).
40. International Monetary Fund, „Changes to the Database World Economic Outlook Database.“ IMF, 2021. <<https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/data/changes.htm>> (žiūrėta 2022 m. kovo 2 d.).
41. International Monetary Fund, „World Economic Outlook: A Long and Difficult Ascent. October 2020.“ IMF, 2020, 21-22.
<<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/09/30/world-economic-outlook-october-2020>> (žiūrėta 2020 m. gruodžio 11 d.).
42. Kampmark, Binoy, „COVID Meets Volvo: The Swedish Public Health Approach to Coronavirus.“ *Australian and New Zealand Journal of European Studies*, 13(1), 2021, 85-94. <<https://doi.org/10.30722/anzjes.vol13.iss1.15483>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 5 d.).
43. Kollmeyer, Barbara, „U.S. Manufacturers Face Staff Shortages In China Due to Coronavirus, Survey Reveals.“ Barron’s, 2020. <<https://www.barrons.com/articles/u-s->

- manufacturers-in-china-say-there-is-a-shortage-of-workers-amid-covid19-51581956335>
(žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.).
44. KORONA STOP, „Vyriausybėje patvirtintas ateities ekonomikos DNR planas.“ KORONA STOP, 2020. <<https://koronastop.lrv.lt/lt/naujienos/vyriausybeje-patvirtintas-ateities-ekonomikos-dnr-planas>> (žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.).
45. Kuokštis, Vytautas, „Vidinio pristaikymo politinė ekonomija Baltijos šalyse: Valstybių reakcijos į krizę aiškinimas.“ (Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2012), 105-107.
46. Kuokštis, Vytautas, „What Type of Capitalism Do the Baltic Countries Belong To?“ *Emecon*, No. 1, 2011. <<https://ssrn.com/abstract=2083832>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 7 d.).
47. Lallement, Michel, „Europe and the economic crisis: forms of labour market adjustment and varieties of capitalism.“ *Work, Employment and Society*. 25(4), 2011, 627-641. <<https://doi.org/10.1177/0950017011419717>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 7 d.).
48. Lietuvos Respublikos finansų ministerija, „Seime priimtas 2021 metų biudžetas.“ LR FM, 2020. <<https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/seime-priimtas-2021-metu-biudzetas>> (žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.).
49. Lietuvos Respublikos Seimas, „Seimas patvirtino pagalbos priemones darbuotojams ir verslui po karantino: pranešimas žiniasklaidai.“ LRS, 2020. <https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=270923> (žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.).
50. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, „Lietuvoje patvirtintas pirmasis užsikrėtimo koronavirusu atvejis.“ LR SAM, 2020. <<https://sam.lrv.lt/lt/naujienos/lietuvoje-patvirtintas-pirmasis-uzsikretimo-koronavirusu-atvejis>> (žiūrėta 2022 m. kovo 19 d.).
51. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „Visuomenės sveikatos apsaugai ir šalies ekonomikai – 5 mlrd. eurų.“ LRV, 2020. <<https://lr.lt/lt/naujienos/visuomenes-sveikatos-apsaugai-ir-salies-ekonomikai-5-mlrd-euru>> (žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.).
52. Lijphard, Arend, „Comparative Politics and the Comparative Method.“ *The American Political Science Review*, 65(3), 1971, 687.
53. LRT RADIJAS, „D. Grybauskaitė vetavo Darbo kodeksą ir Pagalbinio apvaisinimo įstatymą.“ LRT, 2016. <<https://www.lrt.lt/naujienos/tavo-lrt/15/141705/d-grybauskaite-vetavo-darbo-kodeksa-ir-pagalbinio-apvaisinimo-istatyma>> (žiūrėta 2022 m. kovo 8 d.).
54. Mahoney, James, „After KKV: The New Methodology of Qualitative Research.“ *World Politics*, 62(1), 2009, 141. <<https://doi.org/10.1017/S0043887109990220>> (žiūrėta 2022 m. vasario 26 d.).

55. Mamut Slovenija, „Slovenian tourism & coronavirus.“ Mamut Slovenia, 2020.
<<https://www.slovenija.eu.com/slovenian-tourism-coronavirus/>> (žiūrėta 2022 m. gegužės 5 d.).
56. Myant, Martin ir Jan Drahekoupil, „International Integration, Varieties of Capitalism and Resilience to Crisis in Transition Economies.“ *Europe-Asia Studies*, 64(1), 2012, 1–33.
<<http://www.jstor.org/stable/23258262>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 7 d.).
57. Mykhnenko, Vlad, „Strengths and Weaknesses of ‘Weak’ Coordination: Economic Institutions, Revealed Comparative Advantages, and Socio-Economic Performance of Mixed Market Economies in Poland and Ukraine.“ Kn. Bob Hancké, Martin Rhodes ir Mark Thatcher (sud.), *Beyond Varieties of Capitalism: Conflict, Contradictions, and Complementarities in the European Economy*, (Oxford: Oxford University Press, 2007), 352-377.
58. Moschella, Manuela, „Different Varieties of Capitalism? British and Italian Recapitalization Policies in Response to the Subprime Crisis.“ *Comparative European Politics*, 9(1), 2011, 76-99. <<https://doi.org/10.1057/cep.2009.11>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 29 d.).
59. Naprys, Ernestas, „Antras bandymas panaudoti europinius milijardus: Finansų ministerija apibrėžė, kur tikėtis pinigų lietaus.“ DELFI, 2021.
<<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/antras-bandymas-panaudoti-europinius-milijardus-finansu-ministerija-apibreze-kur-tiketis-pinigu-lietaus.d?id=86953611>> (žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.).
60. Nölke, Andreas ir Arjan Vliegenthart, „Enlarging the Varieties of Capitalism: The Emergence of Dependent Market Economies in East Central Europe.“ *World Politics*, 61(4), 670-702, 2009. <<https://doi.org/10.1017/S0043887109990098>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 6 d.).
61. Nölke, Andreas, ir Arjan Vliegenthart, „Enlarging the Varieties of Capitalism: The Emergence of Dependent Market Economies in East Central Europe.“ *World Politics*, 61(4), 670-702, 2009. <<https://doi.org/10.1017/S0043887109990098>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 6 d.).
62. Norkus, Zenonas, „Lietuva tarp Estijos ir Slovėnijos: dėl pokomunistinio kapitalizmo tipologinės diferenciacijos.“ *Politologija*, 43(1), 2008, 42-84.
63. Novak, Maria, „Slovenian parliament endorses coronavirus contact tracking app.“ Reuters, 2020. <<https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-slovenia-app-idUSKBN24A326>> (žiūrėta 2022 m. gegužės 4 d.).
64. OECD, „Collective bargaining coverage.“ OECD.
<<https://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=CBC>> (žiūrėta 2022 m. kovo 8 d.).

65. OECD, „Employment by activities and status (ALFS).“ OECD.
<https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=ALFS_EMP> (žiūrėta 2022 m. balandžio 1 d.).
66. OECD, „Employment by activities and status (ALFS): Number of employees by activities (ISIC Rev.4).“ OECD. <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=ALFS_EMP> (žiūrėta 2022 m. balandžio 1 d.).
67. OECD, „Negotiating Our Way Up: Collective Bargaining in a Changing World of Work.“ OECD, 2019, 75. <<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/1fd2da34-en.pdf?expires=1648408682&id=id&accname=guest&checksum=5372911A5929182E0DC3F17B2D33DCD9>> (žiūrėta 2022 m. kovo 11 d.).
68. OECD, „OECD Economic Surveys: Lithuania 2020.“ OECD, 2020. <<https://www.oecd-ilibrary.org/sites/98573c96-en/index.html?itemId=/content/component/98573c96-en>> (žiūrėta 2022 m. kovo 19 d.).
69. OECD, „OECD Economic Surveys: Slovenia 2020.“ OECD, 2020. <<https://www.oecd.org/economy/surveys/slovenia-2020-OECD-economic-survey-overview.pdf>> (žiūrėta 2022 m. kovo 19 d.).
70. OECD, „OECD Education and Skills Today: Why vocational education matters more than you might think.“ OECD, 2019. <<https://oecdeditoday.com/vocational-education-upper-secondary-education-at-a-glance/>> (žiūrėta 2022 m. kovo 11 d.).
71. OECD, „OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19): Teleworking in the COVID-19 pandemic: Trends and prospects.“ OECD, 2021.
<<https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/teleworking-in-the-covid-19-pandemic-trends-and-prospects-72a416b6/>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.).
72. OECD, „Population with tertiary education (indicator).“ OECD, 2022.
<<https://data.oecd.org/eduatt/population-with-tertiary-education.htm>> (žiūrėta 2022 m. kovo 9 d.).
73. OECD, „Slovenia: Main indicators and characteristics of collective bargaining.“ OECD, 2021. <<https://www.oecd.org/employment/collective-bargaining-database-slovenia.pdf>> (žiūrėta 2022 m. kovo 12 d.).
74. OECD, „Trade Union Dataset.“ OECD.
<<https://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=TUD>> (žiūrėta 2022 m. kovo 8 d.).
75. OECD, „Unemployment rate.“ OECD. <<https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 1 d.).
76. Official Gazette of the Republic of Slovenia „Constitution“, Liubliana, 2022.
<<https://www.us-rs.si/media/constitution.pdf>> (žiūrėta 2022 m. kovo 11 d.).

77. Official Gazette of the RS, *ZDR-1 -Employment Relationship Act (Zakon o delovnih razmerjih; Official Gazette of the RS, Nr. 21/2013 et. al.)*, Ljubliana, 2013.
<<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs>> (žiūrėta 2022 m. kovo 11 d.).
78. Official Gazette of the RS, *ZKOLP - Collective Agreements Act (Zakon o kolektivnih pogodbah; Official Gazette of the RS, Nr. 43/2006 et. al.)*, Ljubliana, 2013.
<<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs>> (žiūrėta 2022 m. kovo 11 d.).
79. Our World in Data, „Coronavirus (COVID-19) Vaccinations.“ OWiD, 2022.
<<https://ourworldindata.org/covid-vaccinations?>> (žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.).
80. Our World in Data, „Coronavirus (COVID-19) Vaccinations.“ OWiD.
<<https://ourworldindata.org/covid-vaccinations>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.).
81. Our World in Data, „Oil consumption.“ OWiD. <<https://ourworldindata.org/grapher/oil-consumption-by-country?tab=table&time=2019..latest>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d.).
82. Pisani-Ferry, Jean, „Global Asymmetries Strike Back.“ Bruegel, 2021.
<https://www.bruegel.org/wp-content/uploads/2021/08/Asymmetries_essay-2508-online.pdf> (žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.).
83. Poteliūnienė, Nomedā, et al., „Vertinimo ataskaita: COVID-19 krizės ir ekstremaliosios situacijos valdymas.“ Lietuvos Respublikos Valstybės Kontrolė, 2020.
<<https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/23964/covid-19-krizes-ir-ekstremaliosios-situacijos-valdymas>> (žiūrėta 2022 m. gegužės 5 d.).
84. Pravno-informacijski sistem, „Zakon o interventnih ukrepih za zajezitev epidemije COVID-19 in omilitev njenih posledic za državljane in gospodarstvo (ZIUZEOP).“ PIS, 2020.
<<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO8190#>> (žiūrėta 2022 m. gegužės 5 d.).
85. Primc, Kaja, Renata Slabe-Erker, „The Success of Public Health Measures in Europe during the COVID-19 Pandemic.“ *Sustainability*, 12(10), 2020.
<<https://doi.org/10.3390/su12104321>> (žiūrėta 2022 m. kovo 2 d.).
86. Republic of Slovenia, „Government adopts the third anti-corona package.“ GOV.SI, 2020.
<<https://www.gov.si/en/news/2020-05-20-government-adopts-the-third-anti-corona-package/>> (žiūrėta 2022 m. kovo 26 d.).
87. Reuters Staff, „Slovenia confirms first case of coronavirus: health minister.“ Reuters, 2020.
<<https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-slovenia-idUSKBN20R33X>> (žiūrėta 2022 m. kovo 19 d.).
88. Reuters, „Reuters: COVID-19 Tracker. Lithuania.“ Reuters, 2022.
<<https://graphics.reuters.com/world-coronavirus-tracker-and-maps/countries-and-territories/lithuania/>> (žiūrėta 2022 m. kovo 19 d.).

89. Reuters, „Reuters: COVID-19 Tracker. Slovenia.“ Reuters, 2022.
<<https://graphics.reuters.com/world-coronavirus-tracker-and-maps/countries-and-territories/slovenia/>> (žiūrėta 2022 m. kovo 19 d.).
90. Rueda, David ir Jonas Pontusson, „Wage Inequality and Varieties of Capitalism.“ *World Politics*, 52(3), 2000, 372-378. <<https://www.jstor.org/stable/25054117>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 20 d.).
91. Samoškaitė, Eglė, Martynas Žilionis, „Seimo buldozeris pervaziavo D. Grybauskaitės veto Darbo kodeksui.“ DELFI, BNS, 2016. <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/seimo-buldozeris-pervaziavo-d-grybauskaites-veto-darbo-kodeksui.d?id=72294580>> (žiūrėta 2022 m. kovo 8 d.).
92. Statista, „COVID-19 Deaths Per 100,000 Inhabitants: A Comparison.“ Statista, 2021.
<<https://www.statista.com/chart/21170/coronavirus-death-rate-worldwide/>> (žiūrėta 2022 m. kovo 19 d.).
93. Sullivan, Arthur, „European stocks fall again on coronavirus fears.“ Deutsche Welle, 2020.
<<https://www.dw.com/en/european-stocks-fall-again-on-coronavirus-fears/a-52498895>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.).
94. Tamulionis, Jokimas, „XXI a. Eldorado paieškos Baltijos šalyse: Lietuvos ir Latvijos Fintech sektorių lyginamoji analizė.“ (Bakalauro darbas, Vilniaus universitetas, 2020), 36-40.
95. Tibken, Shara, Steven Musil, „Apple warns coronavirus will hurt iPhone supply and its quarterly revenue.“ CNet, 2020. <<https://www.cnet.com/tech/mobile/apple-warns-coronavirus-will-hurt-iphone-supply-and-its-quarterly-revenue/>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.).
96. Togoh, Isabel, „Slovenia Is The First European Country To Declare An End To Coronavirus.“ Forbes, 2020.
<<https://www.forbes.com/sites/isabeltogoh/2020/05/15/slovenia-is-the-first-european-country-to-declare-an-end-to-coronavirus/?sh=4ffd921f4d86>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 1 d.).
97. Total Slovenia News, „Coronavirus: Govt Prepares €1bn Economic Stimulus to Provide Liquidity, Protect Jobs.“ TSN, 2020. <<https://www.total-slovenia-news.com/politics/5815-coronavirus-govt-prepares-1bn-economic-stimulus-to-provide-liquidity-protect-jobs>> (žiūrėta 2022 m. kovo 26 d.).
98. Trading Economics, „Ease of Doing Business in Lithuania.“ Trading Economics, 2022.
<<https://tradingeconomics.com/lithuania/ease-of-doing-business>> (žiūrėta 2022 m. kovo 11 d.).

99. Vadlamannati, Krishna Chaitanya, Arusha Cooray ir Indra de Soysa, „Health-system equity, egalitarian democracy and COVID-19 outcomes: An empirical analysis.“ *Scandinavian Journal of Public Health*, 49(1), 2021, 104-113.
<<https://doi.org/10.1177/1403494820982106>> (žiūrėta 2022 m. kovo 2 d.).
100. Vyšniauskaitė, Birutė, „T. Davulis: jei naujas kodeksas neveiks, visada galėsime jį taisyti.“ LRT, 2016. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/150192/t-davulis-jei-naujas-kodeksas-neveiks-visada-galesime-ji-taisyti>> (žiūrėta 2022 m. kovo 8 d.).
101. World Bank Group, „Saving Lives, Scaling-up Impact and Getting Back on Track: Saving Lives, Scaling-up Impact and Getting Back on Track. June 2020.“ WorldBank, 2020, 10. <<http://documents1.worldbank.org/curated/en/136631594937150795/pdf/World-Bank-Group-COVID-19-Crisis-Response-Approach-Paper-Saving-Lives-Scaling-up-Impact-and-Getting-Back-on-Track.pdf>> (žiūrėta 2020 m. gruodžio 11 d.).
102. World Bank, „Employment in industry (% of total employment) (modeled ILO estimate) - Slovenia, Lithuania, European Union.“ World Bank.
<<https://data.worldbank.org/indicator/SL.IND.EMPL.ZS?locations=SI-LT-EU>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.).
103. World Bank, „Gini index (World Bank estimate) - Lithuania, Slovenia, Poland, Latvia, Estonia, Romania, Bulgaria, Czech Republic, Slovak Republic, Hungary, Croatia, United Kingdom, Germany, United States.“ World Bank.
<https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?end=2019&locations=LT-SI-PL-LV-EE-RO-BG-CZ-SK-HU-HR-GB-DE-US&most_recent_value_desc=true&start=2000> (žiūrėta 2022 m. kovo 11 d.).
104. World Bank, „Industry (including construction), value added (% of GDP) - Slovenia, Lithuania, European Union.“ World Bank.
<<https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.ZS?locations=SI-LT-EU>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 2 d.).
105. World Bank, „Market capitalization of listed domestic companies (% of GDP).“ World Bank, 2022.
<https://data.worldbank.org/indicator/CM.MKT.LCAP.GD.ZS?most_recent_value_desc=true> (žiūrėta 2022 m. kovo 9 d.).
106. World Bank, „Stocks traded, total value (% of GDP) – Lithuania.“ World Bank, 2022.
<<https://data.worldbank.org/indicator/CM.MKT.TRAD.GD.ZS?locations=LT>> (žiūrėta 2022 m. kovo 9 d.).
107. World Bank, „Travel And Tourism Direct Contribution To Employment, %.“ World Bank.

- <https://todata360.worldbank.org/indicators/tot.direct.emp?country=LTU&indicator=24644&countries=LVA,POL,HUN,HRV,SVK,CZE,EST,ROU,SVN,BGR&viz=line_chart&years=2016,2019&compareBy=region> (žiūrėta 2022 m. balandžio 1 d.).
108. World Bank, „Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate) - Lithuania, Slovenia.“ World Bank.
<<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?end=2020&locations=LT-SI&start=2008>> (žiūrėta 2021 m. gruodžio 29 d.).
109. World Bank, „Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate) - Lithuania, Slovenia, Latvia, Estonia.“ World Bank.
<<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?end=2020&locations=LT-SI-LV-EE&start=2008>> (žiūrėta 2022 m. balandžio 1 d.).
110. Woźniak, Maciej, et al., „Relations of GDP growth and development of SMEs in Poland.“ *Procedia Computer Science*, 159, 2019, 2470-2480.
<<https://doi.org/10.1016/j.procs.2019.09.422>> (žiūrėta 2022 m. kovo 6 d.).
111. Xinxua Net, „Slovenian parliament passes second coronavirus stimulus package.“ Xinxua Net, 2020. <http://www.xinhuanet.com/english/2020-04/29/c_139016313.htm> (žiūrėta 2022 m. kovo 26 d.).

SUMMARY

The Impact of Varieties of Capitalism on the Outcomes of the First Years of the COVID-19 Pandemic: A Comparative Analysis of Lithuanian and Slovenian Cases

This work analyses the first year of the pandemic (March 2020 - March 2021) in Lithuania and Slovenia in order to assess labour market and economic growth trends using theoretical models of the Varieties of Capitalism (VoC). The main question that is raised in this work is whether the differences in the first years of the pandemic in Lithuania and Slovenia can be explained on the basis of the models proposed by the Varieties of Capitalism. In addition, the aim was to understand whether comparing changes in the labour market during this and the global financial crisis could be explained on the basis of the statements of the theory of the Varieties of Capitalism.

The main tasks of the work: to single out the essential theoretical statements of the Varieties of Capitalism; to adapt them to Lithuania and Slovenia, determining the model to which they belong; to compare the public policy measures used in the first years of the COVID-19 pandemic; to analyse labour market and economic growth trends in the first years of the COVID-19 pandemic; draw conclusions, make recommendations.

Three hypotheses were put forward in this work:

H₁: Unemployment jump in Lithuania was higher than in Slovenia, because Lithuania belongs to the Liberal Market Economy model, Slovenia - to the Coordinated Market Economy model.

H₂: The unemployment jump in Lithuania during the COVID-19 pandemic was smaller than during the Global Financial Crisis, as the current crisis is more favourable to the countries of the Liberal Market Economy model.

H₃: Lithuania's lower economic contraction at the beginning of 2020 was due to belonging to the Liberal Market Economy model, Slovenia's higher economic recovery in the second half of 2020 was due to belonging to the Coordinated Market Economy model.

The study found that Lithuania is a Liberal Market Economy and Slovenia is a Coordinated Market Economy. The analysis of public policy measures did not reveal any significant differences: the governments of both countries applied measures aimed at preserving the income of the population, preserving jobs, and ensuring the liquidity of businesses.

Analysing the labour market trends, it was noticed that unemployment in Lithuania grew faster and more, but the figures are much lower than 15 years ago, when the Global Financial Crisis took place. The faster growth was explained by belonging to the Liberal Market Economy model, while the lower jump in unemployment was explained by the favourable nature of the crisis in favour of the Liberal Market Economy model.

Analysing economic growth trends, Lithuania's economy contracted less, due to a flexible market economy, the ability to operate flexibly in the labour market and adapt to the specifics of the crisis, the contraction was minimal, but Slovenia, as a Coordinated Market Economy, recovered faster in the summer of 2020, because of the global industry, which has recovered rapidly, especially due to the processes that have taken place in China.

Thus, it was finally assessed that all three hypotheses were confirmed. In summary, three recommendations for future research are suggested:

- First, in the context of the Varieties of Capitalism, it would be relevant to take a broader view of the Central and Eastern European region, where states in recent years have been largely recognized as developed by international organizations (with rare exceptions). This means that additional research could be carried out to classify not only the Baltic States and Slovenia according to the categories of Liberal Market Economy or Coordinated Market Economy, but also the remaining countries according to their current characteristics, thus updating the available academic information within this theory.
- Secondly, as discussed in the academic discussion, it is interesting to see why the Varieties of Capitalism cannot explain the low level of vaccination in Slovenia, although vaccination itself should be important for Coordinated Market Economy countries to succeed in community and coordination.
- Third, a broader analysis of the countries that are part of the Liberal Market Economy and Coordinated Market Economy models could be carried out to see if the findings can be applied in a broader context than just the selected cases.